

הישיבה המאתיים-יוחמישים-ותשע של הכנסת האחת-עשרה

יום שלישי, כ"ג בחשוון התשמ"ז (25 בנובמבר 1986)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היור' מ' כהן אבידב:

היום על שולחן הכנסת הצעת ועדת הכנסת לתיקון סעיף 32 לתקנון הכנסת.

בעזרת השם, אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. חברי הכנסת, הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

היור' מ' כהן אבידב:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה

ב. דין-וחשבון משלחת חברי הכנסת מוועדת העשור של אגודת הידידות ישראל-גרמניה וגרמניה-ישראל שנערכה בבון

היור' מ' כהן אבידב:

דב בן-מאיר (המערך):
חבר הכנסת וייס, אני אומר את דעתי, ואמרת שזו דעתם של חברים רבים. שמעתי גם אותך הבוקר.

הסעיף הבא על סדר-היום: דין-וחשבון משלחת חברי הכנסת מוועדת העשור של אגודת הידידות ישראל-גרמניה וגרמניה-ישראל שנערכה בבון, מפי חבר הכנסת דב בן-מאיר.

שבח וייס (המערך):
זה נושא כבר.

שר הביטחון י' רבין:
אין לפני כן שאילתא בעל-פה?

דב בן-מאיר (המערך):
וראי שזה נושא כבר, ואני לא מתכוון — — —

היור' מ' כהן אבידב:

אורה נמיר (המערך):
מה זה שייך לדין-וחשבון? זה לא שייך. אני חושבת שאסור לנשיא ישראל לנסוע לגרמניה. מה זה שייך?

לפי סדר-היום, הדין-וחשבון קודם ואחריו באה השאילתא בעל-פה. זה סדר-היום שקיבלתי, אני מצטער.

דב בן-מאיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בין ה-9 ל-16 בנובמבר השנה נשלחו שכמה חברי כנסת — חבר הכנסת עבדאללה דראושה, מרדכי וירשובסקי, מרדכי בר-און, יגאל כהן, יצחק ארצי, בני שליטא ואנוכי — לייצג את הכנסת בכנס אגודת הידידות ישראל-גרמניה וגרמניה-ישראל, שנערך הפעם בבון וציין את עשר שנות הידידות בין שתי המדינות.

אני מוסר את הדין-וחשבון על עבודתה של המשלחת הזאת בדיוק ביום שבו התעורר הוויכוח על נסיעתו של נשיא ישראל לגרמניה. אני רוצה, כיושב-ראש הקבוצה הפרלמנטרית הישראלית-הגרמנית, לחזק את ידיו של הנשיא, הממלא, למעשה, את החלטת הממשלה בנושא הזה, ולומר כאן את דעתי ואת דעתם של חברי כנסת רבים כסוגיה חשובה זאת.

אורה נמיר (המערך):
אבל אני חושבת שנשיא המדינה לא צריך לנסוע לגרמניה. מה זה שייך לעניין? נשיא המדינה אסור שייסע לגרמניה.

היור' מ' כהן אבידב:
מה המהומה?

דב בן-מאיר (המערך):

חברת הכנסת אורה נמיר וחבר הכנסת שבח וייס, אני יושב-ראש הקבוצה הפרלמנטרית הישראלית-הגרמנית, ומותר לי לומר את דעתי בנושא הזה.

שבח וייס (המערך):

ברשות היושב-ראש, אני רוצה להעיר הערה קצרה. אני מודע למורכבות העניין. יש נוהג, שבמסירת דין-וחשבון של משלחת פרלמנטרית יש משהו טקסי. עולה כעת נושא שהוא בעל ממד דרמטי, ועל כן, נדמה לי, שהיה מן הטעם ומן הטקט

יש אנטישמיות, יש אנטישמיות בעברן של כל מיני ארצות. זהו מאבק מתמיד, יומיומי. עליי פסילה טוטלית של המחנה כולו, אנחנו פוסלים לא רק את מי שאנחנו רוצים לגנותו, אלא אנחנו פוסלים בעת ובעונה אחת גם את מי שנאבקים נגדם. נכון הוא ש-52% מציבור המצביעים של אוסטריה הצביע בעד ולדהיים, אבל 48% הצביעו נגדו. אני שואל, האם לא צריכים לחזק את ידם של 48% הללו? הוא הדין בכל ארץ וארץ. תפקידנו לא לעשות גזירה שווה בין ידידנו לייריבנו, אלא לעודד את הידידים ויחיד עמם להיאבק נגד היריבים.

שבח וייס (המערך):

ההודעה הזאת היא על דעת כל המשלחת?

— דין-וחשבון משלחת חברי הכנסת מועצת העשור של אגודת הידידות ישראל-גרמניה וגרמניה-ישראל שנערכה בכון —

סדר-היום. מי שחשב שיש מקום לערער, זכותו היתה לפנות לנשיאות, להעלות מהרהורי לבו, לשטוח את טענותיו ולבקש רביצה בנושא הזה. הנושא הזה נמצא כעת על סדר-היום, והוא יידון. ויאמר מה שיאמר עליידי חבר הכנסת דב בן-מאיר.

שבח וייס (המערך):

— — —

היו"ר מ' כהן אבידב:

אני מצטער, יחסי לגרמניה די ידוע. אני אינני משתתף בשום משלחת לגרמניה. מעולם לא השתתפתי ולעולם לא אשתתף.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מי שלא רוצה שיימסר דין-וחשבון לא צריך להסכים שתהיה משלחת.

דוד מגן (הליכוד):
נכון.

היו"ר מ' כהן אבידב:

מי שלא רוצה, שלא ישמע, שייצא החוצה.

חברי הכנסת, סיימנו. אני מבקש, תנו לסיים את הנושא הזה. לא כדאי לעורר מהומה סביב העניין הזה. אולי כדאי לחשוב על הנושא הזה בפעם הבאה. חבר הכנסת בן-מאיר, נא להמשיך.

דב בן-מאיר (המערך):

אני רוצה לומר לחבר הכנסת מגן, שזו לי הפעם השנייה או השלישית שאני מוסר דין-וחשבון על המשלחת, ולכן אין כאן תקדים.

אורה נמיר (המערך):

על זה אין ויכוח.

דב בן-מאיר (המערך):

אני רוצה לקרוא בפניכם את החלטות הוועידה:

הוועידה הקדישה דיון מפורט למאמצי השלום במזרח התיכון. היא מברכת על המאמצים הישראליים למשא-ומתן ישיר, כיוון שרק בדרך זו ניתן לפתור את בעיות הסכסוך הערבי-ישראלי.

הטור הערבי הקשור קשר הדוק לטורוים הבין-לאומי ביצע בשנים האחרונות פיגועים רבים במטרה למנוע כל התחלה של משא-ומתן לשלום.

הוועידה מברכת על ההחלטות האחרונות של ממשלת הקהילה האירופית בלונדון. יש בכך משום צעד ראשון של סולידריות ושותפות מצדן במאבקן של המדינות שנפגעו על-ידי הטרור.

יש לכבד אותן מדינות ערב ומדינות אחרות המעניקות לטוריסטים סיוע ומחסה. יש לדחות בצורה נמרצת כל מדיניות של דיס-אינפורמציה מצד ממשלות ערביות וממשלות אחרות וכן כל ניסיון להמעט משמעות הטרור וסכנתו.

הוועידה פונה לבונדסטג הגרמני לנקוט יחמה חתיקתית, שתאפשר לאנשי עסקים גרמנים לדחות כלא-חוקית כל תביעה לחוס מצד הערבים, כפי שהדבר כבר נעשה במדינות אחרות, לרכות בארצות-הברית של אמריקה.

הוועידה מודאגת מהנכונות הניכרת בקרב אנשי מדע ומחקר בגרמניה להערכה מחודשת של ההיסטוריה שלפני 1945, המנסה להפחית במשמעותם של פשעי הנאצים.

להפריד אותו מן הדין-וחשבון ולאפשר לנו, לכנסת, לדון בו כאשר אנחנו מודעים לחשיבותו. זו בקשתי.

דב בן-מאיר (המערך):

אני רוצה לומר לך — ואני אקרא עוד מעט את ההחלטות — שאני מאחל לכל אגודות הידידות של ישראל עם כל ארצות העולם, שיצליחו להגיע לרמה כזאת של החלטות — אני לא רוצה לקרוא בשמות של ארצות אחרות כדי שלא לפגוע בהן — שלה הגענו עם גרמניה.

שבח וייס (המערך):

אנחנו לא מזלזלים בהחלטות.

אורה נמיר (המערך):

זה לא ולזלזל.

דב בן-מאיר (המערך):

יפה. קודם כול, כשם שזכותך לקום ולומר את דברך, כך זכותי לקום ולומר את דברי. אני רוצה לומר לך עוד הצעה אחת, חבר הכנסת שבח וייס: אם תסלק או תוציא את המרכיב היהודי מיחסי ישראל ארצות-הברית, אין מדינה הקשורה לישראל כמו גרמניה — 47 ערים תאומות, הסכמי ידידות של איגורים מקצועיים וכו'.

שבח וייס (המערך):

הוויכוח הוא פרוצדורלי.

היו"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת וייס, עם כל הכבוד, אני לא אהפוך את הנושא הזה לוויכוח.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אישר לך הצעה לסדר-היום?

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, הצעה לסדר. הואיל וקיים בעם ויכוח עמוק לגבי היחס לגרמניה, אני חושב שהתקדים שעומד להיווצר עכשיו, שלפני משלחת פרלמנטרית מוסרת דין-וחשבון רשמי על ביקור בגרמניה, הוא תקדים מסוכן, וקשה לעבוד עליו לסדר-היום. הואיל ובעצם הימים האלה קיים ויכוח לגבי נסיעה צפויה של נשיא המדינה לגרמניה, אני מציע לדחות את הדיווח עד שכל הסוגיה הזאת תתברר שוב בנשיאות הכנסת.

דב בן-מאיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, זה לא תקדים. זו כבר הפעם השלישית שאני מוסר דין-וחשבון על נסיעת המשלחת לגרמניה, זה לא תקדים.

דוד מגן (הליכוד):

מבחינתי זה תקדים. זו פעם ראשונה שאני שומע באולם המליאה דיווח על נסיעה לגרמניה.

דב בן-מאיר (המערך):

כיוון שאתה לא היית.

אורה נמיר (המערך):

הוויכוח הוא האם בדין-וחשבון זה צריך להכניס את עניין נסיעת הנשיא.

שבח וייס (המערך):

הוויכוח הוא על הפרוצדורה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

חברי הכנסת, יש לי בקשה אליכם. הנושא הזה היה על

— דין וחשבון משלחת חברי הכנסת מוועדת העשור של אגודת הידידות ישראל-גרמניה וגרמניה-ישראל שנערכה בכון —

בכל הוועידות הבין-פרלמנטריות, כשאחריהן באות קנדה, אוסטרליה, הולנד ואחרות. עם כל זאת, לנו כיהודים בני הדור הזה אסור לשכוח ולהשכיח. אבל אנחנו מקיימים עם גרמניה זו קשת קשרים רחבה מאוד, כפי שצינתי, רחבה יותר מאשר עם כל מדינה אחרת באירופה, ולאחר ארצות-הברית — בעולם כולו.

היינו משלחת גדולה מאוד, משלחת של 31 חברים, מהם שבעה חברי הכנסת, ניהלנו דו-שיח במישורים שונים, גם במישור הכלכלי, גם בנושא האנטישמיות, גם בנושא הטור, נושאים שהם מעניינה של ישראל, של גרמניה ושל כל העולם הדמוקרטי.

דני מילוא (הליכוד):
מי מימן את המשלחת?

יגאל כהן (הליכוד):
גרמניה והכנסת.

אורח נמדי (המערך):
אתה היית סגן שר החוץ. מי מממן משלחות?

יגאל כהן (הליכוד):

עסקנו בנושאים הכלליים של אנטישמיות, של טרור, ואסור היה שלא לומר לגרמנים שגם בנושא הטרור איננו שבעי רצון מהמדיניות של גרמניה. לאחר פעולת ארצות-הברית בלוב לא שמענו תמיכה מסיבית של גרמניה. גם לאחר שאנגליה החזירה את שגרירה מסוריה, התנהל ויכוח קשה בשוק המשותף, וגרמניה לא מיהרה להכיר תמיכה בעמדת בריטניה אלא התיישרה עם יוון ועם צרפת ומדינות אחרות. מגרמניה ציינו ליותר מזה, אמרנו זאת באוזני שר החוץ או סגן שר החוץ הגרמני. הוא הגיב על הנושא ואמר שהם באמת נוקטים עכשיו מדיניות הרבה יותר החלטית גם בנושאים של טרור ואנטישמיות.

מעבר לזה, יש לי תמיד הרגשה בכל מפגש שלנו עם איוז מדינה אירופית, שיש לנו בעיה אמיתית. הגרמנים והאנגלים והאמריקנים אינם מבנים אותנו, במידה רבה בגלל המנטליות של המזרח התיכון שהם ואנחנו מכירים. אמרתי לגרמנים: ראו, לכם היה סכסוך, לנו היה סכסוך, לנו יש עדיין סכסוך, ראו מה קרה אצל מדינות ערב בינן לבין עצמן. מה קרה בין מצרים ללוב, ראו את היחסים שלהן היום, מה היה בין מצרים לסוריה, ומה קורה היום. מה קרה בין אירן לעירק — הרי בעבר היה ביניהן הסכם שהכורדים היו הקורבן שלו. מה קרה בין סוריה לירדן, כשנעצרה חטיבה משוריית שרצתה לפלוש לירדן? אתם אמאנים, לאחר חמש מלחמות, שאנחנו יכולים להבטיח באיזה הסכם או הסדר שלא יקרה לנו מה שקרה לנו, בלי שנבטיח לעצמנו גבולות בטוחים? איך אנחנו יכולים לסמוך על הסדר שלא יושג מתוך עמדה של גבולות בטוחים באותם מקומות שאנחנו נמצאים ביניהם? כאשר אתה סוקר בפניהם את היחסים בין מדינות ערב לבין עצמן, משהו נקלט אצלם. אסור לנו להרפות מזה. עלינו להמשיך ולהסביר את עמדתנו.

המשלחת היתה משלחת פתוחה, היו ניואנסים שונים בדברים. כל אחד מאתנו ראה אולי לנגד עיניו גבולות אחרים. השתתפתי בעבר בכמה משלחות. אני רוצה לציין לשבח את היחסים בין חברי המשלחת. היו חילוקי דעות בינינו, בין חבר הכנסת ראושה לביני, בין חבר הכנסת וירשובסקי לביני, ביני לבין חברים אחרים.

אלעזר גרנות (מפ"ס):
גם עם חבר הכנסת דב כץ-מאיר?

כל הנושאים באחריות המדינית בגרמניה חייבים להיאבק נמרצות נגד האנטישמיות, גם נגד זו הפועלת במסווה של אנטי-ציונות.

הוועידה מחליטה להקים ועדה משותפת של שתי האגודות, שתרשום כל התבטאות אנטישמית ותביא זאת בצורה הולמת בפני דעת הקהל.

הוועידה עסקה בגורל יהודי בריית-המועצות, בכך שהממשלה הסובייטית מונעת כל ביטוי תרבותי ודתי, וכן בסירוב לכבד את העיקרון של איחוד משפחות וזכות העלייה. יש לראות בכך פגיעה בזכויות האדם האלמנטריות, שהמדינות שחתמו על מסמכי ועידת הלסינקי מצוות לקיימן.

בסיפוק רב רשמה לפניה הוועידה את החלטת הנשיאות של הבונדסטג הגרמני ושל חבריו ללוות את ציון 40 שנה להקמת מדינת ישראל באירועים תרבותיים, מדיניים וחירוותיים.

בנקדה זו אני רוצה להוסיף, שכל נשיאות הבונדסטג ויושבי-ראש הבונדסטג קיבלו על עצמם לעמוד בראש ועדת החגיגות ל-40 שנות המדינה.

החלטה נוספת — ואני מבקש שחברי הכנסת ישימו אליה לב באופן מיוחד, כיוון שיש לה השפעה מיידית עלינו — אומרת: הוועידה מברכת על ההצעה להעניק מלגות לימודים בגרמניה לסטודנטים ערבים ודרוזים. היא רושמת לפניה בסיפוק שיוזמה זו נתקבלה בצורה חיובית על-ידי רוברי הממשלה. כפי שאתם יודעים, עשרות רבות, דומני שהיום כ-150 אזרחי ישראל ערבים, לומדים בארצות הגוש הקומוניסטי במלגות שמסדירה להם המפלגה הקומוניסטית. אני חושב שהמערב יכול לאזן מצב זה על-ידי הצעת מלגות משלו. וביוזמתנו העניין הזה נתקבל. סגן שר החוץ הגרמני, שהשתתף בוועידה, אישר את ההצעה, ואנחנו מטפלים עכשיו ביישומה.

חברי הכנסת, הייתי שמח מאוד כאיש ציבור, כישראלי, לו היה אפשר להגיע לניסוח חיובי כזה של נירות סיכום בכנסים של אגודות-ידידות נוספות בארצות אירופה ובעולם כולו. תודה.

הי"ד מ' כהן אבידיב:

אני מודה לחבר הכנסת דב כץ-מאיר על הדין וחשבון שמסר.

בבקשה, חבר הכנסת יגאל כהן.

יגאל כהן (הליכוד):

אדוני הישכיראש, חברי הכנסת, רציתי להוסיף הערות קצרות על ביקור המשלחת והבעיות שהיא עסקה בהן, ומחן אפשר יהיה אולי ללמוד על מידת הערכת את חשיבות הנושא שעלה שם.

לפי דעתי, בכל נושא ומפגש שלנו עם גרמניה אסור שנשכח את כל מה שקרה לעם היהודי ואסור שנפחית כהוא-זה מהחזירות המוסרית של גרמניה, גם היום, לכל נושא שאנחנו עוסקים בו עם גרמניה.

אני רוצה להזכיר לחברי הכית, שגרמניה היום היא המדינה החשובה ביותר מבחינת היחסים של ישראל עם השוק האירופי המשותף לגבי ייצוא תוצרת חקלאית, וכן בתחום הכלכלי, בקשרים הכימיתניים, ולא אפרט. אני יכול להרשות לעצמי לומר, עם כל הצניעות, שלאחר ארצות-הברית, גרמניה על כל מפלגותיה היא הנותנת לנו את התמיכה המסיבית ביותר

— ר"ן יחשבון משלחת חברי הכנסת מועצת העשור של אגודת הידידות ישראל-גרמניה וגרמניה-ישראל שנערכה בבון; שאלות בעל-פה —

עניין להגביר את החירות מגרמניה, יש לנו עניין להדק את הקשרים הכלכליים, יש לנו צורך לגייס את גרמניה בשוק המשותף, וגם באירופה בכלל, לתמיכה מסיבית יותר בישראל בכל נושא פוליטי שעולה, הן בפורום בין-לאומי והן באירופה.

אחרון אחרון, הצענו לגרמנים — ואני חושב שהדברים נקלטו על רקע הבעיות הכלכליות שלנו והאפשרויות הגדולות שנפתחו לנו עם הסכם הסחר שלנו עם ארצות-הברית; גם לגרמנים יש היום בעיות, כי המרק שווה היום 2 דולרים, ובעבר הלא-רחוק היה ערכו 3 — 3.5 דולרים, יש להם בעיות של ייצוא, לישראל נפתח שוק גדול בארצות-הברית, לגרמנים צריך להיות עניין להשקיע בישראל, עם הידע ועם כוח האדם שלנו, בהשקעות משותפות אפשר להגביר את הייצוא לארצות-הברית.

גם בתחום זה, כמו בתחומים אחרים, נדמה לי שצריך להרכות בדו-שיח, לקיים קשרים אמיצים, ובו בזמן אסור לנו לשכוח ולהשכיח את המחויבות המוסרית המיוחדת שיש לגרמניה כלפינו במגעיו אתם, אם בתחום הכלכלי ואם בתחום הפוליטי. תודה רבה.

הי"ר מ' כהן אבידב:

תודה לחבר הכנסת יגאל כהן.

ג. שאלות בעל-פה

שנאמר או לא נאמר, בפועל, אלה שני מוקדי המאמץ של השקעת הכספים בחינוך בתוך צה"ל: חינוך המפקדים והמאמץ המכוון לאוכלוסיית טעוני-הטיפול. המפעל הזה נמשך.

הי"ר מ' כהן אבידב:

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת איתן? — לא.

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת מרים גלור-תעסה, ואחריה — לחבר הכנסת שבח וייס; במסגרת של דקה אחת.

מרים גלור-תעסה (הליכוד):

אדוני השר, אני מברכת על הגישה הדרמטולוגית של טיפוח המצוינים וטיפול הפחות-מטופחים. אני מבקשת רק לשאול, אם כדי לצמצם את המסגרת של המטופחים תימשך מדיניות הגיוס כפי שהיתה עד היום?

הי"ר מ' כהן אבידב:

תודה. חבר הכנסת שבח וייס, בבקשה.

שבח וייס (המערך):

כמי שסבור שאין סתירה בין חינוך מאותו סוג שחבר הכנסת רפאל איתן דיבר עליו ובין חינוך אליטיסטי, אני רוצה להציג את השאלה הזאת: ידוע לנו, שמאותן קבוצות שנחשבות חלשות, כאשר קיבלו את החינוך הראשוני, הגיעו אחרים גם לפיקוד גבוה, גבוה מאוד, ועוד יותר גבוה. על כן, אני שואל אם לפי דעת שר הביטחון יש איזו סתירה בין הדברים, והאם כעצם לא כדאי לעשות את שני הדברים, במובן מסוים, גם כהמשך.

הי"ר מ' כהן אבידב:

תודה. אני מבקש משר הביטחון להשיב על השאלות הנוספות.

שר הביטחון י' רבין:

לא הבינותי את השאלה של חבר הכנסת וייס.

יגאל כהן (הליכוד):

אולי גם עם חבר הכנסת דב כ"מאיר, אבל אני רוצה לציין, שהמשלחת כולה שמרה על האיוון מבחינת הקשר שלנו עם כל הגורמים בגרמניה. נפגשנו עם חברי פרלמנט, במפגש שאינני זוכר מפגשים רבים כמותו, מפגש שבאו אליו 31 חברי פרלמנט ותהליכונים אתנו בנושאים מנושאים שונים — תיירות, כלכלה, ביטחון וכדומה.

כמו כן, איש הקשר לרעהו במשלחת, גם בהצעת הסיכום, שקרא אותה חבר הכנסת כ"מאיר, על אף שהייתי במיעוט, במיעוט גדול, אבל מיעוט שלא הייתי מתפאר בו, היתה הקשבה לדברי, ראש המשלחת חבר הכנסת דב כ"מאיר וגם אשר כ"נתן, על רקע התנגדות למלאות 100 שנה להולדת כ"גוריון, שהיה גם הוא אירוע מיוחד במינו במפגש הזה, נקטו באמת גישה חיובית וגילו רצון להגיע להבנה. הדבר בא לידי ביטוי בהודעת הסיכום, שהיתה גם על דעת, במסיבת העיתונאים, שאלה הלכנו יחד כמה חברים, לא כל חברי המשלחת, הם דאגו תמיד לשתף אותי, בכל דיון ובכל נושא הרשתי שאנחנו פועלים במשלחת אחת של ישראל, ויש לה חשיבות. זה השפיע על הגרמנים, אני חושב שגם בשל כך הגענו לתוצאות טובות.

כבואי לסקור את כל האירועים, אני יכול לומר שיש לנו

הי"ר מ' כהן אבידב:

חברי הכנסת, אנחנו עובדים לטעף הכא. לפנינו שאלת בעל-פה מס' 207, מאת חבר הכנסת רפאל איתן, בנושא: הפניית משאבים המוקצים לטעוני-טיפול לחינוך אליטיסטי. בבקשה.

207. הפניית משאבים המוקצים לטעוני-טיפול לחינוך אליטיסטי

רפאל איתן (התחיה):

פורסם בעיתון "דבר" מיום 22 באוקטובר 1986, בשמו של קצין חינוך ראשי, כי ככוונתו להפנות משאבים המוקצים לטעוני-טיפול לחינוך אליטיסטי.

אודה לשר הביטחון אם ישיב לי:

1. האם נעשה הדבר?
2. האם נקבעה אלטרנטיבה לטעוני-הטיפול?
3. האם אושרה כוונה זו על-ידך?

הי"ר מ' כהן אבידב:

אבקש משר הביטחון להשיב.

שר הביטחון י' רבין:

נחת חשוב מן המשאבים של תקציב הביטחון מוקצה לחינוך ולטיפול מפקדים — זו היתה ועודנה מדיניות החינוך בצה"ל, כי תמיד גרסנו שהמפקדים בכל הרמות ובכל הדרגות מהווים, ויהיו בעתיד, את השלד האיכותי של צה"ל, עם זאת, כפי שידוע ברבים, מקריש צה"ל הרבה לאוכלוסיית טעוני-הטיפול, והוא רואה יעד חשוב בעידוד אוכלוסיות מסוג זה, לכן, המפעל שחבר הכנסת רפאל איתן מכיר אותו, נמשך.

אודה, שחבר הקיצוצים בתקציב הביטחון, בעיקר בשלוש השנים האחרונות, פגעה גם במשאבים המוקצים למטרות הללו, אבל, אני רוצה לקבוע חד-משמעית, ללא כל קשר למה

חוברת ה' ישיבה רנ"ט

— שאלות בעל-פה; הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

שבת וייס (המערך):

העניין, ברשותך אדוני שר הביטחון, הועמד כאילו יש סתירה בין חינוך התחלתי לאלה שלא זכו בו לבין חינוך אליטיסטי. אמרתי, שאני סבור שכל יחידה, וודאי בצבא, חשוב מאוד גם החינוך האליטיסטי, אבל, לדעתי אין סתירה נדמה לי, שלכם יש הוכחות ממשיות כיצד אנשים שקיבלו את הטיפול הראשון במערכת הגיעו אחר כך גבוהה גבוהה באמצעות קידום אליטיסטי.

קראות:

מה השאלה?

שבת וייס (המערך):

האם זה נכון או לא?

שר הביטחון יי רבין:

אשר למדיניות הגיוס — כולל מגבלות תקציביות אנו ממשכים במדיניות הקיימת, אבל פה ושם הוספנו סייגים מסוימים, בעיקר באשר לגיוס בעלי משפחות, כדי לצמצם את ההוצאה הביטחונית.

אשר לאיבולוסיית טעוני-טיפוח, אין שינוי במדיניות.

לשאלה השנייה — אפשר לומר שאנחנו ממשיכים לשלוש כיוונים: טיפוח מפקדים, טיפוח טעוני-טיפוח, וכמוכן גם הנחלת ערכים כלליים ומורשת קרב לכלל היחידות הסדירות בצה"ל. אני מקווה, שיש בכך משום תשובה גם למחשבה שעלתה בשאלה השנייה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לשר הביטחון.

ד. הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח

ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים

בעיר העתיקה בירושלים

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, קשה לי להסביר את העובדה שראש הממשלה לא ראה לנכון לבוא ולהשיב בנושא זה חמור. לפי דעתי, צריך היה ראש הממשלה לקום ולמסור הודעה לכנסת אחרי השבוע הנורא הזה בירושלים, יסלח לי סגן השר: עם כל הכבוד, עלי לציין שראש הממשלה בכבודו ובעצמו היה צריך לבוא הנה.

אדוני היושב-ראש, שבוע ימים, שבוע לרצח של בחור הישיבה עמרי, ובריונים צמאי גאולת-ידם הצליחו לרצוח את זכרו של הקרבן. העולם כולו ואנחנו דנים עכשיו באירועים העצובים שאחרי הרצח. ראיתי את ראש העיר ירושלים ניצב בדרך מול נחשול יצרים מלוכבים, מול זעקות "מוות לערבים", "מוות לטדי קולק", ואין נחלצים לעזרתו — לא ראש המדינה, לא מפק"ל המשטרה ולא הרבנים הראשיים. שכעה ימים ושבעה לילוח היו מוגפים התריסים כרובע המוסלמי, הדלתות נעולות, ומאחוריהם ילדים וחניוקות מפוחדים.

אדוני היושב-ראש, רחמים אני מבקשת לא רק על דיירי השכונה במעלה-הלדיה. אני מבקשת רחמים גם על עמי שלי.

מאיר כהנא (תנועת כך):

רחמנות של טפשים.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

רחמים על העם שראה פוגרומים דיו, ראה והרגיש על בשרו, ואל יאמרו לי "להכדיל". כמה עצובה היא אותה אהבת ישראל מתחסדת, שאומרת "להכדיל". אהבת ישראל אמיתית היא זו שהתוכחה היא חלק ממנה, אותה אהבת ישראל הכוללת אחריות לטוב ולרע. איזה מין אהבת ישראל היא זו שאיננה מקפידה עם פושע, שסולחת לפורעיה מבית?

כמי שענינה ראו כפרע פרעות בישראל, כמי שראתה אף הפוכים חלקים נכבדים של עמים נאורים לעזר צמא-דם, כמי שצפתה בהמונים שניטלה מהם בינתם — אוי לי מה ראו עיני בעיר כיסופי, עיר הדורות והנצח, ירושלים. האומנם גם מקרב עמי שלי ייצאו פורעים? חונכתי כי יהודי אוהב עמו לא ישקט, לא יעטה אור של שלווה, לא ישלים ולא יאמר: אלי לא תבוא הרעה, כאשר בני עמים אחרים מסתגרים ובורחים ממורא הפוגרומים.

היו"ר מ' כהן אבידב:

חברי הכנסת, אנו נגשים לסעיף הסעיפים — — —

אליעזר שוסטק (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להעיר, שאנחנו עברנו היום על סעיף חשוב בתקנון. לפי התקנון, אי-אפשר לדון בשום סעיף מרגע שעומדת על סדר-היום הצעה להביע אי-אמון לממשלה, כי היא דוחה כל דיון בכל סעיף. כך בפירוש אומר סעיף 36 לתקנון.

הואיל ואני חושש מתקדים, אני שואל על יסוד מה התקיים דיון על דוח משלחת חברי הכנסת לגרמניה, ואחר כך היו שאלות בעל-פה, לפני ההצעות להביע אי-אמון לממשלה? ואם זה נעשה, אני מבקש שהדבר לא יישנה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת שוסטק, אני סבור שלא היית בישיבת הנשיאות כשנושא זה עלה לדיון. שאל מי ששאל וקיבל תשובה נכונה, שהדבר בהתאם לתקנון. היה ויכוח והוא סוכס. אקרא מסעיף 36 לתקנון: " — — — סעיף זה יידון בישיבה הרגילה הקרובה, שלא באותו יום שהוצע, וידחה דיון בכל סעיף אחר". שאלת אינה סעיף, ומסירת דוח אינה סעיף. סעיף הוא הצעות חוק והצעות לסדר-היום של חברי הכנסת ועניינים שסדר-היום.

רוני מילוא (הליכוד):

איזה יועץ משפטי נתן את חוות הדעת הזאת?

היו"ר מ' כהן אבידב:

חוות הדעת הזאת ניתנה בישיבת הנשיאות, והיא נתקבלה. אינני זוכר אם ישבת או לא ישבת באותה ישיבה. הרוכ קיבל את הדעה הזאת. אדוני סגן השר, אני מציע לך להעלות את הנושא שוב בנשיאות, יידון הדבר ותישמע עצה. שאלתא ודוח אינם סעיף בסדר-היום.

חברי הכנסת, אנו נגשים להצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים. הראשונה ממגיש הצעת האי-אמון — חברת הכנסת חייקה גרוסמן, בבקשה.

— הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

כי הם מלאי "הכנה" למניע שכנינו פורץ הזעם האוטנטי כביכול בעקבות הרצח הנחשב של תלמיד הישיבה "שובו בנים". בחלומותי הגרועים ביותר, בסיוטי הלילה שרדפוני שנים ארוכות, לא העליתי על דעתי שמעמי הנבון, העם שטוהר הנשק היה בן לוויה מתמיד, כנשק סודי, לטנקים ולאווירונים, שמקרב עמי זה ייצאו פוגרום שמצייקים. עוד מהדהדת באוזני הססמה "מוות ליהודים", והנה באה תיבה אחת שמשנים אותה, מחליפים אותה, ויוצא "מוות לערבים". ובכוב האקסטזה של הטירוף מוסיפים: מוות לעיתונאים, מוות לשמאלנים, מוות לטרי. הם מעטים? אני מקווה שהם מעטים, אבל למה שהתרחש בירושלים לא צריך רבים.

אני רוצה להזכיר לכית, שגם לא כל הגויים צעקו "מוות ליהודים". לא כולם פרעו פרעות. אני יודעת מניסיון של עמנו ומניסיון האיש, שדי במיעוט — כאשר הרוב הוא סלחני כלפיו או אדיש — כדי שזה הקטן גדול יהיה.

האמינו לי, שלא המספר קובע. קובעת תגובת הרוב. כבר בימי קדם הורישו לנו את התורה הגורסת ש"אדם בעונו יומת", ולא בעוונותיהם של אחרים — נגד עונש סביבתי, נגד עונש קולקטיבי, נגד העדריות המנוונת.

מישהו הזכיר לי את הסיפור של גולדה ו"ל. לקחתי את הספר, וקראתי בו מזיכרונות הילדות הראשונים שלה. ומה היא זוכרת? תמונות ראשונות שנחרטו בזיכרונה הן תמונות של פחד בכית כקייב, כרוסיה הצארית, כאשר חיכו לבואם של כריונים. אביה חוסם את הכניסה לבית כקרשים, החריטים מוגפים והפורעים מנסים לפרוץ את הדלתות. לי כבר לא היו זיכרונות כאלה. לי יש זיכרונות אחרים, שונים לחלוטין, ללא משל ודוגמה. אך חוט מתמשך מזיכרונותיה של גולדה אל הזיכרונות שלי.

מה למדנו מכל אלה? — הרי לכם סיפור. בחור ערבי עלה לאוטובוס בקו 25 בירושלים. חייל יהודי, אינני יודעת מי הוא, ודאי חייל כודר, הכיר בו כי הוא ערבי והתחיל להכות אותו. הערבי פנה אל נהג האוטובוס, אך נהג האוטובוס לא נחלץ לעזרתו. אף לא נוסע אחד נחלץ להגנתו. איש לא קם. זה היה למחרת יום הירצחו של אליהו הערבי ז"ל. הבחור הערבי נמצא בבית-חולים, ארבעה חפרים בראשו ושבעה בסנטרו, ושום דבר לא קרה. הוא לא נרצח.

ואני צריכה לומר את האמת, היום אין לבי לניתוח פוליטי של המצב. עתידה של מדינתנו, עתידה של ירושלים, אלה הדברים שמטרידים אותי. אותה נקמה פרימיטיבית, יצרית, מערפלת חושים, אסור שתעבור ללא עונש, ללא תגובה.

ואל יאמרו לי: הנה רואה את, גולנים יהודים; איש לא נרצח, היו פרעות, כולם נשארו בחיים.

אני יודעת שמי שמתחיל לפגוע בערבים, ימשיך ביהודים. הדבר הוכח כאשר חבר הכנסת רן כהן הלך לנחם אכלים בשכונת שמואל-הנביא. ואני חושבת, שככל זאת, רק מקרה הוא שאיש לא נרצח. כי אני יודעת, שכין הסמאות שהתעופפו שם בהפגנות השונות היתה גם הססמה "לשחרר את אסירי המחתרת". גם אני רציתי ללכת לנחם אכלים, לנחם את משפחת עמדי, אך נרחצתי מפני המפגש עם אבירי-הנקמה וגואלי-הדם, ששמו עצמם אפטרופסים על הצער ועל האבל, אותם ששמו עצמם מגינים על היהודים באי העיר העתיקה והתיירים בה. ואינני יודעת מי מהם וכמה מהם הריחו ריח של אבק שרפה במלחמת ישראל.

המשטרה אומרת, שבישיבת "שובו בנים" אוגרים נשק.

זכורה לי תהלוכת ל"ג בעומר האחרונה שבה השתתפתי, תהלוכה של הגימנסיה העברית בכיאליסטוק וקן "השומר הצעיר" באותה עיר. עמוסי חוויות חזרנו מן המדורה שהבערנו כיער. ה"אורקסטרה" של הגימנסיה צעדה בראש התהלוכה, שמש האביב שקעה בוורה והעולם היה נראה פתוח. כך יכולנו אז לצעוד עד לקצה העולם, עד שערי ארץ-ישראל הנכספת, ופתאום ניתן עלינו מטר אבנים, באו לפרוע פרעות בילדי היהודים, ולא עברו דקות רבות והשמרצה פשתה בעיר. עגלוני העיר וסכליה היהודים הופיעו מייד במקום. הם רדפו אחר הפורעים עד אשר השיגו אותם. שם לא היתה משטרה. זה קרה בשנות ה-30 למאה. ילדה הייתי ודקלמתי את השיר "שמים כקשו רחמים עלי". דקלמתי ומרדתי. והיום אני שואלת את עצמי מה יהיה על הילדים ברובע המוסלמי.

מאיר כהנא (תנועת כך):

איזו השוואה היא זאת? תחבישי.

היו"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת כהנא, אני פונה אליך בבקשה לא להפריע.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, אני מתאפקת בכל היכולת להתאפק.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

נותנים לחללאה כזאת לשבת פה ולקרא קריאות כאלה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

מה יהיה על הילדים ברובע המוסלמי, אלה שבילו את לילות ירושלים הקרים בחוף, ישובים על מיטלטליהם? האם יקום מהם הביאליק שלהם? האלו שמים פרטיים שלהם הם יפנו? מה חשגי הכבד המזרחי והלא-כשרה של חרדים אנטי-ציונים, של אנשי כהנא ושל "גוש אמונים"?

למה לנו לבקש חשבון בשכונת שמואל-הנביא? שם הצטברה המרירות של הקיפוח. לא בצווארם אתלה את קולר הפרעות. כאשר אני שומעת כי חמומי מוח שרפו בתים, ניפצו ניאונים ושכרו דלתות, אני שומעת איזה שהוא צליל של פיוס ושל סלחנות. לא, לא לאלה אני מתכוונת. היתה פה פעולה מתוכננת ומחושבת של מסיחים, היה ליכוי יצרים בכונה תחילה, פעולה של ניצול האבל והצער מצד אלמנטים פוליטיים-לאומניים אלימים.

אני יודעת שישאלו אותי: מה את כל כך מתרגשת, קבוצות שוליות עשו זאת. יכול להיות, רבותי, אבל קבוצות שוליות אלה, כאשר הן נהנות מלחנותם של השלטונות, כאשר המשטרה מעלימה עין וסתר יהודים טובים לא כל כך מגיבים, עלולות להפוך לפחות שוליות. והיו דברים מעולם, חברי הכנסת.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היו"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת צירלי ביטון, אני מבקש לא להפריע.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

חבר הכנסת כהנא קרא קריאות ביניים — — —

היו"ר מ' כהן אבידב:

הערתו לו והערתו לך. אעיר לשניכם. כדיוק כפי שהערתו לו אני אעיר גם לך.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אני פונה בראש ובראשונה לאלה שמשקיטים את מצפונם,

— הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

הדם של אליהו הוא דם הנוצר בתוכנו ואי-אפשר לכסות אותו. נגאל את הדם אפילו אם יעלה הדבר בנפשותינו, בנשמתנו, בגופותינו, נצטרך לחוך האש. מה רצה הרכ לומר?

מסיימים את ההפגנה במנגינה של "התקווה" עם מלים של שיר המעלות. הנה חיבור כשר: יש מנגינה של ההמנון, אבל לא המלים של ההמנון. פשרה יוצאת מן הכלל.

חברי הכנסת, מי שחושב כי בפרעות יגנו על חיי היהודים, או מי שחושב שבפרעות יכריחו את התושבים המוסלמים מן הרובע המוסלמי, מי שחושב כך לפתור את בעיית ירושלים, שלמותה ונחיותה — להם, לידים האלה, אסור לתת את החופש לפעולה. כדאי שירחקו בכלל מן המקום. המקום הזה יקר לנו יותר מדי והוא רגיש מדי.

צר לי שחייבים אנו לחייב את המשטרה לעסוק בשמירת הביטחון בפני אלה, במקום שהיא תהיה פנויה ללחום בטרור ובחבלה.

עם מגינים כאלה על ירושלים אין צורך באויבים.

היה זה שילוב של מחול, של ארישות, של חוסר שאר-רוח. ואולי גם היה למישהו חשבון פוליטי חבו, בבחינת ישתוללו הנערים לפנינו, יעשו הם מעשים ששלטון, או חלק מהשלטון, איננו יכול לעשותם.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):
מה הדיבורים האלה?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

כאשר התנכלו ליהודים, פרעו בהם פרעות, היו פוגרומים — אמרנו תמיד, ובצדק, שכל שלטון, אם הוא רק רוצה בכך, יכול לגבור ולהפסיק את הפרעות. גם השלטון שלנו יכול לעשות זאת, ולוואי שהייתי בטוחה במאת האחוזים שרצונו בכך עז.

אדוני היושב-ראש, יותר משאני כושה בפני אומות העולם כשמראות כאלה מירושלים מוקנים על אקני הטלוויזיות בעולם, כושה אני בפני המראה הקטנה שלי עצמי, אם כך משתקפים בה פני עמי.

הי"ר מ' כהן אביב:

תודה לחברת הכנסת חייקה גרוסמן.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

בכול אשמים היהודים, נכון?

אורה נמיר (המערך):

חבר הכנסת ורדיגר, אינך חייב להגן על כל דבר. אל תקלקל. למה לך? אתה צריך להגן עליהם?

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

אני יודע על מה אני מגן.

הי"ר מ' כהן אביב:

חברי הכנסת, כאותו נושא — הצעה לחבר הכנסת מאיר ילנר, ואחריו — לחברת הכנסת שולמית אלוני.

אורה נמיר (המערך):

חבר הכנסת ורדיגר, לך לשם ותראה.

מנחם הכהן (המערך):

האם אתה מגן על פוגרומים?

מרים גלור-תעסה (הליכוד):

קצת פרפורציה. אך אחד לא מגן על פוגרומים. אבל יש

ותלמידה מתנכלים לשכנים הערבים. אינני יודעת כמה מהם שירתו או ישרתו בצה"ל.

דוד דנינו (הסיעה הרחבת-לאומית):

מדוע המשטרה לא דאגה להוציא את הנשק משם?

צ'רילי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

המשטרה בכלל לא התייחסה.

דוד דנינו (הסיעה הרחבת-לאומית):

סתם כך להעליל עלילות? אם היה נשק, מדוע המשטרה

לא הוציאה אותו?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אני רק מצטטת מדברי המפכ"ל, והוא מוסמך ממני לומר מה היה שם ומה לא היה, וגם יותר מוסמך ממך, חבר הכנסת דנינו.

השר פרץ אומר, שהוא לא ידע ולא שמע מעולם כדברים האלה. בגלגול עיניים לשמים, של אהבת ישראל טהורה, חושבים, כנראה, שאין יהודי העושה רע בעיני אדוני. רק השמאלנים, רחמנא ליצלן, בגלל חטאיהם קורים כל האסונות.

אדוני היושב-ראש, למה האי-אמון? האי-אמון בא כי לא ראינו את ראש הממשלה מיד על המסך, או לפחות ביום השני לפרעות, לא ראינו אותו פונה אל העם ומוקיע את ההתפרעויות, ומסביר כי הפורעים עושים את דבר אש"ף ומשרתים את עניינם של המחבלים, של ארבי ישראל, כי הם נתנים בידי המחבלים נשק וציוד וגם מחללים את חצרותינו ואת זכו של אליהו עמדי, זיכרונו לברכה, וכי הם מציבים סימן שאלה על האפשרות של קיום ירושלים מאוחדת.

אדוני היושב-ראש, ראש העיר ירושלים, טדי קולק, עשה זאת במקום הממשלה, והוא הפך מטרה לכל חצי הפורעים, אשר עטים כעטים על כל מקרה נתעב של רצח, כדי לשלול שלל ולבח בו פוליטי, כדי לדוג במים העכורים של הטרור הנתעב.

אני יודעת שנשיא המדינה היה רחוק ולא יכול היה לומר את דברו, כפי שעשה זאת הנשיא הקודם, יצחק נבון. כאשר צריך היה, עברו שלושה ימים מאז שובו של הנשיא, ורק אמש הוא אמר את מה שהיה צריך לומר מיד עם רדתו מכבש המטוס.

המשטרה, לפי הערכתי, לא היתה במקום שבו היתה חייבת להיות. היא לא הגנה על בתיים של המותקפים, היא לא עצרה את גירושן של המשפחות על ילדיהן.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

עד היום המשפחות נמצאות כחוף.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אמרתי זאת.

שכוע ימים של פרעות, והשכוע לא היה די, כנראה, וצריך היה לתת רשיון להפגנה ביום א'. אני לא יודעת איך לקרוא למעשה הזה, אורילות או רשעות. מתן הרשיון הזה ביום א' היה כמתן אור ירוק: לכו, המשיכו, גם אם משהו לא רצה בזה. רק בני משפחת עמדי קראו ביום השבעה לאיפוק ולריסון. אך הרב לוינגר, הוא לא שעה לעוניה של המשפחה המתענה באכילה. הוא לא התחשב בזה שהאם מתעלפת. הוא שלהב יצרים באין מפריע. הוא לא נעצר.

רב הישיבה, הרב כרלנט, פרסם כביטאון "העדה" של נטורי קרתא קריאה נגד אלימות. יפה. אבל ליד הקבר הוא אמר:

— הצעת סיעות מפ"ם, התזית הרמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

כאן יותר מדי התחסדות. איש לא מסכים להתנהגות הזאת, אבל — — —

מנחם הכהן (המערך):

תצטרפי גם את — — —

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

— — —

הי"ר מ' כהן אבידב:

חברת הכנסת גלזר-תעסה, אני מבקש להפסיק. חבר הכנסת וילנר צריך להתחיל את דבריו.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אולי לא שמת לב, אבל חברת הכנסת גרוסמן לא דיברה עליהם, היא דיברה עלינו.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

— — —

אורה נמיר (המערך):

ראש הממשלה לא אמר מלה. מלה הוא לא אמר.

מנחם הכהן (המערך):

— — —

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

— — —

הי"ר מ' כהן אבידב:

חברת הכנסת גלזר-תעסה, אל תעני להם. אמרת מה שאמרת, קראת קריאות ביניים, מספיק. אני מבקש לא להפריע.

מנחם הכהן (המערך):

— — —

הי"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת מנחם הכהן, אני מבקש להפסיק.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

הורגים יהודים בירושלים, ועל זה לא מדברים.

הי"ר מ' כהן אבידב:

חברת הכנסת גלזר-תעסה, אחר כך תוכלי לקבל רשות הדיבור ולדבר בשם סיעתך.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היא היחידה שכואב לה הרצח. צדיקת הדור.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

אני מרחמת עליך.

הי"ר מ' כהן אבידב:

חברת הכנסת גלזר-תעסה, את מאלצת אותי לקרוא אותך לסדר. אני מצטער.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אל תרחמי עלי. הלא אצלך אני לא-יהודי, אז מה זה חשוב? תאמיני לי, אני לא זקוק לרחמים.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

— — —

הי"ר מ' כהן אבידב:

חברת הכנסת גלזר-תעסה, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

הי"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת רן כהן, אני מבקש ממך לא להפריע.

אלעזר גרנט (מפ"ם):

— — —

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

— — —

הי"ר מ' כהן אבידב:

חברת הכנסת גלזר-תעסה, אני מבקש ממך להפסיק. בבקשה, חבר הכנסת וילנר.

מאיר וילנר (החזית הרמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כשברע שבער, כבר כתחילת הפרעות, הגשנו יחד עם סיעות אחרות הצעה לסדר-היום של הכנסת. התשובה של ממלא-מקום שר המשטרה השר הורביץ הייתה כזאת, שהערכת כי האי-שפיות היא לא רק בחוץ אלא גם בממשלה, ואני רוצה להוסיף: גם בכנסת. הגענו לנקודה שמסכנת קודם כול את החברה הישראלית ואת עצם קיומנו כאן.

מדברים גבוהה. אני רוצה לדבר היום על דברים פשוטים יותר. רבי-נצב דוד קראוס אמר, כי תלמידי הישיבה "שוכו בנים" השליכו מבניין הישיבה צואה ושחן לעבר בתי שכניהם הערבים.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):

— — —

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

מאיר וילנר (החזית הרמוקרטית לשלום ולשוויון):

התופעה המחרידה הזאת לא התחילה עם רצח האברך, אלא היא הייתה גם קודם בעיר העתיקה. לפנינו צירוף של לאומנות מתפרעת ופנטזיות דתית, בתוספת של חלאה לא אנושית.

איני רוצה להשוות, אבל מתבקש להשוות את האירועים עם "ליל הבדולח" בגרמניה הנאצית, ששם נשדדו חנויות ובתים של יהודים, יהודים הותקפו, הוכו, וזה היה לפני ארבעים ושמונה שנים, ב-9 בנובמבר 1938. ופה, לעיני המשטרה, חילקו כרוזים, שעליהם היו כתובות ססמאות, ושמענו את הססמאות: "מוות לערבים", "גירוש לערבים", אבל גם "מוות לטורי", "טורי ערבי".

זההרנו לא אחת מעל הבמה הזאת ומעל במות אחרות שהגזענות האנטי-ערבית, הכיבוש, הדיכוי בשטחים הכבושים, יפגעו לא רק בעם הפלשתיני, אלא בסופו של דבר המגפה הגזענית והפאשיסטית הזאת תפגע גם ביהודים.

הבריונים פגעו בחבר הכנסת רן כהן וליד ביתו של ראש העיר טרי קולק הועמדה שמירה: הנה לאן הגענו. יושב-ראש הכנסת הצהיר אתמול, שזו התחלת התפוררות בחברה הישראלית. אני לא חושב שזו התחלה. זה התחיל ב-1967, עם הכיבוש, עם רמיסת והשפלת כל אדם בשטחים הכבושים.

יש מסיחים שמצטטים בעטרה של קדושה. כך הרב ישראל אריאל אומר: "אין פיוס. לא יכול להיות מפגש בין יהודים לערבים. לא תהיה שום רגיעה בעיר עד שהיא תשוב כולה לידיו של העם היהודי". והיא תהיה, אני אומר, "Araberrein". אנחנו יודעים את הסממאות האלה ואת המעשים האלה לגבי היהודים.

חוכרת ה', ישיבה רנ"ט

— הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

המדינה. אני מרשה לעצמי לחשוך שרבים בליכוד, בחתירה ובש"ס אפילו קצת מרוצים מההתפרצויות. יש גם ערכים שבורחים מהבחים ואנחנו לא נפריע להם לבירוח כמו שברחו ב-1948". והוא ממשיך: "מפלגת העבודה חוששת שאלה עמדות פופולריות. אחרת קשה להבין מדוע צמרת מפלגת העבודה בממשלה ובכנסת לא עושה כמעט דבר ולא יוצאת בקול רם ונחרץ לעצור את ההתדרדרות הזאת. האם זו שוב התופעה שנודעה פעם בשם ליכוד ב'?" את הדברים האלה כותב איש מפלגת העבודה בעיתון של מפלגת העבודה.

יצחק בן-נר כותב היום במאמר אחר בעיתון "דבר" תחת הכותרת "על הדם ועל הצואה", וכדאי לשמוע זאת: "תימצא פשרה, בסופו של דבר. אולי יורשו חבריך, תלמידי הישיבה המקדשים שם שמם להיכנס בכל עת שירצו לבתי התושבים הערבים ולרוקן בבתי השימוש שלהם את מעיהם, כי זכותו של כל יהודי לעשות את כל צרכיו בכל חלק של ארץ-ישראל. וכינתים, לפי דיווח מפכ"ל הממשלה הציונית, תלמידי חכמינו לעשות את תלך דליים ולרוקן את הדליים על ראשי שכניהם הערבים". גם יצחק בן-נר מאשים את הממשלה ואת הנהגת המדינה ובכללה את הנהגת מפלגת העבודה.

אנחנו דורשים להוציא את הישיבות מהרובע המוסלמי בעיר העתיקה ולהתירם את הנשק שבדיהם. המפכ"ל דוד קראוס אומר שהעילה לפרעות היא לא הרצח. הוא אומר, ואני מצטט: "ההטרדות מצד בני ישיבת 'שכונת כנים' כלפי שכניהם הערבים נמשכות חודשים ארוכים". מכאן שההתפרצויות לא היו קשורות דווקא עם הריגת האבן. זוהי מדיניות של הטרדה מכוונת כדי לסלק את התושבים הערבים מהעיר העתיקה וממולדתם. הממשלה, על-ידי הכנסת הישיבות לרובע המוסלמי וההשלמה עם התפרצויות התלמידים במשך חודשים, עומדת מאחורי המדימה הזאת, כי הרי היה ברור מה שעלול לקרות.

אנחנו דורשים שנית לאסור ולהעמיד למשפט את כל המתפרעים והקוראים "מוות לערבים", "גירוש לערבים", והמחלקים כרוזים עם הסממנים האלה. אנחנו דורשים לאסור ולהעמיד למשפט את כל הקוראים לערוך פוגרומים, את לוינגר, את ברלנט ורבים האחרים, את אלה ששרפו בתים, חנויות ובתי-מלאכה ערביים, הרסו, שברו, פרצו, הגלו מהבתים, רצו שיהיו פליטים חדשים.

אנחנו דורשים להוציא את תנועת "כך" אל מחוץ לחוק. הבריזנים האלה מתעללים בגלוי בערבים, כמו שהאנטישמים הגרועים ביותר בהיסטוריה התעללו ביהודים.

ומה מפרע לאנשים מסוימים אצלנו? אנחנו מגיעים לניזון החבירה, ומנהיגים מסוימים נותנים דוגמה לכך. הנה מה שאני שומע מכאלה הנחשבים לאישים, ואפילו לאנשי רוח. מה מפרע להם? הם אומרים שמפרעיהם להם העובדה של הטלוויזיות הזרות. לולא פרסמו הטלוויזיות הזרות את דבר הפוגרומים בעולם כולו, הדבר לא היה גורא כל כך. ומה עוד מפרע? הפוגרומים מפרע לחירות. כבר אין מוסר, אין עקרונות, אין הגבלות על פוגרומים. מה שיש זו ההפרעה לחירות.

הגענו עד כדי כך שמישהו הציע כי השוטרים שיפעלו במקום ישנו את צבע מדיהם, או ילבשו מדים אחרים, כדי שצילמי הטלוויזיות לא יבחינו שעומדים שם מאות שוטרים. מספר גדול יותר מהמפגינים, ואף-על-פי-כן, אפשר להתפרע לעיני המשתרר.

כל הדברים האלה מוכיחים שלא רק יש יד רכה, לא רק יש סלחנות, אלא זוהי חרפה, כושה ופשיטת רגל של אלה

הרב משה לוינגר אומר: "מעשיהם של תושבי שכונת שמואל-הנביא יביאו כבוד לעם ישראל". ועוד רב אחד, אליעזר ברלנט, קורא להמון לנקום בערבים: "אנחנו נגאל את הדם הזה אפילו אם זה יעלה לנו בנפשותינו ובגופותינו".

יתר עם קריאות אלו הם דורשים לשחרר את אסירי המחתרת הטוריסטית היהודית, הרוצחים האלה, ושמים את המלה מחתרת במרכאות, אף שגם בתי-משפט בישראל הגדירו אותם כמחתרת טוריסטית.

אנחנו מעלים את הצעת האי-אמון ככנסת היום ככתב אשמה ותוך הפניית אצבע מאשימה כלפי הממשלה וכלפי הממשלה. אני רוצה להגיד: לא רק אנחנו תושבים ומעריכים כך, העובדות הן כאלה. אני יכול לצטט מעיתון "דבר" של יום אתמול: "שוטרי ירושלים גילו איפוק רב". הקשיבו לדברים המגוחכים שאותם אמר מפקד משטרת ירושלים, תתניצב יוסף יהודאי: "אי-אפשר היה להפעיל גז מדמיע, מחשש שהמונים ירמסו זה את זה כמנוסתם, ומחשש שהגז יחדור לבתי התושבים הערבים". איזה צניקן. הרי הצבא והמשטרה משתמשים בגז מדמיע כמעט יום יום בשטחים הכבושים, נגד אוכלוסייה ערבית בישראל. בהפגנות של פרועים, בזמן שביתות של פרועים יהודים. ופתאום, איזה הומניזם — שלא יתפשט הגז המדמיע. אין צניזת גדולה מזאת.

ומפקד המשטרה רבניצב דוד קראוס אומר: "משטרת ירושלים יודעת בדיוק מי מצית את הרוחות בירושלים". נו? ומה אם היא יודעת? עוצרים — את הבריון הזה שיושב שם, מזכיר של הבריון הגדול יותר, עוצרים לכמה שעות לאחר שהיכה, לאחר ששבר, וכעבור כמה שעות שחררו אותו והוא המשיך להתפרע ביתר שאת. אלו הן עובדות, ולא רק אותו שחררו. הוא אחד ממארגני הפרעות שהיו ביום האחרון.

עוד אמר רבניצב דוד קראוס: "למשטרה ידוע שלחלק מהתושבים היהודים בעיר העתיקה יש נשק. רימונים, נשק קל, כקבוקי תבערה ועוד". אם כך, מדוע לא החרימו? למה מוכיחים? שהמחתרת הזאת תתחיל לפעול כמו המחתרת הקודמת?

מכאן שקיימת מחתרת טוריסטית יהודית שדוכריה צועקים: מינה לנידוני המחתרת. המחתרת בירושלים אומרת באופן גלוי שמטרתה היא לפעול למען ירושלים נקיה מערבים.

ככתב האשמה שלי אציג עוד תמונה אופיינית למה שקרה בימים אלה. אני מצטט מעיתון "הארץ": "אחרי ששרפו חנויות, תוך כדי פעולות הכיבוי מצד הכבאים, המשיכו תלמידים מ'שכונת כנים' להשליך חומרי בעירה מחלונות הישיבה אל בתי המוסלמים הנמוכים יותר, הצמודים לה, וכן להשליך אבנים לעבר זוגיות בתים אלה ולנפצם".

ראינו ושמענו בטלוויזיה ששדר הטלוויזיה שואל שני קציני משטרה: הנה מתפרעים, שורבים, תוקפים, מדוע אתם עומדים? ואז ענה לו קצין המשטרה בצנינות, ולא אשכח את החיוך הזה שהיה על פניו של הקצין: "מה אתה רוצה, הלא פה קרה משוה". כך נותנים לגיטימציה לבריזנות גזענית פאשיסטית, חומייניסטית וסחם פלילית.

המשטרה יכולה גם יכלה למנוע את הפוגרומים, אך קו הפעולה היה להתיר להשתולל. השקיף היה פוליטי. לצער, אפילו נרע מזו.

היום כותב דני רובינשטיין בעיתון "דבר" את הדברים האלה: "מה שמדהים הוא, שכמעט לא נשמע קולה של הנהגת

— הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

אלעזר גרנות (מפ"ם):

— — —

יהושע מצא (הליכוד):

מסיחים שכמותכם, פורעים שכמותכם, דורשי רעתה של ירושלים.

עדנה סולודר (המערך):

לאט לך, באמת.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

מי?

יהושע מצא (הליכוד):

אתם. גורמים לחלוקתה של ירושלים, אתם.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אתה ושכמותך מחלקים את ירושלים.

יהושע מצא (הליכוד):

בושה וחרפה לכם. — — — דם יהודים.

היור' מ' כהן אביב:

חבר הכנסת מצא, אתה הראשון בין הרשומים לרשות הדיבור. אנא, חסוך את דבריך למועד שתעלה על הדוכן.

יהושע מצא (הליכוד):

קשה להתאפק, אני מצטער.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, — — —

שולמית אלזני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

על כל פנים, חבר הכנסת מצא, אני הבינוני שבמקום הממשלה ובמקום ראש הממשלה ושר המשטרה, אתה מסתפק בנציג המשטרה, במפכ"ל. ואם כך, יש לי שאלה אל המפכ"ל, ואתחיל אולי בה: מה עשתה המשטרה כדי למנוע את הדבר המחפיר שהיינו עדים לו?

שרה דורון (הליכוד):

הוא לא יכול לענות. למה להביך אותו?

שולמית אלזני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני שואלת שאלה רטורית, אני לא מרגיזה אותו. השר היה צריך להיות פה ויש פה נציג הממשלה. אבל אם יושב פה בכנסת יום יום וחוזר ובא הברוך מרזל הזה, שבעט בחברי כנסת והיכה אותם, שמשחולל בכל מקום שהוא תמיד חופשי, אני חושדת, ואם לא יוכח אחרת אני חוזרת ואומרת, אני חושדת שהוא פרובוקטור של המשטרה. שאם לא כן, אינני מכינה איך האיש הזה, שמתעלל ומסית ומכה, ייש נגדו תלונות אין סוף. נמצא בכל מקום ועליו המשטרה מגינה.

אותו דבר אני אומרת על הרב משה לוינגר. לאחר שהמרצחים כבר היו בכית'הסוהר אמר הרב לוינגר: נעשה ענישה קולקטיבית. הוא הצהיר: עונש קולקטיבי, להכות את כולם. הוא הסית אנשים להרוס הכול, ולמרות זאת לא פגעו בו. הוא שם השריף.

אנחנו איננו רוגלים בהכללות. אינני חושבת שכל החרדים שייכים למחנה המטורף הזה. אני חושבת שרוב רובם דורשי שלום. אני גם לא חושבת שכל האנשים הדוגלים בארץ-ישראל השלמה שייכים למחנה המטורף הזה. אני חושבת שרוב רובם מבינים שהדברים חייבים להיעשות בדרך של שלום. אבל, אני מאשימה את הממשלה במה שקרה שם, ואני רוצה לנמק את דברי.

המתימרים להמשיך במסורת של העם היהודי וכדאנה למוסר היהודי. איזה מוסר זה? זה מוסר של פוגרומשצ'יקים, שהיהודים כל כך סבלו מהם.

והבסיס לכל זה, ובכך אני מסיים, הוא התיאוריה של ירושלים השלמה והנקייה מערבים: התיאוריה של ארץ-ישראל השלמה: התיאוריה שבסופו של דבר תהייה הזרמנויות לגרש אותם בשלבים.

כל זה בא גם כדי להסיח את הדעת מהאבטלה, מהעוני, מהמשבר כשירותי החינוך והבריאות. כשם שהאנטישמים היו מפנים כעבר את ההמונים במצוקה נגד היהודים, כך גם כאן מפנים אותם נגד הערבים. זה הרס החברה, ואם זה ימשך, זו תהיה סכנה לעצם הקיום ואיום של התגברות הפאשיזם. מי שמעלים עין ומי שתומך במישרין או בעקיפין במדיניות הזאת הוא אנטי-ישראלי, הוא הורס את מדינת ישראל ואת החברה הישראלית.

היור' מ' כהן אביב:

תודה לחבר הכנסת מאיר וילנר. רשות הדיבור לחברת הכנסת שולמית אלזני, ואחריה — לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

שולמית אלזני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני חושבת שממשלת ישראל איננה מבינה כי נפל דבר בירושלים. אני חושבת שזה דבר מדאיג ביותר ואיש מחברי הממשלה איננו נוכח כאן, ששר המשטרה נמצא בחוץ-לארץ, ושראש ממשלת ישראל אמר על הלהבות שבהן עולים השלום והדוקים בירושלים, כי אלה הם דברים קטנים, רגילים, דברים שקורים ולא צריך להתרגש מהם.

אני חשבת שלאחר מה שקרה בירושלים, לאחר שהמרצחים כבר נמצאים מאחורי סורג ובריח, שהיום יעמוד כאן ראש הממשלה וינצל את הכמה הזאת כדי לפנות ממנה לכל אדם בארץ הזאת, ללא אפליה, ללא הבחנה, לכל אדם בארץ הזאת, כדי לומר שירושלים היא עיר של שלום והקונפליקט הפוליטי הקיים בינינו לבין העם הערבי לא יוכל להיפתר על-ידי מסיחים, לא יוכל להיפתר על-ידי גזענים ולא על-ידי פוגרומים.

אכל, ראש הממשלה אמר שאלה דברים שקורים ולא צריך להתרגש מהם; איש מחברי הממשלה איננו נמצא כאן; שר המשטרה יצא לתור את הארץ ולהתהלך בה, ונציג המשטרה מר קראוס היה פה, אבל גם אותו אנחנו משעממים. כנראה.

יהושע מצא (הליכוד):

לא, הוא יושב כאן.

דוד ליבאי (המערך):

המפכ"ל יושב אתנו.

יהושע מצא (הליכוד):

חברת הכנסת אלזני, עד כדי כך? עד כדי כך?

שולמית אלזני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אם הוא יושב כאן, אני שמחה. נו, פתרנו את הבעיה. אם המפכ"ל פה, הרי שהכול בסדר. אני מחפשת את המפכ"ל ואני שמחה שהוא פה.

יהושע מצא (הליכוד):

הכול מותר, הכול מותר, גם הפקרות מותרות.

שולמית אלזני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מי שמדבר, בוקר טוב.

— הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

כביכול חוזרים או לא חוזרים בחשוכה, אינני יודעת. העיתונות כארץ מלאה ידיעות על כך שלקחו ילדה בת שלוש והכניסו אותה לתוך צואה, היכו אשה קשישה והרסו מסביב, המשטרה הודיעה אז שיש להוציא את האנשים האלה מן המקום וכי העבירות הן עבירות פרועות.

בעניין זה הגשתי שאלתא לאותו שר משפטים, משה נסים, ב־1983, ומעל הכמה הזאת ענה השר משה נסים: אנחנו נדאג לכך שהם לא יהיו שם. זה נאמר מעל הכמה הזאת. כפי שהודיעו מעל במה זו בזמנו, שהפלישה ל"בית-הרסה" היא בלתי חוקית, כך הודיעו מעל במה זו שיפוטו בחורי הישיבה ואחר-כך נתנו תמיכה לעברייני החוק, מעל במה זו הודיעו שלא ייתנו לבחורי ישיבה זאת להתפרע ברובע המוסלמי, שלא ייתנו להם להתפשט שם, וכפועל — הממשלה פיטמה אותם בכספים, בעזרה ובמשלוח אנשים, בכלל זה אנשי מילואים ואנשי הג"א, כדי להגן עליהם שעה שהם עושים פרובוקציה ומגרשים אנשים מבתיהם, מכים בהם, מבזים אותם ומתעללים בהם.

המשטרה יודעת הכול והשרים יודעים הכול, ומה שעושה הממשלה זה לפטם את הכוח המתפרע הזה בכספים ובעזרה כדי שכן יילכו וכן ירבו. ועל אותה "ישיבת אברהם" הקטנה, האחת שהיתה ראשונה, כבר נוספו שתיים. השתיים הנוספות האלה לא ניסו לפתח יחסי שכנות טובים, כי יש אידיאולוגיה, ואת האידיאולוגיה הזאת אנחנו שמענו מפי הרכ ראובן אלכז, שכוחו בהסתה, סבנרולה, שורף על ימין ועל שמאל, ומערבה זה מברסלב — כל העם ראה את הקולות, ומסיתים נוספים, אחד אחר.

אילו היה כאן שר המשטרה, הייתי אומרת לו: לא קשה למצוא את המסיתים. אתם יודעים מי הם האנשים, ראיתם אותם בטלוויזיה, קל מאוד לזהות אותם. מדוע הם מסתובבים חופשי? האם אין פה מקום לחשוב שזוהי מדיניות מכוונת לשלוח מתפרעים, מסיתים חתיים על קופת הציבור כדי לעשות את הפוגרומים האלה, על-מנת לגרש משם את האוכלוסייה ולבצע את האידיאולוגיה שאותה משמעים כפה מלא לינגר וכהנא, שהם שליחים — — —

שבח רייס (המערך):

בר-לב שולח אותם? זה מה שרצית לברר?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בר-לב מטיל עכשיו, ואני אינני יודעת מה הוא עושה בכוונה.

שבח רייס (המערך):

זאת האשמה חמורה מאוד המופנית לכתובת הלא-נכונה.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא בר-לב שולח את האנשים. בר-לב מרשה לעצמו את הלקוסס להיות קהה חוששים.

שבח רייס (המערך):

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אצלנו, אדם שהוא קהה חוששים נעשה ראש ממשלה. אתה מכיר את סיפור סברה ושתילה, זה לא יפגום בתפקידו.

שבח רייס (המערך):

מה זה שייך לבר-לב?

אדוני סגן השר רוני מילוא, אני מכינה שאתה משיב בשם הממשלה. אתה זוכר את פסק-הדין שניתן בשנת 1978, בבג"ץ בעניין בורקאן.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא הייתי מאושרת עם פסק-הדין הזה, אבל באותו פסק-דין בעניין בורקאן קבעו שופטי בית-המשפט העליון, לאחר שגירשו את אחרון התושבים הערבים מהרובע היהודי לצורך שיקום הרובע היהודי — — —

שבח רייס (המערך):

בג"ץ 114/78.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אמרתי שזה היה ב־1978.

לאחר שגירשו משם את אחרון הערבים, והיה אדם שהיה בעל המקום ורצה לגור בו, אמרו לו: בעיר הקדושה הזאת לדתות השונות אנחנו רוצים לשמור כל רובע לבני דתת שלו. הנימוק היה שזהו הרובע היהודי וזה היה הצידוק, ו"יש רגלים לסברה כי המגורים בעיר העתיקה מתולקים לרבעים לפי עדות: עדה עדה והרובע שלה: מראשית המאה האחת-עשרה — — —" — דברים אלו אמר השופט שמגר. השופט חיים כהן אמר: "מטבע הדברים שהשיקום בא לשם החזרת עטרת היישוב היהודי בעיר העתיקה ליושנה: כדי שליהודים יהיה שוכ כמו בעבר רובע המיוחד להם".

ב־1981 הגיע ארצה זוג שכדי שהזמן עלי-ידי האוניברסיטה העברית: כדי ללמוד מקרא באוניברסיטה, ומשפחה אחת מהרובע היהודי בעיר העתיקה נסעה לשנתיים לחוץ-לארץ ורצתה להשכיר את הדירה לזוג השכדי הנוצרי הזה. מנהלי הרובע סירבו ואמרו: לא, כאן גרים רק יהודים.

בתשובה על שאלתא שהגשתי לשר המשפטים בנושא זה ב־2 במאי 1981, השיב לי שר המשפטים דאז משה נסים, שקביעה זו של מנהלי הרובע מוסדרת, וכי הוא מסתמך על פסק-דין בורקאן, והמסקנה שלו תחזת: עדה עדה והרובע שלה.

גאולה כהן (התחיה):

אבל ברובע הזה גרו יהודים, 1,000 משפחות יהודיות.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

סליחה, ברובע הזה גרו גם ערבים.

גאולה כהן (התחיה):

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חברת הכנסת גאולה כהן, אני מבקשת, אל תפריעי לי.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ברובע היהודי גרו 1,000 משפחות ערביות וגירשו אותן, פינו בית אחר בית, יישבו ביהודים בית אחר בית. אמרתי: זה לא לשיטתי, זה לשיטתה של הממשלה.

ב־1983 נכנסה הישיבה הפרועה הראשונה לרובע המוסלמי, "ישיבת אברהם" — כולם פושעים, עבריינים שהם

— הצעת סיעות מפ"ם, החידת הדמוקרטיה לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני חושבת שברלב היה צריך להיות פה היום ושירי מפלגתך היו חייבים להיות כאן היום. נפל דבר חמור מאוד, ואי-אפשר שראש ממשלה שאתה בחרת בו יגיד שאלו אירועים רגילים ולא צריך להתרגש מהם.

שבח רייס (המערך):

את מאשימה את המשטרה שהיא מכניסה פרובוקטורים

— — —

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מאשימה את המשטרה בכך שהיא עוצמת עיניים מפני שיש, כנראה, מדיניות ממשלה ולפיה אין להפריע למתפרעים האלה.

אי-אפשר לכוונת תהליכה, הפגנה ופוגרום שהיה שם בשם "טקס דתי". מפני שגם טקס דתי אינו יכול להיעשות ללא רשיון במקום שבו הוא עלול להיות משום מפגע לציבור.

גאולה כהן (התחיה):

מה המפגע?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חברת הכנסת גאולה כהן, לשיטתך לא היה כל מפגע בטקס הזה. לשיטתך, הפוגרום, ההרס והשריפות היו "על-א-כפאק", יגרשו משם ערבים.

גאולה כהן (התחיה):

היישוב היהודי בירושלים הוא מפגע? ישיבת בירושלים הן מפגע?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני, אינני רוצה לשוחח עם הגברת הזאת, אולי תגיד לה שתשב בשקט.

גאולה כהן (התחיה):

אנחנו לא בגן ילדים.

הי"ר מ' כהן אבידב:

חברת הכנסת אלוני, אינך חייבת לענות. היא שואלת ואת רשאית לא לענות. אינני מחייב אותך להשיב.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ובכן, הישיבות שהורטות, שמתעללות, שזורקות צוואה על אנשים ושואנשיהן הורסים בתים וחנויות בשם הססמה שאותה מכריזים חבריה של הגברת כהן בקול רם: ענישה קולקטיבית, ענישה סביבתית, זאת שעה שהעבריינים יושבים בבית-הכלא — זוהי מדיניות לגרש אוכלוסייה, זו מדיניות להפחיד אוכלוסייה, ותוצאותיה של מדיניות קצרת ראייה זאת עלולות להיות שירושלים, שבה יש רקמה עדינה מאוד של חיים ביחד ובשלום, עלולה להיחפר למקד גרוע מכלפסט, מבחנתנו — ודאי גרוע מכלפסט.

לכן, אדוני היושב-ראש, לנוכח עמדתה של הממשלה, הוראה במה שהתרחש לנגד עינינו מקרים שלא צריך להתרגש מהם, כדברי ראש הממשלה וכיום הממשלה כולה לעניין: ממשלה שהמשטרה שלה רואה בהתפרעות והמוניות, בהפגנה ההמונית ההרסנית טקס דתי ולכן אין צורך לתת רשיון ואסור להפריע לטקס דתי כזה שנוער תוך הרס של רכוש; לנוכח היחס הזה ועקב המוסר הכפול שלפיו גירשו מהרובע היהודי כל מי שאיננו יהודי כדי לשמור רובע היהודים, אבל משלוח חיל חלץ של עבריינים פרועים בראשות רבנים מסיתים לרובע המוסלמי הוא מדיניות נכונה המקבלת גיבוי — אנו מכיעים אי-אמון לממשלה כזאת. תודה.

הי"ר מ' כהן אבידב:

תודה לחברת הכנסת שולמית אלוני, רשות הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, סיעתנו אינה גורסת בדרך כלל הגשת הצעות אי-אמון. זאת מתוך הערכה כי יש להפעיל אמצעי זה רק במקרים קיצוניים, שאם לא כן הוא מאוד מערבו מכשיר פרלמנטרי בידי האופוזיציה. גם הפעם היינו נמנעים מהגשת הצעת אי-אמון אילו הגיבה הממשלה באחריות הנדרשת על האירועים שהחלו בראשית השבוע שעבר בירושלים.

אולם, במהלך השבוע שעבר גרסה הממשלה, כפי שהגדיר זאת ראש הממשלה, כי המתרחש בירושלים אינו מחייב נקיטת צעדים מיוחדים, וכי השתלשלות העניינים אינה צריכה להיחשב לחריגה. זה היה האות לכל הפורעים ולמשטרה כאחת, כי הרשות לפרוע נתונה וכי המשטרה אינה נתבעת להחמיר עם הפורעים.

אני רוצה להדגיש, כי אילו היתה תגובתה הראשונה של הממשלה, מפי ראש הממשלה, דומה לזאת שהשמיע ממלא-מקום ראש הממשלה בסוף השבוע, לאמור כי המצב חמור ביותר ומחייב נקיטת צעדים מיוחדים, כי אז אני מניח שלא היינו מעלים הצעת אי-אמון היום, שכן זוהי העמדה שהתחייבה מן המצב.

אבל, העדר הממשלה כולה, פרט לשר ויצמן, מן הדיון מעיד, לדעתי, על כך שעמדתו של ראש הממשלה היא עמדת הממשלה למעשה, ובגלל עמדתו המוצהרת של ראש הממשלה, שהתקבלה כאות המסמן שאכן הותרה הרצועה, הגיעו הדברים לידי כך שבמשך שבעה חודשים היו חושבי הרובע המוסלמי נתונים לחסדי הפורעים, והפורעים עצמם הפכו לגיבורי היום.

דברי ההסתה והנאצה שלהם שודרו באין מפריע בטלוויזיה ובעיתונות כאילו אין כל הגבלה במדינה על דברי הסתה. המשטרה הביעה בגלוי אהדה הן לדבריהם והן למעשיהם. כל העם ראה אותו קצין משטרה כביר, שנשאל כיצד משלימה המשטרה עם גירוש משפחות ערביות שלמות מבתיהן על-ידי הפורעים, משפחות שנאלצו ללון תחת כיפת השמים בלילות חורף אלה ולהפקיר את רכושם, והקצין השיב בחוצפה שאין דוגמתה: אחרי הכול קרה פה משהו, לא?

יסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הוא אמר שזה עניין פסיכולוגי, והמשטרה איננה אחראית על הפסיכולוגיה.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

ובכן, נכון שקרה משהו, משהו נורא ואיום, אדם נרצח בדם קר, חלל נוסף במלחמה האזרחית והמתמשכת המתנהלת בין מדינת ישראל לעם הפלשתיני.

בעת הדיון שנוער במליאה, עקב הגשת הצעות דחופות לסדר-היום בשבוע שעבר, אמרתי כי חוסר היכולת להגיע להידברות, למשא-ומתן, הוא הגורם לכך שהרציחות נמשכות, וכי אם לא תימצא דרך להגיע להידברות, עוד נהיה עדים לרציחות רבות נוספות, הן של יהודים והן של ערבים.

אך גם כאשר המצב נראה חסר כל מוצא, עדיין אין להשלים עם אדישות מצד המשטרה, המעודדת הפרת חוק ללא עונש.

— הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה — המחקמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

מקשר קו ישיר של חוסר אחריות, של חוסר יכולת לראות את הנולד, של חוסר יכולת לקבל את הכרחיותו של השיקול המוסרי בעת נקיטת עמדות מדיניות ובקביעת מהלכים מדיניים.

אני מקווה כי גל עכור זה של פוגרום יהודי באוכלוסייה הערבית של ירושלים המזרחית חלף וכי הניזוקים יפוצו, כפי שאין לי ספק שהממשלה תמצה את הדין עם רוצחיו של אליהו עמדי, ויכרונו לברכה.

אבל, אין לי כל ביטחון שאירוע נוסף של אלימות נגד יהודי — אירוע שאין למעשה כל דרך למנוע אותו, כפי שחוזר ומסביר שר הביטחון — לא יגרור שוב גל של פוגרום יהודי בערבים, גל שמעיד קודם כל על כך שהפורעים בטוחים שהממשלה אחם.

ממשלה, שאינה מסוגלת לקיים את הסדר וזקוקה לפוגרומים כדי לרצות את ההמון המחפרע, אינה ראויה לאמון.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לחבר הכנסת מתתיהו פלד, ישיב על הצעות האי-אמון סגן השר רוני מילוא.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הממשלה השתתפה ומשתתפת באבל משפחת אליהו עמדי, ויכרונו לברכה, אשר נרצח בירושלים. הממשלה מגנה כל אלימות נגד אזרחים ערבים חושבי ירושלים.

היום נאמר בדיון דברים שונים על התופעות שחזינו בהן בימים האחרונים. נאמרו גם דברים על המשטרה. ראשית, אני רוצה לציין שמבצעי הרצח של אליהו עמדי, ויכרונו לברכה, נעצרו מיד לאחר המעשה, ועל כך ראויה המשטרה לברכה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ושוחררו מיד.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

במסגרת האווירה הכללית שהיתה כאן קודם לכן, אולי מתאים לומר גם מה שהאחא אמרת, אבל ברור ומוכן מאליו שהרוצחים לא שוחררו.

ברצוני לציין, שהמשטרה עצרה בשבוע שעבר, בשבוע הרצח, בירושלים שני ערבים — האחד בן 15 והשני בן 20 — שהתכוונו לרצוח יהודי נוסף, ונמצא אצלם גם הכלי שבו היה אמור הרצח להתבצע עליהם.

כדאי שנזכור, חברי הכנסת, שאם איננו רוצים להפוך את ירושלים לעיר במצור, אנחנו צריכים לנסות ולשמור על קיום החיים הסדירים בה תוך נוכחות מוגבלת של כוחות הביטחון. המשטרה הציבה כוחות רבים, לא רק כוחות משטרה אלא גם כוחות שנחקקו כסיוע מצה"ל. אבל, לצערנו, גורמים מסוימים ניסו לרכוב על גל המטענים האמוצינוליים הקשים, ועשו מעשים שלא יעשו.

אני רוצה לומר כאן, שאפשר להבין כאב על רצח, אבל אי-אפשר להסכים להטעים אלימים המופנים כלפי תושבים ערבים במזרח-ירושלים כתגובה על רצח. אני, שחונכתי על תורתו של זאב ז'בוטינסקי, שאמר, "שם ידוה לו בנחת ואושר בן ערב, בן נצרה ובני", חושב, שאם אנחנו לא נמצא את הדרך לחיים משותפים, לחיים של הגנה והכנה הדדית, כל מי שמאמינים בשלמות ירושלים ובאחדות ירושלים, ומי שמאמינים בחיים משותפים בארץ-ישראל, לא יוכלו להסביר כיצד אפשר לחיות חיים כאלה אם נעשים מעשים שכאלה.

הגיעו הרברים לידי כך, שבשדיר הטלוויזיה יכולנו לראות איך תנועת "התחיה-כך" מארגנת את הפוגרומים. כאשר במקום אחד עומד איש "כך" ובמקום אחר מנהיג "גוש אמונים", וכל אחד מנהיג פורעים-פורעים, ואילו כוחות המשטרה מסתכלים בשוויון נפש.

משחר נעורנו למדנו אנו — חושבי המדינה היהודים — את תולדות הפוגרומים שעשו העמים בקהילות ישראל באירופה ולמדנו כי השתוללות הפורעים, כאשר כוחות המשטרה משקיפים מנגד כחוסר מעש, היא השיטה הכדוקה של השלטונות לעורר איש הפורעים תוך העמדת פנים כי אין להם חלק במעשה. שיטה זו התגלתה במלואה בירושלים בדובע המוסלמי וברחוב נביא-ישראל השבור.

אינני רוצה להטיל במעמד זה אחריות מיוחדת על ראש העיר, כי ידוע לי שהוא מוטרד מן האירועים. אולם אין לסלוח גם לו על שכאשר נשאל על בריחת המשפחות מבחיתן השיב — כמעט כמו אותו קצין משטרה — כי גם יהודים נאלצו פעם לעמוד בסבל כזה. ואומנם כן, יהודים עמדו בסבל כזה, ומשום כך היה מקום לקוות כי יהודים לא יגרמו סבל כזה לאחרים. במקום להתחמק מאחריות ראוי היה כי ראש העיר יזמין את המשפחות הנפחדות להשתכן במלון על חשבון העירייה עד אשר הממשלה תצליח להשתלט על הפורעים.

אבל, ראש העיר, המחיימר להיות גורם המביא להשתלכות של חלקי העיר שבהנהלתו, מעודד לא ניסה להעניק לתושבים הערבים שוויון בעיר, ולו אף למראית עין. עם דת הלילה אפשר להבחין בכך יפה — בין שני חלקי העיר, החלק היהודי והחלק הערבי, מבדיל קו התורף. האוכלוסייה הערבית שוכנת כחלק החשוך, וזאת לאחר שבמשך 20 שנה מדבר ראש העיר על רצונו להנהיג תנאים שווים לכל חלקי האוכלוסייה. אך גם הוא נכנע לאותה חפיסה מתנשאת, שהביאה להקמת ישיבת "שוכו בניס" בלב הרובע המוסלמי — אותה ישיבה שדוכריה ביטאו כפומבי, בלי לתת את הדין על כך, איבה תהומית לשכניהם, הן בדברים מפורשים והן במחיאות כפיים לדברי נאצה מפי רב, שהסביר כי יש להוציא מן העיר כל ערבי ומסגר.

עכשיו הממשלה נבהלה והיא מכינה כי להתרחס הרסן יכולות להיות תוצאות תמורות. אך מה עושה הממשלה? האם תביא לדין את המתפרעים ואת המסיתים? הלא כבר שמענו על מעצרים של מסיתים, שלמחרת הופיעו שוב בטלוויזיה והוסיפו להסית. האם לא נשמע גם הפעם מפי ראש הממשלה, כי מסיתים ופורעים אלה הם בעצם בניס יקרים, שיש להבין ללכם?

למה בעצם אפשר לצפות מממשלה שמצטיינת באי-יכולת להעריך את תוצאות מדיניותה? ממשלה שהחליטה להפעיל את פולד ריגול הציבור שבחר בה ולהסביר את הכישלון: ממשלה המתרצת את הסתבכותה במשלוחי נשק לאירן ברצון לסייע לממשלה ידידה, כאשר אנשי שלטון בארצות-הברית מסבירים כי למרבית העסקות בין אירן לישראל לא היה כל קשר עם שחרור חטופים אמריקנים; ממשלה שמכלכלת את מעשיה כל כך רע, עד כי גם ראשי ממשלות ידידותיות מוכנים לחשוש בה כי ביימה את ניסיון החבלה במטוס "אל-על" בלונדון — בין כל אלה לבין התרחס הפוגרום ברובע המוסלמי

— הצעת סיעות מפ"ס, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

בטענות האלה. המשטרה פעלה בנושא הזה כפי שהיתה צריכה לפעול וכפי שהיתה יכולה לפעול במקרה ובנסיבות שהיו.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אם זה היה כל כך טוב, אפשר ללמוד מכך, שאם חס וחלילה וחס יקרה דבר דומה, תהיה אותה התנהגות?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
חבר הכנסת שרד, אני התייחסתי למה שהיה, גיניתי את הדברים שהיו ואת ההתנהגות שהיתה. יש נסיבות קשות, וצריך להתייחס אליהן כך. הרי לבד מהדברים החמורים כשלעצמם, על פה גם מעט דברים בלתי-מדויקים לחלוטין. נאמר, שמפכ"ל הממשלה אמר בישיבת המשטרה, שיש נשק בישיבה. מסתבר שלא נאמרו הדברים האלה על-ידי מפכ"ל המשטרה בישיבת הממשלה. הוא אמר שהיה חשד להימצאות נשק וחטיפשו בישיבה, אך לא נמצא דבר. המשטרה עשתה בנושא זה — — —

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
המפכ"ל אמר, לא דירבתי ספציפית על הישיבה, אבל יש בידי יהודים נשק שלא כחוק בעיר העתיקה. זה מה שהוא אמר. הוא אמר, נכון שחטיפשו בישיבה ואז לא מצאנו.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
חבר הכנסת שרד, אם חרשה לי לסיים את הקטע הזה לפחות, תשמע מה בדיוק אמר המפכ"ל. לא אסתי דבר מרכזי המפכ"ל. המפכ"ל לא אמר בישיבת הממשלה, שיש נשק או חשד להימצאות נשק בישיבת "שוכו בנים". המפכ"ל אמר שחטיפשו שם נשק ולא נמצא דבר בישיבה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
חיפשו מזמן, לא היום.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
אני אומר את הדברים. אם תקשיבו לדברים, תשמעו אותם. אתם רשאים לא לקבלם. אני מכיר את הדברים מפיו של המפכ"ל.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הוא אמר שלמשטרה יש ידיעות על קיום נשק — — —

היו"ר מ' כהן אבידב:
חבר הכנסת שרד, הוא עוד לא סיים את המשפט. תן לו לסיים, ואולי בהמשך יישמעו דברים אחרים. תמתין ואחר כך תאמר את מה שיש לך לומר.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
המפכ"ל אמר בממשלה, ואני קורא את הדברים מן הכתב, כדי שלא לשגות ולו במלה: "יש למשטרה מידע על קיום נשק כדי גורמים שונים בעיר העתיקה, והמשטרה פועלת בנושא זה". זה היה הציטוט של דברי המפכ"ל בישיבת המשטרה. דברים שפורסמו, כאילו יש נשק בישיבה וכבר מצאו נשק או עומדים למצוא נשק — זה לא נאמר בישיבת הממשלה, ולזה התייחסתי קודם.

גאולה כהן (התחיה):
הגורמים יכולים להיות גם לא-יהודים או שהגורמים הם יהודים?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ירושלים היתה וצריכה להיות עיר של שלום ולא עיר של אלימות. ירושלים, העיר שחבורה לה יחדיו, אסור שנאמר תחלק את תושביה. התמונות שצולמו בירושלים, חברי הכנסת, ושודרו בכל רשתות הטלוויזיה בעולם, גרמו לישראל נזק שלא היה, אולי, או מעטים היו, כמוהו בעבר.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
התמונות, לא המעשים.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
התייחסתי למעשים ולא חסכתי גינוי.

האזכרה שהתקיימה במעלה-החלדה היתה האירוע היחיד שהממשלה הסכימה לקיימו בירושלים לאחר הרצח. הבקשות של תנועת "שלום עכשיו" ותנועת "כך" לקיים הפגנות בירושלים לא אושרו על-ידי המשטרה.

אני מקבל את הדברים שנאמרו כאן על-ידי חלק מחברי הכנסת באשר למשפחות הערביות שעזבו את יירותיהן. צריך להחזיר את המשפחות הללו לבתיהן בהקדם האפשרי. אני יכול לומר, שהמשפחות הללו תוחזנה לבתיהן בתוך זמן קצר ביותר.

המשטרה פעלה בירושלים כזהירות, באחריות ובתבונה. אני רוצה להזכיר לכל אלה שיושבים כאן ושמעו את הדיון היום, שאין זה קל ופשוט לעמוד מול אמו של חכם ז"ל ומול משפחת עמדי, כשיש התפרצות רגשות, ולפעול בשיקול דעת, כזהירות ובתבונה כדי למנוע התלקחות יצרים חמורה עוד יותר.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אבל מול מרדל הם כן עמדו ולא עשו דבר.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מרדל הוא כן משפחה? הוא בן דוד?

מנחם הכהן (המערך):
כל הטרמפיסטים שעולים בטרמפ על כל אסון, למה אותם לא עצרו?

יאיר צבן (מפ"ס):
לא לזה התכוונו כאשר אמרו "כל ישראל אחים".

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
חברי הכנסת, נגד מתפרעים ופורעי חוק צריך להפעיל יד חזקה.

מנחם הכהן (המערך):
ומסיתים.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
ומסיתים גם כן. אבל צריך להפעיל גם יד חכמה, לא יד חזקה בלבד. כי אם אתה שוכח את החוכמה בהפעלת היד החזקה, התוצאה יכולה להיות חמורה הרבה יותר. אני אומר את הדברים האלה בפירוש.

אלעזר גרנית (מפ"ס):
איש חכם קרא לספרו "היד החזקה".

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
גם לגבי חוכמתו אין לנו מחלוקת.

אני אומר את הדברים האלה, חברי הכנסת, בעיקר תוך התייחסות להאשמות שנשמעו כאן, או לטענות שהועלו כלפי המשטרה. אני יכול לומר כאחריות מלאה, שלא היה צדק

חוכרת ה', ישיבה רנ"ט

— הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

מחברת הכנסת שולמית אלוני, עם כל הכבוד, שדברים כאלה ייאמרו לפחות אחרי בדיקה אחרת. אינני בטוח שהיא עצמה משוכנעת שהיא אכן צודקת בדברים האלה, שאלה הם פרובוקטורים של המשטרה, או שכולם בישיבה פושעים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה קצת משונה, הייתי אומר, שאדם שפוגע כל הזמן מתהלך חופשי. זה מעורר חשד שאדם זה הוא אולי פרובוקטור של המשטרה.

יאיר צבן (מפ"ם):

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
חבר הכנסת שריד, אני רוצה באמת שניתן לעצמנו — —

היו"ר מ' כהן אבידב:

חברי הכנסת, יש לי בקשה אליכם.

גאולה כהן (התחיה):

היו"ר מ' כהן אבידב:

חברת הכנסת גאולה כהן, הפריעו די לסגן השר. כל כמה משפטים מפסיקים אותו. אני מבקש לאפשר לו להמשיך את דבריו.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
חבר הכנסת שריד, אינני רוצה להתייחס עכשיו להצעה על הפרובוקטור, אבל אני רוצה לשאול אותך — ונעשה את חשבון-הנפש הכן שלנו, ננסה לעשות אותו — אתה, חבר הכנסת שריד, באת עם הצעה להוציא את הישיבה על תלמידיה היהודים מהעיר העתיקה. מה היית אתה אומר, או מה היה אומר מישהו אחר מהמחנה שקרוב אליך פוליטית, אילו באה נניח חברת הכנסת גאולה כהן והציעה, לאחר רצח עמדי ו"ל, שיוציאו ערבים מהעיר העתיקה? אתה היית מעלה על דעתך לקבל הצעה כזאת?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
שמעת את פסק-הדין של בית-המשפט, שמעת את הצירוט של שר המשפטים?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
שמעתי את ההודעה, שמעתי אותה היטב. חבר הכנסת שריד, יש הכדל, עם כל הכבוד, בין פסק-דין, או החלטות עקרוניות שאתה מדבר עליהם לבין אירועים מסוימים. אתה ביקשת להוציא אותם על רקע טענות כלפי חלק מהם שהתנהגו שלא כהלכה. מה היה קורה אילו הציע מישהו להוציא ערבים על רקע התנהגות שלא כהלכה?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כל מי שדואג למצב, מוכרח להגיע למסקנה שצריך להוציא אותם.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
חבר הכנסת שריד, אני חושב שהמסקנה שהיינו צריכים להגיע אליה היא שונה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת רן כהן, אני מבקש ממך להפסיק.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
חבר הכנסת רן כהן, אתה קורא קריאת ביניים, אבל אני רוצה לומר גם לך משהו, עם כל הכבוד וההערכה — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
האם הוא התכוון לזה שהנשק נמצא אצל הערבים או אצל היהודים במזרח-ירושלים?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
הבאתי את הדברים בדיוק כפי שנאמרו. חבר הכנסת רן כהן, לגבי נשק קר אצל הערבים — לצערי הרב כבר הוכח שזה קיים. זה נגעץ בגבו של אליהו עמדי. לגבי הדברים שהתייחסתי אליהם כאן, אלה מצוטטים מלה במלה מפיו של המפכ"ל.

לך אני רוצה לומר, חבר הכנסת רן כהן, עם כל הכבוד, ההערכה והצער על מה שקרה לך, שאני חושב שמן הראוי היה שתחזור כך מהגדרתך יהודים חרדים כנמלים שחורות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אם תישאר, עוד תשמע אותי.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
אני חושב שלא ייתכן, או לא מתקבל על הדעת, שכאשר ייחסו למישהו שאמר על הערבים "גזקים", כל המרינה סערה ונעשה, אתה וחברייך, והעיתונות, וכאשר אתה קורא ליהודים "נמלים שחורות", הם מלהזכיר, שקט ודממה, איש איננו מתייחס לזה, איש איננו מגלה זאת, לא חברייך, לא אתה, ולא העיתונות.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
איזו השוואה היא זו?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
ההשוואה בין גזקים לנמלים, תאמין לי, היא לא מרחיקת-לכת.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כאשר לך יפתחו את הראש ולא ייתנו לך להגיע לטיפול, יכול להיות שמלה כזאת תצא מפך.

מנחם הכהן (המערך):

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מנחם גולדשטיין (הליכוד):
אין אדם נתפס על צערו. כך הוא אמר.

מנחם הכהן (המערך):
זה לא נאמר אפילו עליידי אנטישמים. נתפסת לאנטישמיות.

היו"ר מ' כהן אבידב:
חבר הכנסת מנחם הכהן, אני קורא אותך לסדר. חבר הכנסת רן כהן, אני קורא גם אותך לסדר. את שניכם אני קורא לסדר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אותי הצילו יהודים חובשי כיפה.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
הצטערתי על דבריה של חברת הכנסת שולמית אלוני שאמרה: כולם בישיבה פושעים. האומנם כולם? כבר לבוא ולקבוע פסק-דין שכולם בישיבה פושעים? לומר שהעבריינים שעשו מעשים בלתי חוקיים הם פרובוקטורים? הייתי מצפה

— הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המחקקת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

הושע מצא (הליכוד):

אולם, אילו העמדתם באמת ובתמים את שלומה של ירושלים בירת ישראל לנגד עיניכם, אין לי ספק כי התבונה והאחריות, שהיום הן מכם והלאה, היו גוברות על יצר הרע של ניגוח ככל מחיר, גם במחיר של עלילה נגד יהודים, התססה, שלהוב יצרים והרחקת שלום הסובלנות מירושלים. כי ירושלים בימים ובשעות אלו זקוקה יותר מכול לרגיעה, ולא לעלילותיכם, המוסיפות רק שמן למדורה.

היום הזה, אתם בהצעותיכם, לצער, לא זו בלבד שלא הוספתם למען חזרת ירושלים לשלוותה, אלא להיפך, בעלילות הדם שלכם ובתביעותיכם כי יהודים יסולקו ויורחקו מהעיר העתיקה, בהצגת היהודים כפורעי פרעות, בדרישת הצדק המלקטיבית שלכם הוספתם היום, אתם נציגי השמאל, את למדורה הולכת ודועכת.

שלום ירושלים בעיניכם פירושו הרחקתם של יהודים מירושלים העתיקה, ולוא לא חזכו. מה הצביעות וההתחסדות הואת שלכם — קוראים לזריקים בשלום, ובאותה נשימה תוכעים הרחקתם של יהודים, עד לחלוקתה של ירושלים. דריקים בשלום, בד בכר עם התביעה לחלק את ארץ-ישראל, אשר כבר חולקה כעבר.

מה משקלכם בציבוריות הישראלית-יהודית? — בטל ומבוטל. ומי שמכם לחזק לב אי-פסיסטים מרצחים בהידברותיכם אתם, בשיתוף פעולה עם עמדותיהם, שיתוף פעולה המקומם לב יהודים? איך תעזו ולא תבושו להציג יהודים כפורעי פרעות? חברה הכנסת שולמית אלונגי כיתה את מעשה בינוי הרובע היהודי — מוסר כפול. זו צביעות כפולה ומכופלת. הרובע שחרב, אותו רובע יהודי שנחפס לא במעט על-ידי משפחות מוסלמיות.

מדוע אינכם יוצאים בקריאה לאוכלוסייה הערבית להסגיר את הסניגאים, כאשר גם הרצח וגם המנוסה מתבצעים לאור היום ולנגד עיניהם הוראות? חברה הכנסת שולמית אלונגי באה בטענות למשטרה על שהיא רואה את המפגנים היהודים, אך היא לא טרענת נגד אותם סוחרים ערבים שלנגד עיניהם מתבצע הרצח. אותם היא לא שואלת למה הם לא רואים רצח זה, ולא מדובר בפגיעה אחת ולא במעשה רצח בודד. סדרה של רציחות אזרחים שלווים וחיללים כעת השבעתם, על-ידי סניגאים פראי אדם, המרצאים להם מרחב לפשעים בסמטאות העיר העתיקה, בקרב אוכלוסייה ערבית האוטמת אחוניהם ועוצמת עיניים. אוכלוסייה זו ברובה, מתוך כורח המציאות, רוצה לחיות אתנו בשלום, אך נתפסת לעתים קרובות גם לפחדים ובהלה.

לצער הרב, מעצבי מדיניות כוחות הביטחון לא נותנים דעתם על רקמת היחסים העדינה שעליה מושתתת היכולת לחיות חיים משותפים. כנגד מאמצי ארגוני הטרור לפגוע ברוקמת החיים העדינה בירושלים ולעצער את חייה, היה צריך לרכז מאמץ ביטחוני שיאפשר ליהודים ולערבים לחיות יחד בלי שארגוני הטרור יהיו מסוגלים לבצע את זממם ולסגת בשלווה ובביטחון דרך אוכלוסייה ערבית תוססת וחיה.

עמידה איתנה של כוחות הביטחון עם מדיניות ברורה והחלטית למנוע כל רצח ומעשה נקמות שלאחר הרצח מכל מין וסוג היתה משרה אוזירה ביטחון. חו ללא ספק היתה תרומה לסובלנות בירושלים ומונעת את זרע הפורענות הכהניסטית של הסתת יהודים. אך אל לכם, אנשי השמאל, בעלילותיכם, לכלול בנשימה אחת את הכהניסטים ואת רוב רובם של תושביה היהודים של ירושלים.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

אנחנו צריכים לטפל באלה שפועלים בניגוד לחוק, שלא נוהגים על-פי החוק, ושעושים מעשים שהם לא רק בושה וכלימה לעושיהם, אלא גורמים נזק חמור למדינת ישראל. בנושא הזה לא ניצור הכללות ולא נקבע האשמות כוללות, לא כלפי כל בחורי הישיבה הזאת ולא כלפי בחורי ישיבה בכלל, ולא כלפי ציבור זה או ציבור אחר. כשם שאתה מגנה את אלה שהולכים וצועקים כאופן כולל נגד ערבים, מסיחים נגדם ופורעים בהם, גם אם לא עשו דבר ואין עוול בכפם, כך אתה צריך לנהוג גם כלפי יהודים באמת-מידה שווה, לרבות אותם בחורי ישיבה שלא היו שותפים למעשים הפסולים האלה ולא פעלו בניגוד לחוק.

יסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אם יתחילו להחיל את החוק בלא הכרל גזע, דת, מין, אהיה שותף להצעתך.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, אינני רוצה להרחיב ולהתווכח על הערות שונות שהושמעו בדבריהם של מציעי ההצעות, גם חברה הכנסת גרוסמן, גם חבר הכנסת וילנר, גם חברה הכנסת אלונגי וגם חבר הכנסת פלד. אבל מאחר שבהצעות אלה, למעט אולי בהצעתה של חברה הכנסת גרוסמן, עברו כחוט השני המחשבה, הטענה כלפי הממשלה, כלפי המשטרה, שאין הן פועלות כפי שהחוק מחייב אותן לפעול — — —

יאי צבן (מפ"ם):

גם חברה הכנסת גרוסמן אמרה זאת.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

גם חברה הכנסת גרוסמן אמרה זאת. היא עוד הרחיקה לכת, חבר הכנסת צבן, ואמרה שכאילו משוה מסתתר כאן. היא רמזה רמז שיש כאילו השלמה מצד הממשלה עם מה שקרה, עם הפרת החוק שהיתה. לא היה ולא נברא. לא השלמה ולא שמינית של השלמה מכל סוג שהוא.

מדינת ישראל, חבר הכנסת צבן, חברי הכנסת, היא מדינת חוק. מדינת חוק ששומרת על החוק ביחס לכל אזרחיה, ומי שעובר על החוק או יעבור על החוק, ייענש, בין שהוא מימין ובין שהוא משמאל, בין שהוא ערבי ובין שהוא יהודי. כל אזרח שחי בארץ הזאת, כל תושב בארץ, כל מי שנמצא כאן יצטרך לכבד את החוק ולמלא אותו ככתבו וכלשונו. תודה רבה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לסגן השר רוני מילוא. ועדת הכנסת קבעה שתהיינה הדעות סיעות כמסגרת של עשר דקות לכל סיעה. רשות הדיבור לראשון הדוברים, חבר הכנסת הושע מצא, ואחריו — לחבר הכנסת שבח וייס.

הושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעות האי-אמון שהושמעו היום, מהי תרומתן לשלום ירושלים? זו השאלה שהיתה חייבת לעמוד לנגד עיני המציעים, לנגד עיני אותן רשימות שחברו יחדיו. רק"ח ור"צ, מפ"ם והרשימה המתקדמת לשלום — איזו חבורה, כיצד הבושה לא מכסה את פניהם, להתאחד כך סביב הכינויים "ליל הבדולח", נאציזם, פורעים ופוגרומים? אומנם זכותכם לנצל את מטבע הדמוקרטיה ולגנוח את ממשלת ישראל ומדיניותה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המחקקת לשלום):

איך אתה רוצה שנקרא למה שקרה? תגיד לנו איך לקרוא לזה, מה השם?

— הצעת סיעות מפ"ם. החזית הדמוקרטית לשלום ולשוריון. התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):
אף אחד לא ידע על כך.

שבח וייס (המערך):
עשינו מאמץ עליון שאף אחד לא ידע על כך, כי באנו לשבת עם המשפחה.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):
יפה מאוד. כך צריך להיות.

שבח וייס (המערך):

ניהלנו עם המשפחה שיחות ארוכות, באותה ישיבה עצובה וקורעת לב. ההתרשמות שלי היתה, ואני מקווה שאינני טועה, ואם אני טועה יתקן אותי חבר הכנסת רפאל איתן, שהמשפחה, ובעיקר אבי המשפחה, כשאריה הכוזב שנשארה לה אחרי אסון כזה, הביעה רצון עז שהתגובה תהיה מרוסנת. היא הביעה חוסר נחת מן המהומה ומן ההצטרפות הצינית — ואת זה אני אומר במלים שלי — של גורמים מחסיסים אל אותה מלכודת של הסוף.

כרשותכם אני רוצה לומר משהו במישור הפוליטי. אם יש בכלל אפשרות פוליטית לשמור על אחדות ירושלים — ואין זה פשוט כלל ועיקר, כי כל תהליך שלום כעתידי יהיה כרוך בדיון מחדש גם בעניין זה — הרי הדבר כרוך, כמידה רבה מאוד, ביכולת שלנו לקיים בירושלים רמת יחסים סבירה. אינני רוצה להפליג כאן למרחקים של דירקיום בשלום. בזמן הנראה לעין לא יהיה דירקיום ברצון ובשלום, כי רוב תושבי ירושלים הערבים אינם מעוניינים בכך והם מתקוממים נגד השלטון היהודי שם. על כן אני מדבר על חיים סבירים. וכאן יש משקל אדיר לכוח ההבלגה, בארץ הזאת היו אין ספור פעולות טרור — לפני מלחמת השחרור, במשך מלחמת השחרור ואחריה. היו אסונות כבדים, מקרי רצח אימים, וברוב המקרים הציטין היישוב כיכולת, אולי בגבורה הגדולה ביותר, של עמידה מול היצר הטבעי לנקום, לזעום ולכעוס. זאת היא יכולת ההבלגה כבודדים ואומות. נדרמה לי שאנחנו איבדנו את התכונה הזאת. ואם אכן זהו המצב, וכך אני מתרשם, מי שמגיב על פעולות טרור באופן הזה הוא זה שתורם תרומה מכרעת לכך שנושא שלמות ירושלים לא יהיה דבר מובן מאליה במשפחת האומות, לרבות אומות ידידות, ובעיקר בקרב האומות הידידות. רוב האומות הידידות שלנו נמנות עם העולם המערבי, הדמוקרטי, המוסרי וההומני. דווקא הן מחשיבות את העניין הזה.

לדעתי, העניין לא ייגמר בירושלים. מבחינה זו אין ספק שראש העיר של ירושלים טדי קולק צדק בהגדרתו, שמי שמנצלים את האסון הנורא של משפחת אליהו עמדי, ומי שניצלו את האסונות של משפחת תמם ומשפחות אחרות, המשפחות האומללות האלה אשר סבלו סבל כל יתואר, סבל נצחי להורים ולכל המשפחה — עלו עליהם תמיד חבורות חבורות של מעוניינים פוליטיים — הם השליחים הישירים של אברנידאל כאן. במתכוון אני כוחר רוגמה קיצונית יותר משל ערפאת. הם עושים כאן את מלאכתו. הם מממשים בדיקנות את מגמות הטרוריסטים.

אעבור עכשיו לעניין האנושי והיהודי. אני רוצה לומר מתוך לבטים ומבוכה לחברי הטובים כאן: אינני מרוצה כל כך מן ההשוואות המיידיות של כל אירוע עם השואה.

שרה דורון (הליכוד):
אתה צודק.

ירושלים היא עיר המכירה בחשיבות הסובלנות למען חיים משותפים. ואומנם, תושביה היהודים של ירושלים נהגו משך 20 שנות איחוד העיר באיפוק, בסלחנות, בסבלנות ובסובלנות, ואין להצטער על כך. מאז אוחדה ירושלים בנינו עיר לתפארת, וההדים סביב לה קרמו עור וגידים. פרצנו לכל עבר כשקט, ואולי בשל השקט; בסובלנות, ואולי בשל הסובלנות, תוך חיים משותפים, ואולי בשל החיים המשותפים. זאת לנוכח עולם ערץ, אשר לא אחת רצה לפגוע בעשייה בירושלים, כאותה עשייה אדירה. אך דווקא הסובלנות שהיתה קיימת בין תושבי העיר נמנעה התנכלות להתרחבותה, ולהתבססותה של ירושלים כבירת ישראל.

כל המומה והתפרצות משרתות יותר מכול את ארבינו. הרוצים להתנכל לא רק לירושלים אלא לארץ-ישראל כולה. זאת חייבים להבין כל אותם יהודים אשר נתפסו בצערים והתנכלו לערבים שלווים ונפחדים, הרוצים אף הם בסובלנות, מתוך השיקול הפשוט של רצון החיים. ולא מעט פחד מארגוני הטרור מרחף אף מעל ראשי ערבים. ארגוני הטרור מנסים להרוס כל יכולת של חיים משותפים.

על כוחות הביטחון להחזירי ביטחון לחיים בירושלים. זו היתה תרומתם להמשך חיי הסובלנות בעיר. הגברת הביטחון בעיר הזאת היא המפתח לשמירה על נוסחת הסובלנות למען חיים משותפים, וחובת כולנו להמשיך ולהכיר בחיוניותה של נוסחה זו להמשך תופת כבירה של ירושלים כבירת ישראל.

היור' א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יהושע מצא. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, ואחרי — לחברת הכנסת אמירה סרטני.

עבד-אלוהב דראושה (המערך):

מה אחת אומר על המתפרעים — — —

יהושע מצא (הליכוד):

אשלח אותך לקודם קצר כעברית.

עבד-אלוהב דראושה (המערך):

שמעתי אותך היטב. לא גינית את ההתפרעות. איפה הערכים האנושיים? משפחות וזרקות כרחוב. אתה בן ירושלים, אתה צריך — — —

היור' א' נחמיאס:

חבר הכנסת דראושה, יש כבר נואם אחר על הדוכן, ואתה מתווכח עם הנואם הקודם.

שבח וייס (המערך):

חבר היושב-ראש, חברי הכנסת, קיימנו בשבוע שעבר דיון באותה סוגיה. למרות זאת, לא היה אפשר שלא לקיים אותו גם השבוע. הן מפאת העובדה שהוגשו הצעות אי-אמון והן מפאת העובדה שעדיין ירושלים רוגשת, והנושא זקוק לטיפול פרלמנטרי ממדרגה ראשונה.

בעניין רגיש זה, עם כל החברות לעמיתי רוני מילוא, מעניין מי לא הופיע בשם הממשלה — הלוא הוא ראש הממשלה. אני חושב שבנושא כזה היה חשוב מאוד שראש הממשלה יופיע כאן ויאמר מה שיש לו לומר. נוצר הרושם שראש הממשלה ורוב שרי הממשלה לא העניקו לנושא הזה את החשיבות שהוא ראוי לו. עוד לי ספק שהיתה להם אפשרות של ממש להוות גורם מרגיע, עוד בשלב הראשון של ההתפתחויות הקשות, ולחלק מהם עוד בטרם ההתרחשות.

ביום רביעי שעבר, ביחמה אישית, ביחר עם חבר הכנסת רפאל איתן, ביקרנו אצל משפחת עמדי. ישבנו עם המשפחה שעה ארוכה.

— הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המהפכנית לשלום להביע אי-אמון לממשלה כשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

שבח וייס (המערך):

אינני ממעיט במאומה מן החרפה הגלומה במעשים האלה, מחוסר האנושיות של חלק מן העושים האלה, אבל אנחנו, מדי פעם בפעם, חוזרים על אותה טעות. זאת לא טעות טקטית, זאת טעות עמוקה.

חברים יקרים, בביקור שערכנו עם משלחת תאומי מנגלה במיידנק, הראו לנו מקום, וסיפרו לנו שביום אחד, באחר-צהריים אחד, אספו המנוולים הנאצים 26,000 איש יהודים ופולנים — סוציאליסטים, קומוניסטים, הכול — והוציאו אותם להורג בירייה. יום אחד אחר-הצהריים. זאת היא השואה.

יש עוד מרכיב. בזמן השואה לא היה שום שלטון חוקי שינסה להגן על מי שמכים אותו. ואילו כאן קיימת מדינת ישראל והיא מפעילה את החוק. איני מקבל בקלות כזאת את הניסיון להגדיר את משטרת ישראל — תראו איזה מין הפלגה, איזה דימיון — כמשטרה שמעסיקה פרובוקטורים, תחת שר המשטרה בר-לב. היא מעסיקה פרובוקטורים — עד היכן אפשר להגיע עם הדימיון הזה?

ואולי עוד נקודה. אינני אוהב את הביטוי "יד חזקה".

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

רק נגד יהודים מותר להגיד?

שבח וייס (המערך):

תן לי להסביר. אני מבקש לא להפריע לי.

אינני אוהב את הביטוי "יד חזקה", ובעניין זה אני מודה לחלוטין עם ההגדרה של סגן השר: יד חכמה. לא אחת אנחנו עולים על הדוכן הזה ומזהירים את משטרת ישראל מפני הנסייה המופרזת ל"חוק וסדר", "חוק וסדר" זה ביטוי לשימוש ריאקציוני במשטרה. אני משתמש במונח שיש לו משמעות מסוימת.

אני פונה אל חברי מן השמאל ומבקשם שלא להפריז בדרישה הזאת ולא להשתמש יותר מדי בכינוי "יד חזקה" מצד המשטרה. זהו בומונג. המשטרה צריכה לנהוג על-פי הסמכויות הנתונות לה בתושייה ובתבונה, וכאשר צריך להשתמש בכוח — יש לעשות זאת בכל מקרה. זה לא הוגן להטיל הכול על משטרת ישראל. בעיות שאנחנו הפוליטיקאים לא מצליחים לפתור אותן, בעיות שאנחנו כעם לא מצליחים לפתור, בעיות שאנחנו כהורים וכמחנכים איננו מצליחים לפתור, את כל אלו אנחנו מעמסים על משטרת ישראל, ועוד מעללים עליה את עלילות הפרובוקציה. זה כל כך מקומם.

אני רוצה לומר משהו על הכאתו של חבר הכנסת רן כהן, וכזה אני מתקרב לסיום דברי. שותחתי עם חבר הכנסת רן כהן, וגם אמרתי לו כמה מלים באופן אישי. אני מרוצה מכך שהוא גם הורע בכל צורה אפשרית שהגדרות הסטריאוטיפיות שאותן הוא הרכיב על מצחם של יהודים דתיים נשמעו כעת רתחה.

אני מתאר לעצמי, שכאשר אדם נקלע לנסיבות מטרופות כל כך, כשהוא עומד בתוך המון ומכים אותו, ואכן קיימת סכנה של ממש, כי מי שמכה על הראש אינו מתכוון לשרוט אלא הוא מתכוון לרסק — — —

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אם כך, מה צריכים להגיד הורי הילדים שנפגעו ונהרגו? מה צריכה להיות תגובתם?

שבח וייס (המערך):

על זה הרי דיברתי בראשית דברי, ואל תיכנס לעניין הזה.

אמרתי זאת בראשית דברי כאשר סיפרתי על ביקורי אצל ההורים ואצל משפחת עמדי יחד עם רפול. לא ייתכן שאנשים ייכנסו באמצע הגאוס ויגידו דברים מתוך אידיעות הדברים שהדובר אמר בראשית דבריו. אינני מקל ראש בזה. בכך פתחתי את דברי, חבר הכנסת מאיר כהן אבידב.

חברים, הדברים שנאמרו בעת רתחה אני מתקומם נגדם קשות, ובכל הזדמנות, לדאבון לבי, יש לי יותר מדי ויכוחים בשאלות של פולמיקה עם חברי. האנשים האלה שרצו לפגוע בחבר הכנסת הם ראשו של קרחון שקיים פה בארץ. אנחנו מקבלים עשרות מכתבי איום, יש מטורפים מאורגנים בעשרות שכתבים לנו בכתביד ובדפוס, מטלפנים אלינו בלילות. לפי הנוסח, הקולות והלקסיקון שלהם הם אינם שייכים למחנה השמאל, הם שייכים למחנה הימין.

רוני מילוא (הליכוד):

חבר הכנסת שבח וייס, אם תסכים, אני רוצה להעיר משהו ברשות היושבים ראש.

שבח וייס (המערך):

הרי אתה לא ימין. אבל בבקשה.

רוני מילוא (הליכוד):

הערה קצרה בנושא זה. אני חושב שיש לך פה טעות מבחינת ידיעת העובדות. האמן לי, שגם אל חברי הכנסת מהימין מגיעות קריאות טלפון, ואני יכול להראות לך אוסף של מכתבים שהגיעו אלי. אבל אנחנו לא צועקים כל הזמן ואיננו מפרסמים זאת בעיתונים. האמן לי שהיו איומים, המשטרה ביקרה אצלי בבית וטיפלה בטלפון שלי כדי למצוא את זהות המטלפנים.

שבח וייס (המערך):

אם כך, המצב הוא גרוע עוד יותר. אני מאמין לך. סגן השר מילוא, עוד לפני שאמרתי את דבריי אמרתי לך שכאשר אני מדבר על הימין לא אתה היית צריך להתנדב ולענות. אתה עכשיו בממשלת אחדות, ועל-פי כל מיני דעות המושמעות כאן הרי המערך הפך לליכוד ב' — אני מעולם לא התייחסתי כרצינות לאמרות האלה. לי אין ספק שהליכוד הופך לאט לאט למערך ב'...

לסיום, אני רוצה לקרוא לכם קטע מפסק-הדין של ע"פ 253/68, מדינת ישראל נגד אברהם בן-משה, הקשור לניסיון ההתנקשות בחייו של חבר הכנסת וילנר — שלב הערעור. בשלב הראשון היה העונש קל, הפרקליטות ערערה ושופט בית-המשפט העליון אגרנט, שהיה כבר אז נשיא בית-המשפט העליון, כתב כך היתר: "הדעות אשר המשיב היה סולד מהן וראה אותן כמחללות את כבוד האומה ואף מסכנות את האינטרס הלאומי" — המשיב הוא בן-משה, הדוקר — "הרי בחדר שהמניע הזה היה בו כדי לשרות למעשה את האופי של פגיעה ביסוד מקדש לדמוקרטיה הישראלית, היא פגיעה בזכות החסינות של חבר הכנסת. מן ההכרח אפוא לראות בעניין זה משום גורם המעלה את דרגת חומרתה של עבירת המשיב, עבירה אשר בלא-הכי נחשבת בעיני החוק כבעלת אופי חמור ביותר".

פגיעה באנשי ציבור משום השקפותיהם היא ראשית המרי האלים נגד כל הבית הזה. והמרי האלים נגד הכית הזה הוא סוף עידן הדמוקרטיה בישראל. ובכנון אלה אנחנו חייבים, כולנו יחד, לא מתוך אגוצנטריות של חברי כנסת, אלא מתוך מה שאנחנו מייצגים ומתוך מי שהננו כמוסד, לנקוט יד קשה ביותר. תודה.

חבורת ה' ישיבה רנ"ט

— הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המחוקקת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

חברי הכנסת, שמענו תגובות חריפות של אישים, לא מייד, אך בכל זאת נשמעו תגובות מפי נשיא המדינה, מפי יושב-ראש הכנסת ואחרים, ותגובתם היתה חשובה כל כך. אבל, לצערי נעלם מדבריהם ההיבט האנושי הבסיסי, המגנה פגיעה בכניי-אדם כאשר הם בני-אדם, באותם תושבים ערבים שנפגעו במהלך ההתפרעויות. האם האדם אינו חשוב? או אולי משום שאינו יהודי אין חשים את כאב הפחד שלו?

מעמדה של ירושלים חשוב, מעמדה של ישראל בעולם חשוב. אך יותר מכול חשובה דמותה של החברה. חשוב שתהיה חברה הומנית ודמוקרטית. אך לא נצליח לשמור על המרקם של חיים משותפים ליהודים ולערבים בירושלים, ודאי יקשה עלינו לשמור עליה כעיר מאוחדת המסמלת את האחדות, עיר של שלום.

התגובה על ההתפרעויות היתה חייבת להיות חריפה וחד-משמעית. הסלחנות שנקטה בעבר על-ידי המשטרה והגורמים השלטוניים הניבה פירות באושים בצורה של ההשתוללות המטרופית הזאת.

קשה לקבל את טענת המשטרה כי אכן נמצא נשק רב בידי יהודים ברובע היהודי וברובע המוסלמי, והמידע, לפי הודעת המשטרה, כולל ידיעת שמות האנשים המוזיקים בנשק, אך לא כווצע מעצרים, כיוון שאין המשטרה יודעת היכן הוא מוסתר. הוא לא נמצא באותה ישיבה שבה חיפשו אותו. הייתכן, חברי הכנסת?

על מיעוט המעש של המשטרה, על אי-החייצות המיידית והנחרצת של ראש הממשלה להוקעת המעשים האלה ועל כל ההתדרדרות הזאת ראויה הממשלה שהציבור כולו יביע לה אי-אמון.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת אמירה סרטני. רשות הדיבור לחבר הכנסת רפאל איתן, בבקשה; ואחריו — לחבר הכנסת צירלי ביטון.

רפאל איתן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ממשלה שאינה מסוגלת להבטיח חוק וסדר וביטחון סביר אינה ראויה לאמון הכנסת. הממשלה מפגינה אפולתייד. הנובעת מאישה מטעית כיסורה בכל הנוגע להקפדה על שלום הציבור ועל אבטחת התושבים.

מתקבל הרושם העגום שרצח יהודי בתחומי גבולות ארץ-ישראל הוא מעשה מוכן מאלי, ואילו תגובה נועזת של ציבור מוסת, הפוגעת בחוק ופועלת בניגוד לו, מעוררת את הרשויות, שכצוואר תלוי הקולר, לשפוף את זעמן במקום להודות בכישלונם ובאשמתם. אין בדברי אלה הצדקת מעשים שכניגוד לחוק, אבל אין יכולה הממשלה לשכנע את הציבור שאכן ביכולתה להבטיחו מפני מעשי טרור ורצח?

פורסם ש-400 אנשי משטרה, משמר הגבול וצבא, אכסחו את מסע האוכרה שמנה כ-800 מתקבלים — חשכון פשוט: איש ביטחון אחז על שני משתתפים — ואברהם להם השליטה. האם כך נערכים לאבטחת אירוע, שבנקל ניתן להעריך שעלולה להתהוות במהלכו התפתחות אלימה? אם אין לא יכולת, אל תעניק רשיון. אם אתה חושב שביכולתך להבטיח מפני התפרצות — מה קרה?

אנחנו בתוך תוכה של מלחמה, מלחמה על ארץ-ישראל, שמכנים אותה טרור. אין תשובה שגרתית ואין מענה אחיד ואין תרופה שתבער את הנגע הזה אחת ותמיד. המלחמה בטרור אינה רק חקירת יערי מחבלים — שאין קשר בין הרצח לבנים.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת שבח וייס. רשות הדיבור לחברת הכנסת אמירה סרטני, בבקשה; ואחריה — לחבר הכנסת רפאל איתן.

אמירה סרטני (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, היום יותר מאי-פעם כולטת היעדרותם של שרי הממשלה מהישיבה, משום שנפל דבר בישראל. לנוכח הכיסאות הריקים אנחנו מגישים את הצעת האי-אמון. למעשה נמצא אתנו שר אחד מתוך 25 שרים.

חברי הכנסת, הטרור הוא התופעה הנוראה ואת התוצאות הנוראות של הסכסוך המזרח-תיכוני, וחובה עלינו להיאבק נגדו באמצעים שכדינו.

הטרור עלול להתרחב אם לא נעשה כאן וברחבי העולם למניעתו. אבל הפתרון אינו בדרך של מלחמה, כי אי-אפשר להדביר טרור בטרור.

חברי הכנסת, הענשה קולקטיבית פסולה מעיקרה. אנחנו שוללים את הנהל של "אבות אכלו בוסר וישני בנים תקהינה", לא כל שכן שלא ייתכן שציבור שלם יואשם, יוקע ויהיה קורבן למעשי פוגרום על לא עוול בכפו. ה"עליהם" שבא לידי ביטוי בהשתוללות משולחת הוסן היה בו פורקן לכאב צורב אמיתי על רצח אליהו עמר, ויכרנו לברכה. אולם הוא לא היה רק זאת. אין לי ספק שזה היה פורקן לרגשות שגאה ועוינות שחיפשו מוצא להתפרצות. יצירת האווירה העוינת, חברי הכנסת, החינוך לשנאה, האמירה כי אי-אפשר להאמין לערבים כאשר הם ערבים, והכנסת כולם לקטגוריה אחת של אויבים — זהו הדרך החמור ביותר והמסכן את עצם קיומנו כאן.

קל מאוד להסית לשנאה. קשה מאוד לחקן זאת אחר-כך. ציבור שהשנאה מוליכה אותו עלול להיסחף לעולם האפל שאנחנו כיהודים יוצגנו אותו על בשרנו במשך דורות. נוכחנו באיזו התנגדות נתקלו מי שרצו להביא להרגעת הרוחות. ראינו זאת לפתות על מֶסֶךְ הטלוויזיה. כל העם ראה.

את התופעה המחרידה של גילויי שטנה נגד אזרחים ערבים בעקבות מקרה מועזע של רצח כבר ראינו בעפולה לפני כשנה, וכן בעקבות מקרים באשקלון. התופעה הזאת היתה סימן דרך לכאות. מי שחשב או אמר אז שאלה מקרים מקומיים, בודדים, שאלו תגובות זעם הנובע מכאב עמוק, יכול להיווכח שהיום זו הפכה להיות תופעה חברתית מדאיגה וחמורה ביותר.

מצירות בחברה שלנו קבוצות, המאמינות כנראה שהדרך לפתרון בעיות היא אלימות וכוחניות. מדברים בשם שמם ופועלים בכוח הזורע. זו דרכם הפסולה של הטרוריסטים שבהם אנחנו לוחמים. וכאשר זה קורה בחברה שלנו, הרי זה ההרס שלנו עצמנו. כך גם לא נוכל לחנך לסובלנות, והדרך למשטר של כוח ואלימות המתקיים במדינות מסוימות עלולה לתפוס את מקומה של הדמוקרטיה אצלנו.

מוכן, חברי הכנסת, שמי שלא נותע מהשלכת אכן בראשו של י"ר ריטה ומהרס רכושם של אזרחים, ודאי שלא ייתעו מלהשליך בקנקן תבערה לדירה של תושבים ערבים. כשמשתוללת השנאה כבר לא מבחינים במי פוגעים ומי תוצאת הפגיעה.

מה שנעשה לאחרונה בירושלים הוא עלייה על טרמפ של רצח מתועב, במטרה לסלק את הערבים מהעיר העתיקה, לנקות אותה מערבים. במלים אחרות: לטהר את ירושלים. האספסוף המתפרע רמס את רגשות האבל הכנים.

— הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המחדשת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

בקבוקי מולוטוב, זריקת בקבוקי תבערה, אבנים ושרפת כתמים: "צריך להכין את המתפרעים. הרי גם מה שאירע כאן, הרצח של בחור ישיבה, איננו דבר קל".

שר הפנים, הרב יצחק פרץ, אמר בתגובה על דבריו של ראש העיר טדי קולק, בדברו על תלמידי הישיבה הפורעים: "תגמור את החשבון עם המרצחים השפלים הפוגעים ביהודים חפים מפשע, ולא עם תלמידי ישיבה".

חבר הכנסת יהושע מצא אמר: "יש להגביר את השימוש ב'מקל' לעומת השימוש היוםיומי ב'גזר'". ואני שואל אותו בעצם, על איזה גזר הוא מדבר? אני ממשיך לצטט את דברי חבר הכנסת מצא: "רפיון הידיים של מעצבי המדיניות, עמדת השמאל בגישתו התבוסתנית יצרו גלי תסיסה אצל חוגים יהודיים בעיר, שלא היו מוכנים לראות, ובצדק, רצח יהודים".

חבר הכנסת שילנסקי, יושב-ראש ועדת הפנים, על ביטול סיורה של הוועדה בשמואל-הנביא: "הנוכחי על ברכי הממלכתיות ואכזר את פניית היושב-ראש לבטל את הסיוור, מעניין, היכן הייתה הממלכתיות של חבר הכנסת שילנסקי כשסייר לבטל את הסיוור הפרובוקטיבי בהר-הכית, שנועד להוכיח את רכינות ישראל על המקום".

חבר הכנסת ולרמן קרא לחבר הכנסת רן כהן לחזור בו מן הביטוי "נמלים שחורות", ולא שמעתי אותו מזדעזע מהביטוי "ג'וזקים מסוממים".

הרב אלבו אמר במהלך העצרת: "מי ייתן ונראה נקמה במהרה בימינו".

אל נשכח, חברי הכנסת, שמדובר במקרה שבו נתפסו החשודים בביצוע הרצח, וברור שכל המבקשים נקמה מתכוונים ביודעין לנקום באנשים חפים מפשע, שאין להם כל קשר למעשה, זאת רק בגלל היותם ערבים.

יושב-ראש הכנסת, ככנודו ובעצמו, כאשר נדרש לגנות את ההתפרעויות ואת הפגיעה הפיזית בחבר הכנסת, כך את דבריו הגיניו שלו בהכנה לכאבם של חברי וידידיו של הנרצח, וכמובן, לא שכן להדגיש שמדובר במלחמה אזורית בטרור, שעדיין נמשכת, ויש להקדיש את כל המאמצים למלחמה בטרור הנפשע. הוא הוסיף ואמר, שפעולת המשטרה בתפיסת המרצחים היא פעולה מכובדת, ואילו התופעה של קריאות "מוות לערבים", זריקת אבנים בחלונות והכאת אנשים היא דבר לא-מכובד.

אדוני היושב-ראש, כל מלה של 'הגנה' המכוונת לעבר אותם פושעים ופורעים, אין לה שום מקום, שום הצדקה, והיא מעודדת אותם, אפילו שלא זו היתה כוונתו של היושב-ראש.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ביטול הסיוור של ועדת הפנים כשכונת שמואל-הנביא מהווה פרס ועידוד למתפרעים. הגימוק של מפכ"ל המשטרה הוא מביש, לא-מוסרי ובלתי-חוקי: פירושו שחבר הכנסת, אם הוא מסיעה פוליטית שדעותיה אינן רצויות ומקבלות על חשבונם בשכונה מסוימת, או על בריונים ומסיתים, לא יכול להלך חופשי, והמשטרה אינה ממלאת את תפקידה וחובתה להגן על שלומם ולאפשר לו למלא את תפקידו. יושב-ראש הכנסת מקבל נימוק זה ואוסר על קיום הסיוור.

חברי הכנסת, חשוב להבין את המשמעות המחרידה של הפוגרומים האלה. שלושם ערכו נאצים יהודים בעיר העתיקה פוגרום "ליל הברדלח" גרועים, ההשוואה הזאת מתבקשת, לא רק בגלל ההסתה והתפעלות של הבריונים מפלוגת ה-אס.אס.

נדבר ראש הממשלה — למחרת הרצח. במלחמה הזאת צריך להוכיח שאין משיגים שום מטרה על-ידי מעשים כאלה, אלא להיפך.

בעיר העתיקה, בדיוק במקום הרצח וכסביבתו, צריך להקים בסיס צבא, מג"ב או משטרה, או יישוב. צריך לנקוט מדיניות של גירוש, אם נתפסים המבצעים: ליוס פגיעה במחבלים בכל מקום, בארץ-ישראל ומחוצה לה, בתנאי שהמדעין מודק ואמין.

הממשלה, שאינה ראויה לאמון, חייבת לדון בדחיפות בהחלת עונש מוות על מחבלים, עם אפשרות לגורדין מוות על-תנאי. את התנאים תקבע הממשלה, או המערכת המשפטית בהנחיית הממשלה.

באיו זכות דורשים הכלגה מציבור, כשמעשי הרצח הללו מלווים כחוסר אונים ובהתנהגות של חכמי חלם מצד פרנסי הציבור? איך פועלות עיריית ירושלים והממשלה להבטיח דריקים בשלום? דריקים בפירוש הערבי הוא: אנחנו ורצחים, ואתם מחפשים את הדריקים הזה.

פורסם שהמפקח הכללי של המשטרה אמר שיש מצבורי נשק בעיר העתיקה. האם התכוון ליהודים או לערבים? אם הוא יודע, מרע המשטרה אינה פועלת כדי להחרימם? למה ממתינים?

מוחמד מיעארי (הרשימה המחדשת לשלום):

באמת לא ברור, לו התכוון לערבים — היו שותקים?

רפאל איתן (התחיה):

לא הבנתי בדיוק את מה שקראת. חשבתי שאתה מתכוון למצבורי נשק באפגניסטן.

אני מצדיק התפרעויות והפרות חוק וסדר, אבל אם אין הממשלה ממלאת את המוטל עליה באבטחת שלום הציבור, אל תבוא בטענות אלא תפשפש במעשיה או במחדליה היא.

שלא יובן מהדברים שאני עומד לומר עכשיו שאני מצדיק את הפגיעה בחבר הכנסת רן כהן. ההיפך מזה. אבל נניח שמישהו אחר היה נפגע והוא היה מכנה את הפוגעים כו "נמלים שחורות", איך היו נועקים כלי התקשורת לסוגיהם חבר הכנסת רן כהן עצמו, לא כל כך על הפגיעה כמו על הנמלים.

לסיום, אני נזכר בחיאוורו של ישראלי שנקלע לגיגול בבוליביה, כספרו "בחזרה מהטואצ'י", איך הותקף על-ידי נחלי נמלים צהובות, לא שחורות, ומדוע. תקראו בבקשה את התיאור. ההשוואה, הפירוש והדמיון הם עניין אישי, מנקודת המבט חווית הראייה.

היור' א' נתמאס:

תודה לחבר הכנסת רפאל איתן. רשות הדיבור לחבר הכנסת ציריל ביטון, בבקשה; ואחריו — לחבר הכנסת רן כהן.

ציריל ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הפרעות שפרעו בריונים בערבים הן תופעה חמורה. אבל בעיני חמורה ממנה בהרבה התופעה של התיפו וההבנה של אנשי ציבור ואנשי החוק כלפי המתפרעים.

רצוני להביא לפני הכנסת מקבץ מן התגובות המדהימות שהיו מצד אנשים וגופים שונים על הפרעות. מפקד מרחב ירושלים תת-ניצב יהודאי אמר בטלוויזיה, בתגובה על השלכת משפחות ערביות מבתיהן לרחוב בגלל התנגדות, זריקת

חוכרת ה' ישיבה רנ"ט

— הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים כעיר העתיקה בירושלים —

היור"א נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת צירלי ביטון. רשות הדיבור לחבר הכנסת רן כהן, בבקשה. ואחריו — לחבר הכנסת זיידן עטשי.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, הרצחנים המתועבים של אליהו עמיר, וזכרוננו לברכה, הם לא רק אירובי עמנו, הם לא רק רוצחים נפשעים נגד האנושות, הם לא רק אסון לחברה אנושית דמוקרטית. צריך לזכור, עם כל מה שנאמר לאחר מכן, שהרצחנים הם אלה שחוללו את כל המהומה הנוראה הזאת. ממשלה בישראל ושלטון בישראל חייבים לעשות הכול כדי למנוע רצח כזה, כדי לתפוס את כל מי שמבצע רצח כזה ולהעניש אותו בכל חומרת הדין, כיוון שמעשים אלה מסכנים את קיומנו כמדינה וכעם. כל שאר האירועים, יהיו חמורים כאשר יהיו — ואפרט מעט בלבד — באים לאחר שרוצחים כאלה מקחים את הדם. זה מה שהם עשו, ואין נוכל לנחם משפחות אשר רואות את בניהן נרצחים בידי אנשים שפלים?

אדוני היושב ראש, רבותי חברי הכנסת, אני חייב לומר, שהדיבור הראשון בחיי הוא מגיל שלוש, והוא זיכרון של פוגרום, אותו פוגרום של ראשיד עלי אל-קילאני בבגדד, ב-1941. עד היום אני זוכר היטב את הצרחות ברחובות, את הרס הדלתות, את הפריצה, את הכיזה בחנויות, את הרס השפוך. ומה שלא ידעתי ולא קלטתי כעודי ליל, קלטתי מאוחר יותר בהתבגרי.

ההדים הללו של פריצה לבתיהם ולחנויותיהם של יהודים היו בעיני לא רק סיבה לועם ולהצטרפות לתנועות הציוניות שלחמו בעד הקמת מדינה לבני עמי. וכן לאחיה כנשק כדי להגן על עמי. אלא גם של כוח, תועבה ואפילו מידה מסוימת של רחמים אל השפלות של העם שיכול היה לבצע פוגרום כזה.

העם שביצע את הפוגרום כיהודי עירק בשנת 1941 מוצא את עצמו היום במצוקה נוראה, שבה הוא מקריב מאות אלפים מבני עמו. התוצאות לא אחרו לבוא, אות קין רדף אותם.

רבותי חברי הכנסת, שלושם הזכירו לי המכות, הרפיקות בדלתות, הקריאות והצווחות את אשר היה בהיותי בן שלוש. הפעם לא צעקו "אידיכ אל-יהוד" אלא "אידיכ אל-ערב". אלה היו אותם הדים; נכון, לא באותם תנאים, לא באותן נסיבות, לא באותה סיטואציה. אבל, הסכנה שנובעת מכך שקוראים להרוג, לרצח, לטבוח, "אידיכ", היא אותה סכנה.

אנחנו איננו מבינים שהבעיה היא קודם כול בעיה שלנו עם עצמנו. עלינו לחשוב לאן מגיע ההרס שלנו את עצמנו, את דמותנו כבני-אדם, את דמותנו כעם, את דמותנו כחברה, את דמותנו כמדינה.

חלילה וחס שהפורעים הללו, העוברים על החוק הישראלי, הוורקים אכנים גם על משטרת ישראל, הפורעים גם ביהודים וגם כמעוטים המשרתים במשטרה, חלילה וחס שהם יתפסו את השלטון על הרחוב. אבל זה מה שקרה. ומה שקרה, לא די בו שדילק נורות אדומות.

אדוני היושב ראש, רבותי חברי הכנסת, נשיא המדינה התייחס אל מה שקרה; יושב ראש הכנסת התייחס התייחסות כואבת לאחר הדברים שנשמעו אתמול בפתח הישיבה; ראש הממשלה, שמעלה חמדי על נס את ירושלים, לא מצא לנכון לומר מלה אחת. למה? כי זה קרוב לחוגים — — —

שר התחבורה ח' קורפו:

אתה פשוט לא מדייק, בישיבת הממשלה הביע ראש

של כהנא, אלא גם ובעיקר בגלל היחס הסלחני והמעודד של כוחות הכיטחון והממשלה.

ודאי שיש הבדל בין פוגרום "ליל הבדולח" של הגרמנים הנאצים לפני כ-40 שנה לבין ליל הבדולח של היהודים-הנאצים שלשום. אבל, ההבדל הוא כמותי בלבד ולא איכותי. אם נתייחס לגילויים של מפכ"ל המשטרה בישיבת הממשלה, בדבר מחסני הנשק בעיר העתיקה, הרי שגם ההבדל הזה הוא עניין של זמן.

נוסף על כך, כאשר כוחנים את הסיבות להבדל הזה — מדוע תוצאות הפוגרום בגרמניה היו רצח עשרות יהודים חפים מפשע, ואלו כאן מדובר "רק" בהכאתם ובשרפת בתיהם וחנויותיהם ומכוניותיהם של התושבים הערבים — מגלים שההבדל איננו בכך שרצחנותם של הבריונים היהודים פחותה, או שהגיבור שהם זוכים לו הוא קטן מזה שהיה בגרמניה, אלא הוא נובע מכך שהעולם כפי שהוא היום, ומעמדה של ישראל מבחינת עוצמתה הפוליטית והכלכלית איננו זה שהיה לגרמניה של היטלר.

אנו רואים שהפוליטיקאים משתי המפלגות חוששים לפגיעה בתרומתיה ובמעמדה של ישראל וכשליטתה בירושלים. הם אינם חוששים לדממה המוסרית של החברה הישראלית, אינם כואבים את הסבל והפגיעה בתושבים הערבים.

חברי הכנסת, אין בכל הציבור היהודי הרתי ובמסדר הרתי מי שיגן על ביזיה של דת ישראל והשפלתה — —

מאיר כהנא (תנועת כך):

מה אתה יודע על דת ישראל?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— ועל רמיסת היהדות וכל ערך שהיא מייצגת על-ידי פורע מהסוג שלך?

חברי הכנסת, נוצר מצב אבסורדי שהיהדות מיוצגת ברחבי העולם על-ידי קנאים חשוכים ואלימים, כחורי ישיבה, רבנים, שתוכר יחד עם חרדים וחרדים בתשובה כדי לעשות שפטים באוכלוסייה של נשים, גברים וילדים חפים מפשע, כשפיהם מלא פסוקים ושירי קרב דתיים. האם לנו, ליהודים חילונים, אין מה לומר כעניין הזה?

אין ספק, שהמדיניות הכללית של הממשלה בירושלים, המבוססת על נישול התושבים הערבים, והכנסת מתיישבים וישיבות יהודיות ללב היישוב הערבי, מחריפה את התסיסה, והיא אחד הגורמים לסכנה המרחפת על שלום הציבור.

אם נוסף על כך את אוירת הלאומנות וההסתה האנטי-ערבית בכל רובדי החיים, בכלל זה בחינוך, בכנסת וברחוב, אין פלא שאנשים נכבדים בקרב ההמון נתפסים להסתה ולהשתתפות במעשי פרוצות כאלה. והמשטרה תורמת את חלקה כיחס סלחני כלפי מתפרעים ועבריינים, כמיוחד כלפי חרדים וכנהניסטים. השוטרים יכולים להבין בקלות מהו היחס המצופה מהם מתוך דבריו של מפקד המרחב שלהם — כפי שציטטתי אותם קודם — המגלים הבנה למגזרי הפורעים ומתייחסים בביטול לתופעה של ערבים הנורקים לרחוב.

על התנהגות כנופיות כהנא ושאר הפורעים אנו יכולים רק להביע זעזוע ולדרוש העונשם ביד קשה. על הפגיעה בחבר הכנסת וכנסת אנו מכיעים מחאה וחרדה, ומצטערים על התגובה הפושרת של יושב ראש הבית. ואולם, על התנהגותה המבישה של המשטרה ועל מדיניותה המסוכנת, ההרסנית והצינית של הממשלה אנו מבקשים להביע לה אי-אמון וזעם.

— הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המהפכנית לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

מנחם פרש (אגודת ישראל):

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מבקש. האנשים היו לבושים מעילים שחורים, כובעים שחורים, מגדולי זקן, ראיתי שניים מחקרכים למקום שבו ישבנו. אחד מהם הכיר אותי ואמר: זה? עכשיו אני הולך לקרוא לכל האחרים.

אמרתי לאבי אלדג'ס, יושב-ראש הוועד: אבי, פה הולך להיות שמת. אבל הוא אמר לי: מה זאת אומרת? אנחנו פה הוועד, זו השכונה שלנו, איש לא יעז להיכנס הנה.

שני הבחורים הלכו וכעבור דקות ספורות באו עשרות אנשים בלבוש שאותו חילאתי, עם זקנים והכול, בצווחות, בצרחות, צעקו מלים שממש לא יעלה על הדעת, רבותי חברי הכנסת, שאוכל להעלותם עכשיו, כאולם הזה, על דל שפתי. הם צרחו בחמת זעם, בטיורף, אנשי הוועד ואנשי השכונה אמרו להם: רבותי, הוא אורח שלנו, אתם לא תעזו להיכנס הנה. ואז הם התחילו להשליך אבנים, מקלות, גושי עפר, להכות בידיים, לידוק, לא עלינו. אנשי הוועד וכל אנשי השכונה ניסו לעצור אותם כידיהם אך דבר לא עזר. הם התנפלו וכאו עוד עשרות ועוד עשרות. היה חושך, זה היה בלילה. הכול אירע כלילה — הבגדים השחורים כלילה, הזקנים השחורים כלילה, הקפוטות והכובעים השחורים כלילה. הכול באו והתאספו והיתה מהומה גוראה.

מאיר כהנא (תנועת כך):

מה היה עם כהנא בגבעתיים? על זה לא צעקת.

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ואז הרגשתי, רבותי חברי הכנסת, מכה חדה בראשי. מתוך הגנה עצמית הושטתי יד, ופתאום התמלא הכול בדם. עברתי הרבה חוויות כחיי, ואתם יודעים מה עשיתי כחיי, אבל אני מודה שתמונה כזאת לא ראיתי. אנשי השכונה עוד ניסו לחפות עלי בדרך כלשהי. בא חיל צעיר שלא היה בבית שבוע ימים — אביו סיפר לי זאת לאחר מכן — והוא ממש חיפה עלי, אם לא כן היו הורגים אותי, אבל מה שמדהים הוא, שכל שהדם זרם יותר הם עטו יותר, הם התנפלו יותר, הם השליכו יותר.

אנשי השכונה הביאו אותי לבית, ששטחו אולי 42 מ"ר, אינני יודע, הם אמרו לי משהו כזה. בתוך כל הטיורף הזה ספרתי שמונה ילדים אוטוטים, דחפו אותי כיניהם לתוך המיטות. הפורעים האלה ניסו לעלות במדרגות ולפרץ לתוך הדירה כי הם לא הסתפקו בדם שהיה. זה לא הספיק להם. אפילו כלב פצצת היו לוקחים למרפאה, אויב שהרג יהודי תפצע בו ברגע אנחנו מגישים לו עזרה רפואית, אבל כן כהן היהודי לא היה רואי לרחמים, למידת האנושיות המינימלית.

לא היה די כזה. 40 דקות הייתי בתוך השכונה. אנשי השכונה הלכו לארגן בחורים מתוכם כדי להוציא אותי משם, כי פשוט נגמר כל הצמרגוף. הורידו אותי במדרגות וכיסו עלי למעלה מ-100 בחורים מהשכונה. אני חושב שרוכס היו מסורתיים ודתיים. כוב הוא לומר כשמי שאני אוקיע, חלילה וחס, דתיים על היתם דתיים. להיפך, בין המוקעים הגדולים ביותר של התופעה הברברית הזאת בשם היהדות היו יהודים דתיים וחברי כנסת שטלפנו ובאו לבית-החולים. שקר וכזב הוא לומר דבר כזה. אבל כשהורידו אותי למטה, אותם אנשים כבר ראו אדם שצריך פשוט להגיע לרפואי. אינני יודע כמה דם נול מאי, והם עטו עלי, פרצו את שרשרות אנשי השכונה, ניגשו למכונית וריסקו את השמשות. הם רצו עוד ועוד ועוד דם. זה היה הרקע, חברים.

הממשלה עמדה נחרצת מאוד בנושא הזה. אם אתה לא רוצה לצטט אותו, מותר לך. אבל למה לך להגיד שהוא לא אמר?

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני השר, מישוה מדבר כחדרי חדרים. גם לערבים שדיברו אתי על שלום בחדרי חדרים אמרתי תמיד: תהיו אמיצים, תצאו לקהל, תצאו למיקרופונים, תצאו לטלוויזיה. ראש ממשלה שרוצה להתמודד עם תופעה שיכולה להיות גוראה לעמו, יש לו כלי תקשורת. כולם עומדים לרשותו. לא אומרים את הדברים האלה בחדרי חדרים. אתה יכול להאמין לי שאני מקשיב הקשב היטב לתקשורת בדרך כלל, ובוודאי לאחר האירועים האחרונים בירושלים. העובדה היא שהוא לא ניצל את הכמה הזאת היום כדי להוקיע את התופעה. הוא יכול היה לדחות את הצעת האי-אמון ואנו היינו מבטלים את הצעתנו, אבל הוא לא עשה זאת.

להיפך, שמעתי אותו אתמול בערב וגם הבוקר. הוא כיטל את העניין ואמר שזאת קבוצה קטנה, שולית, לא חשובה. אני מצטער על כך, חבל לי, אני לא רוצה לנגח כאן ניגוח פוליטי.

אדוני היושב-ראש, אני חייב לומר כמה מלות הסבר, או חזרה על מה שקרה וגרם להתבטאות החרירה והמיוותרת שלי לאחר הפציעה. אינני זקוק לרחמים, אתם יכולים לראות שהראש תמור והעניין יעבור. אני רק מבקש את הבנתכם.

בא אדם שהחמק על-ידי השכונה. האמינו לי, אני יודאתי פעמיים לפני כואי לשם, שוועד השכונה מזמין אותי לבוא כדי לסייע. אם מישוה רוצה, אני יכול לומר לו גם כמה רצו שאסייע. על כל פנים, אמרו לי: אתה מחזק לנחם את המשפחה השכולה. אמרתי: אני מבקש, אינני רוצה לבוא כאיש פוליטי וכאיש ציבור למשפחה כמצוקה. תבררו האם אני רצוי. הלכו, בידרו ואמרו לי: אתה רצוי.

באתי לשם, ישבתי בשקט ובנחת עם הוועד והם חילאו את כל המצוקות, את כל הבעיות. ישבנו למעלה מחצי שעה ולא היה שום דבר חריג. ישבו אתי אנשים דתיים ואנשים חילונים, מורמים שונים, בלא כל הבל.

והנה התקרבו למקום שני חדרים בלבוש אחר, לבוש שחור, קפוטות שחורות, כובעים שחורים.

מנחם פרש (אגודת ישראל):

ואיפה השטריימלים? אתה ראתה שטריימלים?

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מצטער, אמרו לי שהם ממאה-שערים, בסוף התברר לי שהם לא ממאה-שערים. אין לי שום בעיה לחקן דברים. לא צריך להיות אמיץ-גדול בשביל לחקן דברים.

מנחם פרש (אגודת ישראל):

המלורים שלך אמרו שראו שטריימלים.

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אינני יודע, אני באמת לא מבחין בין כל הורמים, בין כל הקבוצות. אני אומר מה שראו עיני.

מנחם פרש (אגודת ישראל):

אלה שליוו אותך אמרו שאנשים עם שטריימלים הם שהיכו אותך. איך לא הגבת על כך ולא אמרת שזה שקר וכזב?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

חבר הכנסת פרש, ואלה שהיכו אותך בירושלים היו עם שטריימלים?

חוברת ה' ישיבה רנ"ט

— הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

— מיושב־ראש הכנסת ומאנשים אחרים. אבל מעשה כשטח

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אתה מתכוון לנשיא המדינה ולא לראש הממשלה.

יידן עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):

לא. נשיא המדינה חוזר רק ביום ראשון. גם ראש הממשלה, גם נשיא המדינה וגם יושב־ראש הכנסת, כולם דיברו אתמול. אבל איפה היו כולם, חוץ מנשיא המדינה, במשך עשרת הימים?

נתנו אפשרות, או הזדמנות למשטרת ישראל לשמור על השקט. אני יודע היום, לאחר שראיתי כמו עיני, שמשטרת ישראל לא מילאה את תפקידה ותרמה באחזת־ידיה לרמיסת החוק, לאי־אכיפתו. כאשר ראיתי אנשים לא בבתיהם אלא בבקתות וברחוב עם המזונונים והכיסויים שלהם — שערותי ספרו. האם זה קורה במדינה שלי? זה קורה בדמוקרטיה שלי. שאני אחד מאלה שמסבירים אותה בכל העולם? כך כתוב בתורה היהודים? כך כתוב בספרים שלנו? כך אנחנו מלמדים את בני הישיבות?

אנחנו לא ערים לכך שאם אנחנו נמשך בקו הזה של אנרכיה — המדינה כולה תיהפך לאנרכיה. כאשר המדינה תיהפך לאנרכיה — לא תהיה לנו תקומה.

אם המשטרה לא יכולה לעצור אנשים מתפרעים, מתסיסים — מדוע? בגלל התוצאה? — אזי איפה המשטרה? היום הערכתי מאוד את המשטרה כאשר ראיתי אותה, אבל מה שקרה בעשרת הימים האחרונים העמיד בפני סימן שאלה גדול. הערכים הם הפקר? היהודים הם הפקר? אני חושב שאכיפת החוק היא אחד היסודות האיתנים שאנחנו צריכים לשמור עליהם ולבצעם יום יום.

אוי ואבוי היה אילו קרה דבר כזה כעכ, אבל במהופך. אוי ואבוי אילו קרה דבר כפוי, אבל במהופך. מה היתה עושה המשטרה? — היתה עוצרת את מחצית הערכים כעיר עכו ואת מחצית הערכים ביפו.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
"ביום האדמה" לא ירו והרגו אנשים בנצרת?

יידן עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):

האוכלוסייה הערבית במדינת ישראל, ובמיוחד במזרח־יירושלים, חשופה, חסרת אונים, אין לה כתובת, אין לה מנהיגות, היא תחת חסותנו. אני יודע מה היא חסות ביהדות, ויש לתת מחסה למסכן, לגרדף, לאדם שאין לו ממשלה ואין לו משטר. כך היהודים שלנו מתגלה היום. אורבים לנו בכל מקום בעולם כדי לנצח אותנו. אנחנו יודעים מה קרה באו"ם משנת 1945 ועד היום ואנחנו יודעים מה קורה בעולם כולו, גם בקרב יידיים שלנו במדינות האחרות.

משקע השנאה אחרי המקרים האלה גדל. אני לא רוצה לדבר על נאצים, אין נאצים במדינת ישראל, אולי יש אחד. אבל יש רגש הגובר על השכל הישר, כאשר מדינה או משטרה נותנת לאנשים לנהל את חייהם לפי הרגש, או לנהל את המדינה רק על־פי הדת — כאן מתחיל סוף החברה שלנו.

אילו נזקים נגרמו לנו בימים האלה. נפגע כל מה שבנינו במשך עשרות שנים בהסברה, במסעות, בפגישות עם דיפלומטים, עם פוליטיקאים, עם אנשי ציבור, סטודנטים מארצות־הברית ומצאיים היום בכנסת כדי ללמוד על יחסים של יהודים וערבים. האם אלה הם היחסים?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
איפה היתה המשטרה?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הרקע לא היה כורסה של רשות השידור, רוכן הנואמים על הכנסת או כורסה של שר, ואף־על־פי־כן אני מצטער על הדברים שיצאו מפ"ם, לא הייתי צריך להשתמש בביטוי הזה. הוא נאמר בשעת מצוקה, הוא נאמר כאשר הייתי אולי קרוב לעילפון. אבל לתפוס אותי על כך ולרדוף אותי על כך?

אינני מבקש רחמים ממרים גלזר־עסה. תודה רבה, עמתי נגד ארבים גדולים יותר, אבל לומר את הדברים האלה שנאמרו היום בבוקר ברדיו? שיקומו בשבע בבוקר ויגידו את כל הדברים הנוראים על "הנמלים השחורות", אבל לא ישאלו שאלה אחת פשוטה: האם נעצרו הפורעים שפצעו את רן כהן? האם נעצר אחד מהם, רכובי חברי הכנסת? אף לא אחד מהם נעצר עד הרגע הזה, כי להם יש ניסיון, כי עליהם מחפים, כי הם מאורגנים כך שיש גם מי שמחפה על דרך התארגנות זו. האם הם יעמדו למשפט? לא בגללי, אלא למען כבודה של הדמוקרטיה הישראלית, למען אורחיה, אורח — לא חבר הכנסת — שבא לנחם משפחה יהודית שבנה נרצח. זה לא קרה.

אדוני היושב־ראש, רבותי, אני רוצה לסיים במשפט אחד. הבעיה הגדולה שלנו בעקבות הדיון היא אחת: האם נלמד להעביה שלנו כרגע איננה איך להסדיר שלום בינינו לבין הערבים — את זה צריך לעשות בדרך מדינית, בדרך כל שהיא — אלא הבעיה שלנו היא האם נשכיל להציל את עצמנו מהפרעות שיהרסו אותנו? זו הבעיה האמיתית העומדת היום לפתחנו, אם הגענו למה שהגענו היום בירושלים. תודה רבה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת רן כהן. רשות הדיבור לחבר הכנסת יידן עטשי, בבקשה: ואחריו — לחבר הכנסת מוחמד מיעארי.

יידן עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני סבור שעשרת הימים האחרונים שעברו על ירושלים ועל עם ישראל חייבים לשמש ניסיון ונר לרגלנו איך ובאיו צורה אנו צריכים לטפל בהתפרצויות כאלה. חבר הכנסת רן כהן נפצע בראשו, אבל אני חושב שחלקים רבים בעם ישראל נפצעו בלכם, בהרגשתם ובמצפונם כתוצאה ממה שקרה.

היום יזמתי ביקור במזרח־יירושלים, ומזלי, חבר הכנסת רן כהן, היה טוב הרבה יותר ממזלי. אחד הרכבים אמר: חבל שביקור זה לא נעשה לפני שבוע. מה ראינו שם? ראינו בתים ריקים מדייריהם, בחלקם שרופים, הטיטס שנורקו החוצה, מכוניות פגועות, עוגמת נפש, שוטרים חמושים שתפקידם לשמור על השקט ועל שלום האדם, בדיוק כמו בעיר חצויה בין שתי קבוצות. אינני יודע איך לתאר את זה, ככלפסט, בירות או קפריסין לפני כמה שנים, ואני יכול למנות עוד כמה ערים. כלפסט לא שקטה, לכונן נחרבה, קפריסין חצויה, אבל גם היא נחרבה. למדינה הזאת ייחלנו? לחברה הזאת פיללנו? נחזור לחזון הנביאים של כולנו וגם לחזון של אלה שחזו את מדינת ישראל. מה כתוב לגבי צורת המדינה או דימויה בעתיד? זה כואב, זה פוגע שהגענו ליום שחור זה.

אני מטיל את מלוא האחריות על הממשלה. אם הממשלה וכל נציגיה דיברו במשך עשרת הימים ולא עשו דבר — אין לי ברירה אלא להטיל את האחריות על הממשלה. רק אתמול שמענו הברקות מראש הממשלה — ואני מעריך את הצהרתו

— הצעת סיעות מפ"ם, החית המוקדטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

חוברה לה יחדיו, כשלו גס במשפחות הערביות שנמלטו מבחיתה לרחוב והן מתגוררות תחת כיפת השמים. "דברים כאלה קרו גם ליהודים" — אמר קולק ופטר עצמו מאחריות. אז מה, אם קרו ליהודים דברים כאלה, הם צריכים לקרות גם לערבים תחת שלטונה של ישראל? כעבור כמה ימים, הוא הוסיף נימוק מחפיר כדי להרגיע את הרוחות. על-פי עיתון "מעריב" מאתמול, חברי הכנסת, אמר ראש העירייה קולק על ההתפרעויות בשכונת שמואל-הנביא כך: "לא כל הערבים הם אויבים שלנו. אם לא ייתנו שם לערבים להיכנס, מי ינקה את הרחובות? מתי בעשר השנים האחרונות ניקו חושבי שמואל-הנביא את רחובותיהם?"

ובכן, כבוד ראש העיר המאוחדת, זהו הבסיס לאיחוד ולדריקים שעליו מדברים בירושלים? הערבים ינקו את הרחובות בשכונות היהודיות, אלה לא אויבים שלנו ויש לסבול אותם כחוטבי עצים ושואבי מים. אני אומר: לא, מר קולק, לא. כבוד ראש העיר, הערבים הפלשתינים חיים ויחיו בירושלים, בעיר הקדושה גם להם, כבעלי-בית יקופי קומה ובעלי זכויות אנושיות ולאומיות. ירושלים המזרחית תהיה בבוא השלום הכירה של המדינה הפלשתינית, שקום תקום לצדה של מדינת ישראל. רק על בסיס זה אפשר לבנות הבנה ודריקים בשלום.

במשך שבוע שלם של פוגרום מתמשך הוכו ונפצעו ילדים, נשים וגברים, שכל חטאם הוא בהיותם פלשתינים. בתדירות נפרצו ובתי-עסק והעלו באש. עובדי אורח הושפלו והורים הוחקפו בנוכחות ילדיהם. עשרות כלי רכב נהרסו וניזוקו.

זמן ארוך, ארוך מדי, שתקו כל ראשי המדינה, כאלו מתנהלים החיים כחנקם. ראש הממשלה שתק וגם ממלא-מקומו שתק, ליכוד כמו מערך, ומערך כמו ליכוד. אבל היו מי שדיברו, הסיתו והלהיטו את הרוחות ורחפו מתפרעים לרחובות. הללו הסגירו את התושבים הערבים של ירושלים לידיהם של החוליגנים של כהנא. אך האם כהנא לבדו אחראי לפוגרומים? לא ולא. "גוש אמונים" ואנשי התחיה השתתפו בפועל ממש בפוגרום המתמשך. ראינו כולנו את הרב משה לוינגר וגם שמענו את דברי הרפס שלו, ולוינגר, חשוב לציין זאת, מאחד באישיותו, בהגותו ובמעשיו את התחיה עם "גוש אמונים", עם תנועת "כך", עם ארגון הטרור היהודי הישן ועם, גם זאת חשוב לציין, פלוגות הטרור היהודי החדש.

כבוד היושב-ראש, דומני שלא אחד דבר אם אומר, כי אחד הדברים המפחידים ביותר, שנחשפו לעיני כול השבוע, הוא העובדה שמבצעי הפוגרום, דתיים כחילונים, משופעים בנשק רב, חלקו ברישון וחלקו בלי רישון, חלקו גלוי וחלקו מוסתר. אנו מזהירים את הממשלה לא ורעות הביטחון: אם לא יפורק הנשק הזה מדי הפורעים, עלול להישפך עוד דם רב בחוצות ירושלים. אם לא ייעצרו ראשי המתפרעים מייד ולא יועמדו לדין, הם ישובו לפרוע פרעות ולהטיל את אימת הטרור ברחובות ירושלים ובשכונותיה. אם לא יפורקו ויסולקו מעוזי המתפרעים מן הרובע המוסלמי, אלה הקריים שיבות של חוזרים בתשובה, לא יסכון השקט בירושלים הערבית.

כבר היום פונים ראשי הציבור הפלשתיני בירושלים לקונסולים וליתר הנציגים הדיפלומטיים בעיר, ומבקשים את התערבות העולם ומוסדות האו"ם, כדי להגן על נפשם, על שלומם, על בתיהם ועל רכושם. אלא מה יעשו? הם יכולים לסמוך על ממשלת ישראל, על משטרת ישראל?

בהעדר נכונות ישראלית להכיר בזכויותיו של העם הפלשתיני ובהנהגתו הלאומית, שהיא אש"ף, יימשך הסכסוך

"עליהם", "מוות לערבים", המושגים האלה מזכירים משהו לכל הנוכחים כאן, מזכירים לנו ימים שחורים.

אני מבטיח לכולם — הערבים אינם חשופים. אתה יכול לנפח כדור עד שהוא מתפוצץ, וכאשר הוא יתפוצץ, הוא יפגע כך. רבותי, הם לא נבלות, הם בני אדם, וכמורת המציאות והסיטואציה של המזרח התיכון נאלצו לחיות בקרבנו.

היום ישבנו עם הרב של ישיבת "שובו בנים". ראיתי סלחנות, טובלנות, חיוכים. החזרנו את המשפחות לבתיהן. הפגשנו את כל החלמדיים בישיבה עם אותה אוכלוסייה ערבית. שמחנו על הדישג הזה. אבל, האם משהו נותן לנו ערובה שמצב זה יימשך הרבה זמן? משהו נותן לנו ערובה שמישהו לא יגרש או לא יתגרה במישהו אחר?

אני מאשים אנשים מבחוץ — אנשים ערבים ואנשים יהודים מבחוץ — שבאים להבעיר את היחסים בין שני העמים.

רבותי חברי הכנסת, לא נותר לי אלא לומר, שהממשלה — ממשלת ישראל — לא עשתה עד אתמול כלום פרט להצהרות, פרט לחשלוש מס שפתיים. אבל מי מקבל זאת כאשר רואים זאת שם? ילכו ויראו את המציאות.

אני מקווה שהשכל הישר יגבר. אם אנחנו לומדים בישיבה או קוראים בתורה, הבד נקרא בה כפי שהיא חוברה על כל פרשנויותיה. אולי הדורות הבאים יזכרו מה שקרה לדורות הקודמים ואז נתייחס אחרת לבן חסות.

הי"ד א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת זיידן עטשי. רשות הדיבור לחבר הכנסת מוחמד מיעארי, ואחריו — לחבר הכנסת מנחם פרוש.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הפוגרום המתמשך בירושלים הערבית, כמו פוגרומים אחרים במקומות אחרים כדומים אחרים, נראה כמהומה רבתי, תהוה ובוהו, התפרצות ברוטלית של יצרים אפלים. זהו מבט שטחי, לא חודר ולא מעמיק.

מיטב החוקרים, שניתחו וברקו את הפוגרומים הידועים לשמצה ברוסיה הצארית, למשל, גילו שמאחורי המהומות וההתפרצויות הברוטליות ניצבו תמיד אנשי ממסד, קציני משטרה, סוכנים חשאיים ופקידים עלומי שם. הם לא עמדו ברחובות ולא נחשפו בגלוי, אבל הקפידו למשון כחוטאים ולכוון את ההמון המוסת כרנוגם. את מעשי השוד והרצח ביצעו חלאת אדם ויקים ופוחזים, שיכורים מרי-נפש והולכי בטל ממורמרים, אבל את התוכנית הגו אנשי מקצוע מהוגנים בעלי סמכות ותואר, כמרים ובלעדיהם.

חלפו עשרות שנים מאז, אבל עקרון הפוגרומים נשאר כשהיה. השלטון המתיימר תמיד בכוחו וביהירותו נחשף כחולשותו. המשטרה, משמר הגבול והצבא, כמו גם הגיבורים העלומים של השב"כ, לא היו יכולים במשך שבוע ויותר, לא ביום ולא בלילה, להדכיר את הפוגרום המתמשך, לדכא את ברינו ולחשליך לכלא את ראשיו ומנהיגיו. האומנם חולשה היא זאת? האומנם מחול הוא זה?

כולנו ראינו את קצין המשטרה הבכיר — כמדומני, הוא נקרא יהודאי — במהדורות החדשות של הטלוויזיה בערב שבת. הוא גילה הבנה למתפרעים שהיו, כך אמר, אי-אפשר להתעלם מכך שהשבוע אירע כאן מקרה חמור.

אחר כך ראינו את ראש עיריית ירושלים, העיר שכאלו

חוברת ה' ישיבה ר"ט

— הצעת טיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

למה ומדוע מעוניינים העיתונות וכלי התקשורת, הרדיו והטלוויזיה לנפח את הנושא וליצור תחושה כאילו התפשטו האירועים שהתרחשו סביב מקום הרצח וסביב מקום מגוריו של הנרצח בעיר כולה? למקרא העיתונות, למשמע הרדיו והטלוויזיה מתקבל הרושם כאילו העיר כולה סוערת ובווערת, חלילה. למה ומדוע אותו חוסר הפרופורציה בהצגת ההתרחשויות? ללא הפרסומים בעיתונות וברדיו, היו מרגיעים את הרוחות מומן. הפרסומים הם, אשר מעוררים את המחפצים. כאשר תקראו, והציבור יקרא מה שאמרו דוכרים בכנסת — הרי זה איום ונורא לכנות תקריות מהצטמצמו לשני מקומות אלה בעיר בשם "מרד". מי מורד כאן במי? למה ההפרות ומדוע ההגזמות? די כואב מה שקורה, מדוע להגזים?

ועתה להתרחשויות בשני המוקדים האלה. לפני שאסביר את גישתי לנושא אני רוצה להצהיר ולומר בדברים שהם בעצם גלויים וידועים ואני חוזר עליהם רק כדי לחזקם. שלא יהיה שום צל-צל של ספק, יהדות התורה, אגודת ישראל וכל יהודי נאמן להשם ולחורו מנגה בכל החריפות מעשה אלימות. ויהא אשר יהיה. אנו רואים מעשה כזה במלוא החומרה. מעשה כזה הוא חמור עד מאוד וסכנתו גדולה עד מאוד. התופעה שבה איש כל הישר בעיניו יעשה היא חמורה מאוד. התקפות הקשות והאומללות ביותר בכל הדורות היו תמיד כאשר הרשו לעצמם מעטים או רבים לעשות כל הישר בעיניהם. זהו אסון גדול, וגם כאשר העושים מתכוונים לטובה, אסור שתשרור הפקרות ואיש כל הישר בעיניו יעשה. אני מנגה כל מעשה אלימות לכל מטרה שהיא.

אשר להתרחשויות בסביבת מקום הרצח בעיר העתיקה וברחוב שמואל-הנביא, מקום מגוריו של אלי עמדי זק"ל, רק אבולי שנאה עיוורת ואומללה, שונאי דת ודתיים יכולים לייחס את התסיסה ברחוב שמואל-הנביא לתושבי מאה-שערים. לתושבי מאה-שערים זהות ועמדות ברורות רבות מאוד שאינן זהות — והם מתגאים על כך — לאלה של רבים מבין חברי הכנסת. תושבי מאה-שערים אינתיים ודוגלים במעדותיהם. אבל מי שמכיר את המציאות יודע שתלושבים מאה-שערים אין כל קשר עם ההתרחשויות וגילויי הזעם ברחוב שמואל-הנביא ואף במקום הרצח בעיר העתיקה.

המלווים את חבר הכנסת רן כהן, שבא לנחם את משפחת עמדי והותקף — ואני רוצה להגיד כאן מעל במת הכנסת שאני מנגה, וכולנו צריכים לנגות את ההתקפה ועל אחת כמה וכמה את ההכאות שהוכח בהכנסת רן כהן — אבל מלווי של חבר הכנסת רן כהן, שרצו לתאר את המתקפים כחודים ודווקא ממאה-שערים, כדי להצביע מי הם תיאר אותם כמי שהיו חבושים בשטריימלים ולא חשו עד כמה הם משקרים ומעלילים. מי מכס אינו יודע שכימות החול אין חבושים שטריימלים, אבל השנאה העיוורת מעבירה אותם על דעתם עד כדי הפצת עלילה כזאת שלפיה יהודי מאה-שערים חבושי שטריימלים הם אשר היכו את חבר הכנסת רן כהן, ומתי? בליל חול, בליל חמישי. וכשחושבים שמדובר בחודים תושבי מאה-שערים משתמשים בלקסיקון הפרוע ביותר.

אני פונה לכל המסתחים מכל החוגים: הפסיקו, הרפו מירושלים. אני מנגה גם הודגמות זו כדי לציין בהוקרה את מפכ"ל המשטרה רן דוד קראוס ואת מפקדה של ירושלים מר יוסף יהודאי — וכולנו עוקבים אחרי עירונות ומעריכים את עמידתם על המשמר — אשר הם מצדם עשו ככל יכולתם, ותודות להם להתרחשויות שכבר נהנו שמואל-הנביא והעיר העתיקה נשאו רק במקומות אלה ולא התפשטו לכל העיר. הם גילו עירנות והוכיחו אחריות הראויים לכל שבח.

העקוב מדם ותתמיד ההתנגדות לכיבוש ולדיכוי. זו דרכו של עולם, זה טבעו של עם מדוכא ומשולל זכויות.

"לך ורע עם קרדם", כתב המשורר חיים נחמן ביאליק לפני כ־80 שנה, כשהיו יהודי רוסיה הצארת נתונים לריכוז, לאפליה, להשפלה ולפוגרומים. "לך ורע עם קרדם, וכל הארץ לי גרדם."

ביום ראשון השבוע, בשעה ארבע וחצי, ברחוב שכם בירושלים, ליד מערכת העיתון "אליפאג'ר", צעדו המוני מפגינים בראשותו של הרב משה לוינגר, משכונת שמואל-הנביא לכיוון מעלה-חלדיה שבתוך החומות. "מוות לערבים", ועקו. נקמה, נקמה, צעקו. "אידבח אל-ערב", טדי קולק ערבי. לפתע הגיח מפגין צעיר אל עברה של עובדת אורח ערבייה, שלבשה שמלה כפרית ואחזה בידו של ילד קטן. הוא ניגש, תקע אגרוף כפרצופה ונמלט בחזרה אל בין השורות. לוינגר בראש, שוטרים חמושים ודוממים לצדי הדרך, ועיתונאים ישראלים — כן, עיתונאים ישראלים שהעידו לפני מולים דמעה.

על כפרית זו, על ערבייה פלשתינית זו, ואולי על יהודייה זו, כתב ביאליק את מלותיו הבחלי נשכחות: "ואם יש צדק — יופיע מיד! אך אם אחרי הישמר מתחת רקיע, הצדק יופיע — יוגש, תקע אגרוף כפרצופה ונמלט בחזרה אל בין השורות. אחת היא, מאחר שהמשורר הערבי אבן-פראס אל-חמדאני כתב לפני כאלף שנה: "אידיה מותו ד'מאנן, פלה נולה אלקטרו" — אם אמות צמא, שלא ירד גשם.

הי"ד א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מיעארי, רשות הדיבור לחבר הכנסת מנחם פורש, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם ורדיגר.

מנחם פורש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, למשמע הדברים על ההתרחשויות בירושלים מאז רצח הקדוש אליהו עמדי, אני רוצה לקבוע, שניפחו את ההתרחשויות מעל ומעבר לפרופורציה, וכולט האינטרס לנפח את העניין ועל-ידי כך לממש את השאיפה המסתתרת אצל אותם גורמים, בכל מקום, ואני רואה אותה בהמשך למה שהביא לגייהאד בנושא השב"כ — לפזול לעבר הערבים ולהגן על מחבלים ערבים — המשך לעיוות שהתבטא בכך הטיפול בנושא המחבלים שנהרגו "על חם", כשהיו שותפים למה שקרה בעת ההתנפלות על אוטובוס 300 הירדני.

אנו עדים לאחרונה לתופעה כאובה מאוד בכנסת: כאשר מרברים על ערבים, נופח צוף חיתופנה שפתיים ובכפפות משי נגשים. לעומת זאת, כאשר מדובר ביהודים חרדים, הביטו וראו באיזה זעם, באיזה עוקצנות מדברים, מחקפים, מחרפים ומגדפים. לקסיקון החרפות איננו מספיק להם כדי להשמין יהודים חרדים.

נכון שרצח אליהו עמדי, שהיה מקרה נוסף בשרשרת של למעלה מ-30 מקרי התנפלויות, גרם לתסיסה בעיר העתיקה, וגרם לתסיסה בקרבם המקום שבו גר עמדי, ברחוב שמואל-הנביא. נכון, קיימת שם תסיסה, תושבי הסביבה שהכירו את עמדי כאבים, וזעמים וצועקים. אבל, אני חייב לומר זאת מעל במת הכנסת, שידעו בעיר, במדינה ובעולם: העיר כולה שקטה, החיים זורמים כרגיל, פועלים ערבים כאם לעבודה וחרוים מהעבודה בלא כל הפרעה, המונים זורמים בעיר העתיקה מכל הצדדים לכותל המערבי, כמו בכל הזמנים, גם כשאין מספיק שוטרים.

— הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המהפכנית לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

אקטואלית בדור מן הדורות הבאים, ועל כן לימד אותנו לימוד יסודי לדורות: אם אנו רוצים לשכנע את המקטרגים למיניהם בצדקתנו, שהתנחלותנו בארץ הקודש היא צודקת וזכותנו על ארץ-ישראל איננה ניתנת לערעור — קיים רק בסיס הגיוני ומשפטי אחד, והוא רצונו של הקדוש ברוך הוא, בורא העולם ומנהיל ארצות. כל ביסוס אחר אין בו כדי להדוף את קטרגם של הגויים, כי גזלנו ארץ לא לנו מאחרים — כמעשי לסטים.

רש"י ז"ל חשש שיבואו זמנים ויהיו גויים, ואולי גם יהודים, אשר מבשרנו, שיטענו כי גזלנו בכוח הזרוע נחלחם של אחרים, כפי שלצערנו אנו עדים לכך שבין המקטרגים על זכותנו על ירושלים ועל ארץ-ישראל כולה יש גם יהודים. הקדים רש"י ופואה למכה בהביאו את המאמר כי הקדוש ברוך הוא ארון העולם, הוא ברא את הכול, והוא אשר הנחיל לנו, לעם ישראל, את נחלתנו, וזהו העיקרון היסודי כאשר אנו באים לדון בכל מה שנוגע לעיר הקודש. זכותנו המשפטית היא בלתי מעורערת ובעלות על ארץ-ישראל ועל ירושלים כולה היא זכותו הבלעדית של העם היהודי.

ואם, לצערנו, נמצאים כחוננו בני עמנו אשר מערערים על הנחה עקרונית זו, אין זאת כי אם חסר להם הבסיס היהודי האמיתי, החינוך היהודי המקורי וישיבתם בארץ הקודש היא מקריית. הוריהם עלו לבנותה והם נולדו כאן ותו לא. אין להם שום קשר נפשי לארץ-ישראל הגדולה והקדושה וירושלים המשוחררת כולה.

חברי הכנסת, על אף היותי באופוזיציה לממשלה זאת לא אצביע נגדה, מכיוון שמגישו האי-אמון מצאו להם את המאורע הטרגי של רציחת חבורת ישיבה, אליהו עמדין הי"ד, ואת שרידת המאורעות הקשים אשר קרו אחרי הרצח כדי לגנוח את הממשלה. אבל עיקר כוונתם, רבותי חברי הכנסת, היא לגנוח את היישוב היהודי המזערי, לצערנו, אשר חי ופועל בירושלים העתיקה בין החומות. עליי ישיבתו בעיר בתוך החומות, מגביר קומץ הבחורים היהודים הללו גם את הביטחון וגם את השלום. וכאן עלי להעלות על נס את משטרת ישראל, ובראשה המפקח הכללי דוד קראוס, אשר כימים טרופים קשים אלה וכשעות קשות אלה ידעו גם להכליג וגם לשמור על הביטחון הפנימי.

חברי הכנסת, היתה לי היום הזכות לבקר יחד עם חברי הכנסת שילנסקי, דיניו ושליטא בעיר העתיקה, לבקר בישיבת "תורת כהנים", הישיבה הרוחניקה. אשר נוסדה. בתור ישיבת "תורת חיים" בדיוק לפני 100 שנים, בשנת התרמ"ז. שמעו, רבותי חברי הכנסת, הבניין על כל תכולתו נשמר ונשאר שלם בתקופת הכיבוש הערבי, עליי משפחה ערבית אשר שמרה עליו כעל בכת עיניה במשך כל שנות הכיבוש. וכפי שנמשך לנו, סיפר ראש המשפחה לנשיא הרצוג, בהיותו מושל ירושלים לאחר שחרורה, כי יותר מאשר הם שמרו על הישיבה, ארון הקודש ו-2,000 ספרי הקודש, שמרה הישיבה עליהם. מצאנו בישיבה זו היום למעלה מ-120 תלמידים השוקדים על התורה בתוככי העיר בין החומות, תוך שמירה על שכנות טובה עם שכניהם הערבים, וגם עמם נפגשו היום וביקרו בבתיהם. התרשמו שהשכנות הטובה היא הדדית. גם היהודים שעמם שוחחנו וגם הערבים שעמם נפגשו רוצים בחיים של שלווה ושלום. גם היהודים וגם הערבים טענו טענה נכונה כלפי כוחות הביטחון ומשטרת ישראל: יש להגביר את הכוח המשטרי ואת כוחות הביטחון באזור זה של העיר, כדי להבטיח את שלומה של כל האוכלוסייה.

חברי הכנסת, עם כל ההתנערות של כולנו ממעשים

אבל, החולשים על השלטון וקובעי המדיניות חייבים לרדת לסוף דעתם של אותם תושבים שכני הקדוש עמדין ושל חבריו שלמדו אתו בישיבת "שוכו בנים". ואל נתעלם מכך שהמוני העם ככל מקום שנפגעים, אינם מכינים למה ומדוע נשתנתה המדיניות כלפי המחבלים. למה הפכנו מושפעים מהטונים המוחזרים אלינו מאלה במתנה הפחלים אל עבר מחבלים ושופטים את העושים שפטים במחבלים? אני מתכוון למה שקרה בפרשת השב"כ, שלא ספק השפיע על המחבלים להרים ראש, ביחוד אחרי שחרור 1,100 המחבלים.

אנחנו קוצרים היום את פרי המדיניות הבלתי מובנת כלפי המחבלים. אם יינקטו האמצעים הנדרשים כלפי המחבלים, אם נעניש אותם, עליי כך נרחיע אותם שלא יעשו את אשר עשו באחרונה. כל נשכת — והזכרתי זאת כמה פעמים — שלפנינו שרשרת של 30 מקרי התנפלות של חבלנים ערבים. אילו גמלו לחבלנים כגמולם לאחר התקפותיהם הראשונות, אפשר להעריך כי לא היו נסערות הרוחות של שכניו של הקדוש עמדין וק"ל ברחוב שמואל-הנביא ושל חבריו בעיר העתיקה.

אחזור שוב ושוב על ההצעה — ואני רוצה שהיא תחדור לתודעת אלה שצריכים לקבוע את המדיניות — שהכרחי לכונן רשות משטרתית בעיר העתיקה כדי שנוכל ללכת ללא פחד בכל הדרכים ובכל הסמטאות בעיר העתיקה. איננו יכולים, בשום אופן, להסכים לכך שאנחנו נתרכז בגטו של הרובע היהודי ולא תהיה לנו אפשרות לגור בחצרותינו, בבתינו, שגרנו בהם לפני מלחמת התש"ח. גרנו שם ואנחנו זכאים לגור שם גם עתה, הידי מי שיגיד — ואם אחזור על דבריו של ר' חיים זוננפלד זצ"ל, שלפיו אל לנו להפקיר את המקומות האלה שלנו בעיר העתיקה — אני מקבל את הדין מאלה שאינם יודעים את הדין.

אני מודיע מעל כמת הכנסת, ויהא הדבר ברור, שכל מי שיש לו השפעה ביהדות החרדית מגנה מעשי אלימות כלשהם וקורא להשקטת הרוחות. עם זה, אנו קוראים לאותם גורמים שרוצים לנצל את המתח למען קידום האינטרסים שלהם וכדי לחזק את הליכותיהם — הפסיקו הניחו לירושלים להמשיך להיות חיים שקטים.

היור"א נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מנחם פורש. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם ורדיגר, ואחריו — לחבר הכנסת מאיר כהנא.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

אדוני היש-בראש, כנסת נכבדה, רש"י ז"ל פותח את פירושיו על התורה בהצבת יסוד בלתי מעורער לגבי זכותו של עם ישראל על ארץ-ישראל; והוא מצטט את דברי רבי יצחק: "אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהתורש הזה לכם, שהיא מצווה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית — משום כוח מעשי הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים, שלא יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם שכבשתם את ארצות שבעת גויים, הם אומרים להם: כל הארץ של הקדוש ברוך הוא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, בראצו נתנה להם וברצונו נטלה ונתנה לנו".

מובאה זו בראש ספרו של רש"י, בפירושו על התורה, מעוררת תמיהה. הייתכן שלא לפתוח את התורה כבריאת העולם? הלא זה מובן מאליו שכבראשית פותחים בבריאת העולם. הלא כימי רש"י ז"ל שאלת בעלותנו על ארץ הקודש לא היתה בעיה אקטואלית, כולנו היינו בגלות. לשם מה מצא לנחוק להתחיל את פירושו בביסוס זכותנו על ארץ-ישראל? מסתבר שהרש"י ז"ל, הפרשן המופלא של תורתנו, חזה ברוח קודשו כי שאלת זכותנו על ארץ-ישראל תהיה שאלה

זוכרת ה' ישיבה רנ"ט

— הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המחוקקת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

אהרן אבוחצירא (תמ"י):

אדוני הישב-ראש, כנסת נכבדה, עלינו להודות, לפחות לעצמנו, שזהו דיון קשה; ולא משום שזו הצעת אי-אמון. בהצעת האי-אמון הזאת לא אחמוך, על אף שאני באופוזיציה. אין פה עניין האם להיות בעד הממשלה או נגדה. זהו דיון קשה משום שיש בו האלמנט, אולי ההיסטורי, מזה הרבה מאות בשנים, אלמנט של העם היהודי וירושלים כמרכז העם היהודי, כבירת העם היהודי, ודאי כבירת ישראל. בעצם מה שחזינו בימים אלה זהו המאבק שלנו, שנמשך קרוב ל-40 שנה, מאז קום המדינה, כעם חופשי, עצמאי, במדינה משלו, על כך שירושלים תוכר כבירת עם ישראל, כבירת מדינת ישראל, לא רק בקרב העם היהודי — אצלנו אין בעיה — אלא בעולם כולו. בימים אלה אנחנו כמצב די קשה בנקודה הזאת, גם כתוצאה ממה שקרה לנו.

אנחנו עומדים מול תופעה של רוצחים, סכינאים. שיטה זו נובעת, ללא ספק, מכך שלמחבלים קשה יותר להגיע למקומות יישוב יהודיים עם פצצות, ריות וכיוצא באלה — שיטה שבה הצליחו בשנים קודמות. זה מוכיח שכוחות הביטחון הצליחו לסגור את הדרכים בפני אותם מחבלים, אותם רוצחים, עד כדי כך שהם נאלצים להשתמש כשיטות אחרות, כיניהן השיטה של הסכינאות. הכוונה שלהם בטורד ובניסיונות הטורד היא להוכיח שירושלים אינה יכולה להתקיים כבירת ישראל וכעיר מעורבת של יהודים וערבים.

אני רוצה לומר כאן משפט שצריך לומר אותו. יש בשטח עובדות ההופכות להיות עובדות היסטוריות, שלאיש אין הכוח לשנותן, על אף העובדה שישנו רוצים לראות מציאות אחרת. ירושלים המאוחדת מורכבת מאוכלוסייה מעורבת של יהודים, מוסלמים ונוצרים על כל כיתותיהם. מי שחושב שאפשר לשנות את המצב הזה, צריך להבהיר לו שייסיר את המחשבה הזאת מראשו. מצד אחד, המוסלמים אינם מכירים בנו ואינם רוצים להכיר בנו. מצד שני, הטרוריסטים עושים הכול כדי להוכיח לעולם שירושלים אינה יכולה להתקיים נגדו, מנסה לעשות זאת. האם אנחנו נעזור להם להשיג את המטרה המדינית הזאת? חס ושלום. האם אנחנו נעזור להם להשיג את המטרה המדינית הזאת, אפילו במחשבותיהם של עמים אחרים או של המנהיגות העולמית? זה הדבר הקשה ביותר והחמור ביותר. לכן אמרתי שהדיון הזה הוא קשה. לו היינו עומדים בדיון רק מול טרוריסטים רוצחים, לכולנו היה קל יותר. אבל, אנני מאמין שאלה שהגישו את הצעת האי-אמון היו עושים כך. היות שאנחנו עומדים מול מה שעשה דווקא הצד היהודי, הדיון הזה קשה לכל אחד מאתנו.

שמעתי שואלים מדוע המשטרה לא עשתה כך ומדוע לא עשתה אחרת, מדוע נחנה רשות לזה לעשות כך בלי לפעול, ומדוע נהגה באיפוק. את כל זה שמענו. אני אומר שלא היתה ברירה. היה חייב להיות איפוק. ואני אומר שיתכן שההפגנה כהפגנה והאזכרה כאזכרה היו אפילו לטובת העניין, אבל בשום אופן לא הקריאות שהושמעו ולא האלימות שהיתה. שכן אנחנו השלטון, היהודים, המפגינים היהודים, ולנו אסור להתנהג בנוסח זה. כאילו זאת הפגנה נגד שלטון זה. נגד מי היתה ההפגנה? נגד ממשלת ישראל השולטת בירושלים, בירת ישראל; ונגד המשטרה, שהיא המשטרה של מדינת ישראל. האם אנחנו מיעוט? רק מי שחושב שהוא עלול לאבד את ירושלים, או שהוא חושב שאיננו שולט בירושלים, או שהוא חושש שמא היא עומדת בפני חלוקה, מתנהג כלפי השלטון כפי שהתנהגו המפגינים.

ומפעולות של אנשים בלתי אחראיים, נראה לי שאלה אשר העלו את הנושא הכאוב הזה היום ומביעים אי-אמון לממשלה על מחדליה, דאגתם לשלומה של האוכלוסייה הערבית ואפילו העריות לנו גדולה יותר מדאגתם לתושבים היהודים החיים בעיר העתיקה ולמאות ולאלפים הזורמים דרך סמטאותיה, בין החומות, לכותל המערבי להתפלל ולשפוך את לבותיהם בפני אבינו שבשמים.

עם כל הסתייגויותינו ממעשי פרעות הנעשים נגד האוכלוסייה הערבית השקטה והשלווה בעיר על-ידי אלמנטים בלתי אחראיים ויחידים שאותם אנו מוקיעים ומגנים בכל לשון של הוקעה, האם נוכל להיות עדים, בשלוות נפש, להתגברות מקרי דקירות בסכינים — הרי אליהו עמדי זיכרונו לברכה לא היה הראשון, כך הם מחבלים, רוצחים יהודים שלווים, דיירי הסכיבה ועובדי אורח העושים דרכם לכותל או לכל מקום אחר. האם ייתכן שאנו במדינתנו, תחת שלטון יהודי, נהיה מוגבלים ולא נוכל לנתעב בביטחון גמור, לא נוכל לטייל ולחייך בכל שטחי ארץ-ישראל שלנו, לאורכה ולרוחבה, ובמיוחד בירושלים עיר תפארתנו?

וראי שאין לקחת את החוק לידיים, כי יש ממשלה, יש כוחות ביטחון, יש משטרת ישראל, ועליהם מוטלת האחריות לשלום כל האזרחים, יהודים וערבים כאחד. אבל בר כבד יש להגביר את הנוכחות היהודית בכל אתר ואחר, להוסיף עוד יהודים בעיר העתיקה, עוד ישיבות, עוד בתי-כנסת, יותר מטיילים, יותר תיירים יהודים, יותר מתפללים בדרך לכותל. רק בדרך זו נבטיח את כעלותנו על ירושלים כבירת הנצח של ישראל.

וכותי חברי הכנסת, ליפי הנפש הדמוקרטים שבתוכנו, שמכירים רק צד אחד של הדמוקרטיה, ואומרים וטוענים שאולי על היהודים ועל מוסדות התורה והישיבות בעיר העתיקה לעזוב את העיר העתיקה ועלי-ידי כך לתרום לשקט בעיר, ייאמר: היישוב היהודי, הישיבות שבין החומות היו והתקיימו שם כמשך דורות. הערבים והלגיון הערבי העוין והרצחני הם אשר התריכו והשמידו את היישוב היהודי בעיר העתיקה. הם אשר הרסו את מוסדות התורה ובנייני בתי-הכנסת, הם אשר גירשו את היהודים תושבי העיר העתיקה לאחר שלקחו הלוואות שבים, כסיעתא דשמיא זכינו לשחרורה של העיר ולשחרורה של הארץ כולה, ועלינו ליישב כל מה שנגזל מאתנו, כי לא אנחנו גזלנו את הארץ מאתה, כי ארץ-ישראל נחלתנו ניתנה על-ידי הקדוש ברוך הוא לנו. עלינו לחזק את נוכחותנו בירושלים העתיקה, ורק בדרך זו נבטיח גם את השקט וגם את השלום.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אברהם ורדיגר, רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר כהנא, בבקשה.

אהרן אבוחצירא (תמ"י):

אדוני הישב-ראש, אני נמצא פה. קודם לכן קראת בשמי.

הי"ר א' נחמיאס:

אתה לא רשום, אבל אם אתה רוצה לדבר, בבקשה. הזכות מגיעה לך, אבל אתה לא רשום.

מאיר כהנא (תנועת כך):

אני מוותר. אדבר אחרי חבר הכנסת אבוחצירא.

הי"ר א' נחמיאס:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אהרן אבוחצירא, ואחרי — לחבר הכנסת מאיר כהנא.

— העצת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אהרן אבוחצירא. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר כהנא. בבקשה.

מאיר כהנא (תנועת כך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אמר רבי יוחנן: אוי להם לגויים שאין להם חקנה, שנאמר תחת הנחושת אביא זהב ותחת הברזל אביא כסף, ותחת העצים נחושת ותחת האבנים ברזל. אבל תחת רבי עקיבא וחבריו מאי מביאין? כלומר, איזו כפרה יש לדם יהודי שנשפך על-ידי גויים? ועליהם הוא אומר: וניקיתי דמם לא ניקיתי. אמר רש"י: אם באתי לנקות את העכו"ם משאר עוונות, לא אנוק מדמם של ישראל.

חזרתי לפני שעה קלה מביתו של הנרצח הקדוש. אליהו השם ינקום דמו. אותה שעה, כאשר אני יושב עם הורים שכולים ועם משפחה רצוצה ושבורה, עמדו בבית הזה חברי כנסת ושפכו את חמתם לא על הגויים אשר לא ידעו את השם ואת עמו, כי אם על יהודים, שכערה בהם האש היהודית, החובה התורנית: נקמה. וכמו שנאמר בתלמוד כבירות: גדולה נקמה שניתנה בין שתי אותיות. שנאמר: אל נקמות השם.

דוד המלך כתב בתהילים: ישמח צדיק כי חזו נקם, פעמיו ירחץ בדם הרשע. ובתנחומא מביאים חז"ל: משה מתאוה לראות בנקמת המדיינים. זאת התאוה של הצדיק, לא וילה, לא אוטו ולא כסף. התאוה של הצדיק היא נקמה, ולמה? כי כאשר יהודי נרצח ואין נקמה, אז כביכול אין אלוקים בישראל. איפה הוא?

הבחור אליהו, השם ינקום דמו, נרצח בדם קר על-ידי ערבים. לפני חודש ימים, מטרים ספורים מהכותל, נרצח עוד יהודי, וכ-70 חיילי צה"ל נפצעו על-ידי ערבים. זו גזענות? מי רצח אותם? סינים, בולגרים? ערבים.

כסביבות שער-שכם הפך הדבר לשגרה: דוקרים יהודים. מי? — ערבים. ומהבית הזה אין תגובה, כי אנו חייבים לחיות אתם בדריקים. כן, דריקים. כמו בלבנון. איזה דריקים יש שם בלבנון? סונים, שיעים, דרוזים, נוצרים, האחד קוטל את השני. מה יעשו לנו? דריקים.

מדי שבוע נרצחים יהודים בתוך ארצם. מה זה פה? בורקלין? מה זה פה, סוריה? זו הציונות, זו? לשם כך עלינו ארצה? והשמאלנים והמתיוונים מדברים על סובלנות.

הי"ר א' נחמיאס:

שמאלנים — מילא; אבל למה מתיוונים?

מאיר כהנא (תנועת כך):

מתיוונים — זאת הבעיה. כי הם מסלפים את — —

הי"ר א' נחמיאס:

הלוא אתה יודע מה זה מתיוונים. על יהודי אומרים מתיוון?

מאיר כהנא (תנועת כך):

אני אמרתי את זה? מה מכבים אמרו את זה על יהודים. הלוא מתחיהו אמר את זה. אני כמו מתחיהו.

מדי שבוע על הפחד מתפשט על העם הזה בתוך ארצו, עד שהיום יהודים מפחדים בשכונת-שפירא, בתל-אביב, בחיפה, לצאת מבתיהם בערב. והשמאלנים והמתיוונים מדברים על "סלחנות". הדם הנקי של יהודים שנרצחו בתוך ביתם תוסס, ומפיהם של שונאי ישראל נשמע רק גינוי כלפי היהודים המתאבלים.

שמעתי את הביטוי של ראש הישיבה באזכרה. קודם כול הוא אמר את דבריו כרוב. כבן של רב לא אקבל את דבריו. אסור לקבל אותם. רעוד יותר מפתיע: מי שמכיר את היהדות על גוויה יודע שמחסיד ברסלב אסור היה לשמוע דבר כזה. זה בניגוד לכל התאוריה של החסידות הזאת. התאוריה של החסידות הזאת הפוכה. אהבת היהודי ואהבת האדם אצל אנשי ברסלב היא מעל ומעבר למקובל. לכן נדהמתי שדווקא ראש ישיבה של תלמידי ברסלב התבטא כפי שהוא התבטא ובמקום שבו הוא התבטא. זאת לא היהדות. אני אומר זאת כאיש דתי, כאיש שבא ממשפחת רבנים. שבא ממדינה מוסלמית. לפחות נולד במדינה מוסלמית, אבל מעולם לא חשב שהיהדות דוגלת בדרך זו, ומעולם לא חונן על-ידי רבנים וראשי ישיבות לומר: עין תחת עין, במוכן של עין תחת עין. גם התורה אינה מתכוננת לזה.

אני רוצה שאותם מצדדי ה"עין תחת עין" יידעו: א. הקדוש-ברוך-הוא ינקום את דמו, כי הוא מעל כולנו; ב. במדינה שאני עצמאי בה, במדינה שהשלטון בה הוא שלי, במדינה שהצבא שלה הוא שלי והמטרה שלה היא יהודית, יש זרוע שתנקום את הדם ותטפל בזה בצורה החוקית והמסודרת, כפי שראוי במדינה דמוקרטית ומסודרת. אם זה לא יהיה כך, במשך הזמן לא יהיה. חס וחלילה, הבודל בינינו לבין מדינה שעשכשו נמצאת בחדושה.

היהדות מעולם לא קיבלה את דרך החומייניזם. אני יודע שיש ויכוח על דרך. ואני רוצה לומר לאותם חברי כנסת שהפכו זאת למעשה מאבק בין דתים לחילונים, שאין זה מאבק בין דתים לחילונים. זה מאבק בתוך עם ישראל, בין יהודים, מאבק על סגנונות.

שמעתי את דבריו של המפקח הכללי, שאמר שמדובר כאן בקבוצה מצומצמת מאוד, ובעיקר מסוג מסוים. נכון שבמקרה המזעזע הזה של בחור הישיבה, המוכילים בביטויי הצער והכאב היו חבריו לישיבה.

המאבק הוא בעצם מאבק על ירושלים. אנחנו, חברי הכנסת, צריכים לפנות אל אותם יהודים ולומר להם: רבותי, על רצח של יהודי כרחוב כחור ירושלים העתיקה, עם ישראל ומדינת ישראל והמשטר החוקי של המדינה לעולם לא יסלחו, כפי שמעולם לא סלחו. על כל רצח ועל כל פגיעה בנפש יהודי תחליט מוסדות המדינה איך להגיב ומתי להגיב, ואכן הגיבו. חזקה על מוסדות המדינה ועל מי שצריכים להתחיל, שהם יחליטו מתי להגיב ומתי לטפל. אבל איש מאתנו לא ייקח את החוק לידיו.

עלינו לזכור דבר חשוב מאוד, אם אתה רוצה לראות בעיר העתיקה לא ישיבה אחת בלבד, ולא שתיים, אלא עשרות ישיבות ועשרות משפחות. שיגורו בה יחד לצד הערבים, אז אתה צריך להיות מתח יותר מהשכן שהוא האויב שלך, אויב כל זמן שלא הכיר כך. אתה צריך להיות המתון יותר. אם בזאת אתה רוצה, אתה צריך להראות שביירושלים יכולים להיות יהודים וערבים, שהם יכולים לחיות באותו רחוב, ואיש בעולם לא יוכל לנסות לערער את העובדה שקבעת על-פי חוק, שירושלים היא מאוחדת והיא כירת ישראל.

אני מקווה, כמו כל אחד מאתנו כאן, שאת המאורעות האלה, שהיו קשים מאוד, נעבור, קודם כול, אנחנו היהודים בבית הזה כיחד, תוך מאמץ משותף להרגיע את הרוחות, מצד אחד, ומצד שני, נדאג אנחנו והאחראים לכיטוח ולמערכת הביטחונית, שמקרים כאלה, או ניסיונות נוספים לרצח יהודים, לא יקרו עוד; לא בירושלים העתיקה ולא בשום מקום אחר בארץ-ישראל. תודה רבה.

חוכרת ה' ישיבה רנ"ט, כ"ג בחשוון התשמ"ו (25 בנובמבר 1986)

— הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים —

כסים של אש"ף כלבנון. שום ערבי כלבנון לא רצה יהודי כאן בירושלים. כל זמן שהיו כאן ערבים בירושלים, ירצחו יהודים כאן. התשובה — להחליף אוכלוסין. 800,000 יהודים הגיעו ארצה מארצות ערב; הבה נסיים את העסקה: קיבלנו יהודים מערב — ניתן להם את הערבים מציון, ושלום על המזרח התיכון.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מאיר כהנא. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. לפני כן אני רוצה לשאול את המציעים אם הם מסכימים שנעשה הצבעה אחת.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): כן.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): כן.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה את הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים. מי בעד? מי נגד?

גאולה כהן (התחיה): מי נמנע?

היו"ר א' נחמיאס: מי נמנע?

ה צ ב ע

בעד ההצעה להביע אי-אמון	
לממשלה	— מיעוט
נגד	— רוב
נמנעים	—

הצעת סיעות מפ"ם, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, התנועה לזכויות האזרח ולשלום והרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל האירועים בעיר העתיקה בירושלים לא נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

ההצעות להביע אי-אמון לממשלה נדחו.

חברי הכנסת, הישיבה הבאה תחקים מחר במועדה. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 20:20.

חברי הכנסת, ממשלה שאינה מסוגלת להגן על אזרחיה, אין לה זכות קיום, וכדוראי אין לה זכות לדרוש מאזרחים לשמור על חוק וסדר שהפכו ללעג לרש. שכובלים את ידיהם של יהודים ופוחחים פתח פתוח למרצחים ערבים. מה אתם רוצים מהממשלה? אני מכיר אותם. תנו להם את האור הירוק, הם כבר יעשו סדר שם. אלא מה? הם מקבלים הוראות מלמעלה, מהשר הזה, בר"ל. בעזרת השם, כשאנחנו נהיה הממשלה, הם יעשו מה שהם רוצים.

חברי הכנסת, תושבי שכונת שמואל-הנביא והמתאבלים הצילו את כבוד ישראל. והבחורים, האברכים בישיבת "שוכו בנים", שיושבים בתוך העיר העתיקה — ואני אינני מכיר במושג "רובע מוסלמי", אין רובע מוסלמי — מצילים כל יום את כבוד ישראל.

עומדים כאן יהודים, חברי כנסת, ובמצב נחושה מעזים להאשים את היהודים בהסתה. מי הסית את הערבים בירושלים בשנות ה-20? כהנא? הוא עוד לא נולד. בגין היה ילד קטן כפולין. מי הסית את הערבים כאן בירושלים בשנים 1936, 1937, 1938, כאשר רצחו כאן בדם קר עשרות יהודים? מי הסית אותם? מה מסית אותם? אני אגיד לכם: הציונות מסיתה אותם, המדינה היהודית מסיתה אותם.

אין ערבי אחד בירושלים שאינו שונא את המדינה היהודית. ואני מבין אותה. כי אדם שיש לו גאווה לאומית יהודית מסוגל להבין ערבי שיש לו גאווה לאומית ערבית. אבל אנשי השמאל, שהם בשפל השפלות, בכלל לא מבינים מה זה ערבי. אין ערבי אחד בירושלים שאינו רואה בנו, במדינה הזאת, מדינה שגולה ממנו את ארצו. אין ערבי אחד שאינו מתפלל כל יום לאותו יום שעל שרדי המדינה היהודית תקום מדינה ערבית.

לוח כהן המסכן, דע, אם יהודים היכו אותך — אם חס ושלום יגיעו הערבים לשלטון תבין את פירושה של ססתם "אידבה אלייחוד". ואגב, אותו חבר כנסת שצעק שכאו המון מתפרעים, איפה היית כאשר אלפי אנשי קיבוצים באו לגבעתיים עם מוטות כחל ואבנים, עם השנאה בעיניים? לא שמענו כלום.

העם כרחוב זה העם הפיקה. ואם יש את נפשכם לרעת למה שונאים אתכם כשכונות, דעו שהם מבינים שאתם, השמאלנים, אתם השותפים לרצח הזה, אתם שמסרכים להתקומם נגד הערבים המרצחים, שמגינים עליהם ומסרכים לנקוט יד קשה, שכובלים את ידיהם של אנשי הביטחון — אתם שפכתם את הדם הזה.

אני דורש כאן שתי תשובות לרצח הנכזי הזה. האחת, להחליף את שמו של קטע הרחוב על שמו של הנרצח אליהו עמיר, השם ינקום דמו. והשנייה — התשובה היחידה, כאשר רוצחים יהודי פה בירושלים, מה התגובה? מפציצים איזה